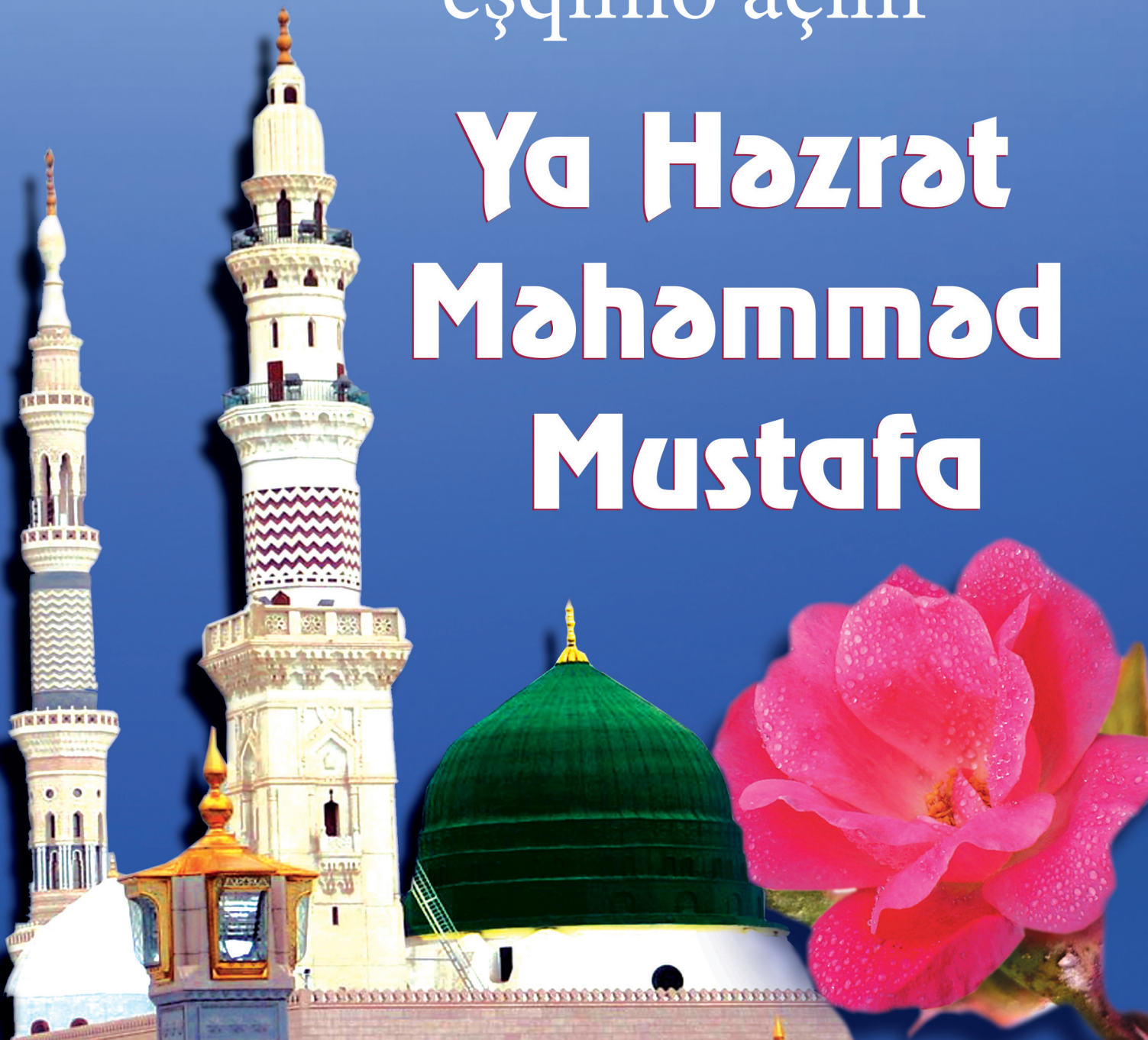

İRFEAN

№:17- Aprel 2008-İctimai fikir jurnalı-3 AZN

Hər bir gül sənin
eşqinlə açılır

**Ya Həzrət
Məhəmməd
Mustafa**

İRFAN
ictimai fikir jurnalı
Dövlət Reystr No: 1763

Direktor:
Salih Zeki MERİÇ

Təsisçi və redaktor:
Dr. Abbas QURBANOV

Məsul katib:
Nurlan MƏMMƏDZADƏ

Redaksiya heyəti:
Akademik Vasim MƏMMƏDƏLİYEV
Prof.Dr. Şahin XƏLİLLİ
Dr.Siracəddin HACI
Dr.Alpay MƏMMƏDOV
Eldəniz SALMANOV
Ramiz MƏMMƏDOV
Nurlan MƏMMƏDZADƏ
Səadət MÜRŞÜDOVA
Hacı Arif HEYDƏROĞLU
Rövşən QƏNİYEV
Akif HÜSEYNOV
Fuad QULİYEV

Abunə və reklam işləri:
Musa İBRAHİMOV
Tel: 0503254989

Kompyuter dizaynı:
İrfan Qrafik

Foto:
«İRFAN»

Ünvan:
Bakı şəhəri,
Cəfərov Qardaşları küç. 16
Tel: (+994 12) 492 32 23,
493 02 93

Abunə təmsilçiləri:
Bakı - Musa İbrahimov - 0503254989
Quba - İlkin Qaibov - 0503638145
Ağdaş - Şahin Rəhimov - 050 3887068
İsmayılı - Vasif Teymurov - 0504653601
Zaqatala - Mayıs Abbasov - 0557476297
Əliabad - Kamran Məmmədov - 0503806922
Şamaxı - Akif Hüseynli - 0506205928
Şəki - Vüqar Məmmədov - 0556237232
Qəbələ - Saleh Şirinov - 0503827823

İllik abunə qiyməti:
Ölkədaxili 25 manat
Xarici ölkələr üçün 35 USD
www.irfandergisi.com
E-mail
irfan@irfandergisi.com
irfandergisi@yahoo.com

*Jurnalın materiallarından istifadə edərkən
istinad zəruridir. Müəllifin mövqeyi ilə
redaksiyanın mövqeyi üst-üstə düşməyə bilər.*

İRFAN'DAN

İrfan jurnalının 9-cu sayısını sanki dünən çıxarmış kimiyyət. Bu, həm zamanın nə qədər sürətlə gəlib-keçdiyini, həm də gözəl və yad edilməli günlərin tez gəldiyini ifadə edir.

Jurnalımızın o sayısını xatırlayanlar bilir; üst qapağa **“Sənə həsrət könuşlərimiz”** cümləsi ilə daşımızdıq Peyğəmbərin mübarək miladını.

“Mübarək doğum həftəsi” adı altında keçirilən mərasimlər nizam-intizamı şəkildə ilk dəfə Türkiyədə başladı. Əlbəttə ki, **“mövlud gecələri”** adı altında

bütün İslam dünyası onu hər zaman anırdı. Lakin belə bir günün nizamlı şəkildə qeyd olunması müsəlmanların camaat ruhuna çox uyğun və birlik-bərabərlik təsis etməsi baxımından çox faydalıdır.

Bizim ona olan sevgimiz yeni doğan günəş kimi təzə və hər batan günəş kimi də əsil və yeni torpaqlara doğacaq qədər canlı olmalıdır. İnsan sevdiklərini çox tez unudur və qiymətsiz hala gətirir. Bəlkə də bizim ən acı və üzücü yönümüz budur. Hətta bəzən insan özünü belə, tükədir, xarab edir, duyğularını aşındırır. Əslində, sevdiklərimizə qarşı ilk dəfə necə həssas və nəzakətli isək, hər zaman elə olmalıyıq. Bu, bizim Rəsulullahə qarşı olan sevgimizdə də özünü göstərməlidir.

Qısa bir hekayəni zikr etməyin faydalı olacağını ümid edirəm.

Bir gün bir dərviş çox sevdiyi mürşidindən soruşur:

- *Ustadım, insanlara qarşı hər zaman müsbət hal və davranış içində olmaq üçün nə edim?* Cavab olaraq mürşidi ona bir masa düzəltmək tapşırığı verir. Lazım olan taxta, mismar və s. hazırlanır.

Mürid əlindəki çəkilə masanı düzəltməyə başlayır. İlk mismarı çox diqqətlə və doğru vurur. İkinci mismarı birincidən bir az daha tez vurur. Üçüncü mismarı bir az da cəld vurur. Dördüncünü bir vuruşla vurmaq istərkən mismar masanın ayağını ikiyə bölür.

Bu zaman mürşid: **“Mismarı ilk dəfə vurarkən göstərdiyin həssasiyyət və diqqəti, sonuncu mismarı vurarkən də göstərsəydin masanın ayağını ikiyə bölməzdin. Həyat boyu insanlara qarşı yaxşı davranmağın yolu duyğularını hərəkətlərinin əmrinə verməndir. Hər zaman ilk dəfə olduğu kimi həssas və diqqətli olmalısən.”** - deyir.

Biz də Rəsulullahə olan sevgimizdə hər zaman ilk həyəcanı duymaq üçün onu və ona olan sevgimizi tükətməməli və ruhumuzda diri tutmalıyıq.

Əziz oxucular!

Jurnalımızın bu sayısını gözəllər gözəli, Allahın Rəsulum və Həbibim dediyi şanı uca Peyğəmbərə həsr etdik. Məhdud səhifələrdə onu nə qədər anlada bildik görəsən? Amma sabah məhşər günündə bu səhifələrin onun yanında bizə şahidlik edəcəyinə və onun şəfaətinə nail olacağımıza vəsilə olacağını ümid edirik.

Bu sayımızda **Möhtərəm Osman Nuri Topbaş bəyin** **“Təqva libası”** yazısı ilə təqva duyğusunun həyatımızdakı yerinin nə olduğunu görəcəksiniz. Türkiyə Cümhuriyyətinin Azərbaycandakı Səfirliyinin **Din Xidmətləri Müşaviri Dr. Muzaffər Şahin** bəylə **“Mübarək Doğum Həftəsi”** haqqında müsahibə apardıq. **Salih Zeki Meriç** **“Səninlə hər mövsüm bahardır”** yazısıyla onun bahar iqlimindən əsintilər gətirdi səhifələrimizə. **Dr. Siracəddin Hacı** öz yazısında Nizamının Rəsulullahı tərənnüm edən misralarından təsirlənərək onun Merac süfrəsindən xurma payı gətirdi bizlərə. **Rüfət Şirinov** o müstəsna varlığa salavat gətirməməizin önəmini vurğuladı. Bu qədər girişdən sonra sizi İrfanla baş-baş qoyuruq. **Mübarək Doğum Həftəsi** ərəfəsində hər birinizi təbrik edir, xeyirlərə vəsilə olmasını Allahdan arzulayıyıq!

İÇİNDƏKİLƏR

SƏNİNLƏ HƏR MÖVSÜM BAHARDIR Salih Zeki MERİÇ	4
O GECƏ SƏNDİN GƏLƏN Nurlan MƏMMƏDZADƏ	6
BÜTÜN GÖZƏLLİKLƏRİN AÇARI SALAVAT Rüfət ŞİRİNOV	8
SEVGİDƏN YARANAN HƏSRƏT Dr. Abbas QURBANOV	10
O, BİZƏ XURMA YEDİYİ SÜFRƏDƏN PAY GƏTİRDİ Dr. Siracəddin HACI	12
ŞEİR-YA MƏHƏMMƏD Vaqif NURİ	15
PEYĞƏMBƏRƏ ATILAN BÖHTAN – SÖZ AZADLIĞI, YOXSA TƏHQİR Dr. Aleksandr MAGİLL	16
TÜRKİYƏ CÜMHURİYYƏTİNİN AZƏRBAYCANDAKI SƏFİRLİYİNİN DİN XİDMƏTLƏRİ MÜŞAVİRİ DR. MUZAFFER ŞAHİNLƏ REPORTAJ.....	18
ŞEİR-DERDİMƏNDİM Ali Ulvi KURUCU	23
HİKMƏT LÖVHƏLƏRİ Sədat DEMİR	24
QURANİ-KƏRİMDƏ ZİKR-II Lokman HELVACI	26
TƏQVA LİBASI Osman Nuri TOPBAŞ	28
HƏYATIN SİRRI İbrahim EROL	34
HƏCC TƏƏSSÜRATLARI-IV Ali ÇINAR	36
ŞEİR-MƏDİNƏ DÜŞÜNCƏLƏRİ Əfəndi CƏFƏROV	38
SƏN DƏ Mİ MAKYEVAL? Adem ŞAHİN	40
BƏDƏN DİLİ Dr. İbrahim BAZ	42
EHSAN Mehman İSMAYİLOV	44
DOĞRU, YAXŞI, GÖZƏL Dr. Rafiz MANAFOV	46
GÖZ YAŞLARI İLƏ YAZILMIŞ TƏRCÜMEYİ-HAL Məmməd MƏMMƏDZADƏ	48
İBRƏT İSTƏYƏN VARMİ? Kamran MƏMMƏDOV	51
ŞEİRDƏN ÖTƏ... HAYLAMA Oqtay HACIMUSALI	52
XƏBƏR	54
MARAQ DÜNYASI Elşən RZAYEV	56

İÇİNDƏKİLƏR

SƏNİNLƏ HƏR MÖVSÜM BAHARDIR

Salih Zeki MERİÇ

4

BÜTÜN GÖZƏLLİKLƏRİN AÇARI SALAVAT

Rüfət ŞİRİNOV

8

TƏQVA LİBASİ

Osman Nuri TOPBAŞ

28

T.C. BAKI SƏFİRLİYİ
DİN XİDMƏTLƏRİ MÜŞAVİRİ
DR. MUZAFFER ŞAHİN

“MÜBARƏK DOĞUM HƏFTƏSİ HZ. PEYĞƏM-
BƏRİ ANLAMAQ, ONUN TƏMSİL ETDİYİ
YÜKSƏK DƏYƏRLƏRİ HƏYATIMIZA İŞIQ
TUTAN MƏŞƏL HALINA GƏTİRƏ BİLMƏK
CƏHDİNİN BAŞQA BİR TƏZAHÜRÜDÜR.”

18

O, BİZƏ XURMA YEDİYİ
SÜFRƏDƏN PAY GƏTİRDİ
Dr. Siracəddin HACI

12

SƏNİNLƏ HƏR MÖVSÜM BAHARDIR

Yüzillər keçdi.
Amma Məhəmməd
ümməti onu bir anlıq
da olsa unutmadı.
Onun mübarək nəfəsi
bütün dünyaya ruh
verdi. Onun adı ilə
gedilən hər yerdə
bahar mövsümü
yaşandı. Dili, irqi,
milliyyəti, ölkəsi
fərqli olan insanlar
ortaq oldu.

Gel, ey Muhammed, bahardır...

Dudaklar ardında saklı

Aminlerimiz vardır...

Hacdən döner gibi gel;

Mi'rac'dan iner gibi gel;

Bekliyoruz yıllardır!

Məşhur türk şairi **Arif Nihat Asyanı** şeirlə, ədəbiyyatla az-çox maraqlanan hər kəs tanıyır. Sanki Arif Nihat Asya ilə bütünleşən nəti-şərifini bizi yüzillər öncəsinə aparır. Məkkənin Peyğəmbər öncəsində şirk, zülm və ədalətsizlik qoxan küçələrinə, Rəsulullahın gəlişi ilə seçkin bir şəhərə çevrilən Mədinənin səması altına aparır.

Seccaden kumlardı...

Devirlerden, diyarlardan

Gelip göklerde buluşan

Ezanların vardı!

- misralarında sanki hələ də səhrada Rəsulullahın ayaq izləri varmış kimi hər bir qum zərrəsinin onun eşqi ilə yanıbtutuşduğunu ifadə edir. Biləlin göy qübbədə əks edən azan sədələri hələ də əsrlər öncəsindən qulaqlarımızın pasını silir.

Mescit mü'min, minber mü'min...

Taşardı kubbelerden Tekbor,

Dolardı kubbelere "amin!"

Və mömin olmağın yalnız insana məxsus olmadığını, kainatda var olan, yaradılan hər şeyin iman edə biləcəyini, bu səadətə nail ola biləcəyini ifadə edir yuxarıdakı misralarla.

Onun qapısına gələnlər, onun dost qapısında abi-həyat axtaranlar onda dirilik tapdılar və onun yanından mömin olaraq döndülər:

Kapına gelenler, ya Muhammed,

-Uzaktan, yakından-

Mü'min döndüler kapından!

Mərhum şairi rəhmət və minnətlə anarkən İslam insanının Rəsulullahı özünə rəhbər seçmiş və onun sünnəsini həyat düsturuna çevirmiş bir möminin duruşuna qısaca təmas edək. Rəsulullahı sevən bir insan necə sevməli və necə anmalı?

Möhtərəm bir böyüyümüz *“İslam zərif insan işidir”* deyir. İslam hz. Məhəmmədin şəxsində formalaşan ən saf və ən gözəl əxlaqı öyrədən bir dindir.

Bəlkə də hər səhər yerimizdən qalxdıqda və hər axşam yuxuya dalarkən ən böyük həmd-sənaları etməliyik: əvvəlcə Allahın bizə bəxş etdiyi nemətlərdən ötrü, sonra isə hz. Məhəmməd kimi bir peyğəmbərə ümmət qıldığı üçün.

Bəli, ümmət olmaq.

Aid olmaq.

Mübarək bir öndərin arxasında bir səadət toplumuna aid olmaq.

Bir İslam böyüyü nə gözəl söyləyir:

“Allaha sahibsən nədən yoxsulsan, Allah-dan yoxsulsan nəyə sahibsən?” Bu ifadəni Allahın sevimlisi olan gözümüzün nuru Rəsullar Rəsulu üçün də söyləsək yanlarıq mı acəba?

Onun şəfqəti, mərhəməti və onun əngin, sonsuz ümmət sevgisi bizim ondan yoxsul olduğumuzda nələrdən məhrum olacağımızı göstərmirmi?

Bütün İslam dünyasında Rəsulullahın doğum günü bütün müsəlmanlar tərəfindən həsrət və həyəcanla qeyd olunur.

Belə bir gözəl çıxırın açılmasına vəsilə olanlar necə də bəxtiyardırlar. Dünyada *“Mübarək doğum həftəsi”* adı altında şənliklər keçirilir. İnsanlar dəstə-dəstə bu tədbirlərdə iştirak edib, hz. Peyğəmbəri xatırlayırlar.

Hər zaman, hər gün və hər saat onun işığına möhtacıq. Onun işığına və ondan aldığımız enerjiyə...

Əcəba, əsri-səadət adıyla gəlib-keçmiş ən mübarək zaman kəsiyi bizə nəyi anladır? Canlarını hər şeylərini ona fəda edən igidlər onun nəyinə aşıqdılar? Malını, mülkünü, hər şeyini verən hz. Əbu Bəkr onda nə görmüşdü ki, bütün varlığı ilə sevirdi?.. Hz. Ömər onu öldürməyə gələrkən onda dirilmişdi.. Hz. Əli gənc yaşda ona bir şey olmasın deyə hicrət əsnasında yatağında uzanmışdı. Hz. Osman

bütün var-dövlətini onun istədiyi istiqamətdə infaq etmişdi. Bunlar əsri-səadət iqlimində baş rolda oynayan və hz. Peyğəmbərin ən yaxınında olan, cənnətlə müjdələnmiş fədakar insanlardı.

Onun dəryasından bir qətrə pay ala bilmək üçün nə etməliyik?

Ustad Necip Fazıl onun və onun yolunda gedən sonsuzluq karvanının abidə şəxsiyyətlərini necə də gözəl tərif edir:

Sonsuzluk Kervanı, "peşinizde ben,

Üç ayakla seken topal köpeğim!"

Bastığınız yeri taş taş öpeyim.

Bir kırıntı yeter, kereminizden!

Sonsuzluk Kervanı, peşinizde ben...

Ən gözəl tərənnümlərlə illərdən bəri yanib-qovrulan ürəklər onu nə qədər tərif edə bildi ki?..

Nazarın kalbe şifa, sözün hikmet incisi,

Hangi dertli kavuşsa, olur bahtiyar sana!

Misk kervanı kapında karar kılmıştır senin,

Nebilerin diliyle, hep övgüler var sana!

- deyə fəryad edən şairin inləyişləri də onun eşq və məhəbbəti üçün deyilmi?

Yüzillər keçdi. Amma Məhəmməd ümməti onu bir anlıq da olsa unutmadı. Onun mübarək nəfəsi bütün dünyaya ruh verdi. Onun adı ilə gedilən hər yerdə bahar mövsümü yaşandı. Dili, irqi, milliyyəti, ölkəsi fərqli olan insanlar ortaqları oldu.

Onun iqlimində yalnız gözəllik, lətafət və nəzakət vardı. Onun iqlimində gül bağçaları vardı. Onun iqlimində əsən rüzgarlar insanın ruhunu oxşar və sevgi ilə böyüdür.

Bütün mövsümlər onunla bahardır. Ona baxan hər göz, ona döən hər üz aydınlıqdır. Ona baxan üzlər hər zaman “yovmə təbyəddu vucuhuhum” sirrinə məzhər olacaq.

O GECƏ SƏNDİN GƏLƏN...

Hər gün doğan günəşin aydınlada bilmədiyi, kifayət qədər isidə bilmədiyi dünyanı nura qərq etmək üçün, isti nəfəsi ilə yetimləri, kimsəsizləri oxşamaq üçün sabahı gözləyirdi o da. Hələ o gecə baş verən hadisələr gələnin kimliyindən xəbər verirdi. Atası Allahın qulu, anası əmin qadın – Abdullah və Əminə. Allaha qul olmağın və dünyada əmin-amanlığı bərqərar etməyin yeni bələdçisi.

Adətən gecə saatlarında başlar doğum sancıları. Bu, bəlkə də dünyaya göz açacaq körpənin sabah doğacaq günəşi görmə istəyindən irəli gəlir. Ya gecələr, ya da səhərə yaxın başlar doğum sancısı...

O da bir gecənin sabahına doğru dünyaya göz açdı. Lakin onun göz açdığı dünya ümid vermirdi yeni doğulan körpələrə. Hələ qız uşaqlarına...

Bəlkə də o gecə minlərlə adam vardı sabahı gözləyən. Əbu Cəhlərə, Əbu Ləhəblərə borcunu verə bilmədiyi üçün ciyər-parasını, biricik övladını borc qarşılığında kölə vermək üçün sabahın açılmasını gözləyən atalar vardı...

Və yenə analar vardı o gecə sabahı gözləyən. Yeməyib yedirdiyi, geyməyib geydirdiyi, boy-buxununa baxıb fəxr etdiyi biricik övladından gözünü çəkə biləməyən, ona sonuncu dəfə sarılan, sabahın açılmasını istəməyən analar...

O da bir gecənin sabahına doğru dünyaya göz açdı. Lakin onun göz açdığı dünya ümid vermirdi yeni doğulan körpələrə. Hələ qız uşaqlarına...Bəlkə də o gecə minlərlə adam vardı sabahı gözləyən. Əbu Cəhlərə, Əbu Ləhəblərə borcunu verə bilmədiyi üçün ciyər-parasını, biricik övladını borc qarşılığında kölə vermək üçün sabahın açılmasını gözləyən atalar vardı...

Doğum sancısıyla dünyaya gələn körpələr vardı doğular-doğulmaz torpağa veriləcək. Qız olmanın suç sayıldığı bir toplumda sabahı gözləyən, ümidlə yeni günə can atan. Var olmağamı, ölüməmi tələsən məsum körpələr...

Bir Darun-Nədvə vardı sabahı gözləyən. Yeni qərarlar almaq üçün, kimsəsiz, kömək-siz insanları istismar üçün, dişsizləri yemək üçün sabahı gözləyən.

...Və bir körpə vardı sabahı gözləyən. Min illərdir yol gələn, uğruna canlar fəda edilən, yoluna Peyğəmbərlərin çiçək səpdiyi körpə. Bütün insanlığın, bütün kainatın zübdəsi. Hər gün doğan günəşin aydınlada bilmədiyi, kifayət qədər isidə bilmədiyi dünyanı nura qərq etmək üçün, isti nəfəsi ilə yetimləri, kimsəsizləri oxşamaq üçün sabahı gözləyirdi o da. Hələ o gecə baş verən hadisələr gələnin kimliyindən xəbər verirdi. Atası Allahın qulu, anası əmin qadın – Abdullah və Əminə. Allaha qul olmağın və dünyada əmin-amanlığı bərqərar etməyin yeni bələdçisi.

...Və beş yaşlı bir körpə vardı sabahı gözləyən. Anasını Əbvada dəfn edib sadıq cariyəsi Ümmü Eymənlə Məkkəyə yola düşməyi gözləyən... Bəlkə də həyatda dərk etmə yaşına çatdıqdan sonra ilk acısını yaşayırdı və daha necə ağrı-acılara sinə gərəcəkdə yer üzündə ədaləti bərqərar etmək üçün. Bəlkə də Əminənin vəfatı ilə başlayırdı müdriklik libasına bürünməsi.

...Altı yaşlı bir körpə vardı, ata əvəzi olan babası Əbdülmüttəlibsiz yeni günə başlamışdı gözləyən.

...Bir gənc vardı sabahı gözləyən. Şama gedən əmisinin önünü kəsib,

dəvəsinin ovsarından yapışıb, **“məni burda kimin ümidinə qoyub gedirsən?”** deyəcəkdə. Sabahlarsa ümid vermirdi. Hər açılan səhər yeni bir kədər gətirirdi. Çünki ümid onun özü idi.

...Qırx yaşlı bir adam vardı Hirada, sabahı gözləyən. Bu sabah hər zamankından fərqli gəlirdi. Bəşər vəsfinə peyğəmbərlik qatılacağından xəbərsiz, keçən qırx il ərzində ilahi proqramla o sabaha hazırlanan bir adam vardı Hirada...

Bir adam vardı sabaha qədər yatmayan, Səfa təpəsinə çıxıb qövmünə “Ey məkkəlilər, ilahınız birdir” sözünü söyləməyi gözləyən. Bəlkə dəfələrlə çək-çevir etmişdi necə deyəcəyini. Yaşlı Varəqanın **“Sənin kimi peyğəmbərliklə göndərilən elə biri olmadı ki, qövmü tərəfindən çıxarılsın”** sözləri ilə bir az ümitsiz, lakin **“And olsun ki, Rəbbin səni yalnız qoymaz”** deyən Xədicənin təsəllisi ilə sakit və rahat.

Bir adam vardı, qanlar içində Təfdən gəlib Məkkə yaxınlığında gecələyən. Yastığı qaya parçaları, yorğanı ulduzlu səma örtüsü... Sabahı gözləyirdi, himayədar axtarırdı doğma şəhərinə girə bilmək üçün...

Bir adam vardı mavəralardan gələn. Gətirdiyi Merac hədiyyəsini ümmətinə vermək üçün sabahı gözləyən...

Sabahı gözləyənlər hər zaman olmuşdur və hər zaman olacaqdır. Bu gün bir tərəfdə hər cür şeytani fikirlərin çıxış nöqtəsi olmaqdan Darun-Nədvə halına gəlmiş başlar var sabahı gözləyən, digər tərəfdə ümid dolu qəlblərimiz var. Onunla aydınlanmağa, ona qovuşmağa həsrət könüllər...

Bir gün Rəsulullah (s.ə.s) namazdan sonra Allaha həmd etmədən, Peyğəmbərə salavat gətirmədən dua edən bir adam gördü. Peyğəmbər (s.ə.s): “Bu adam tələsdi”-dedi və o adamı yanına çağırdı və: “kim dua edəcəksə öncə həmd-səna etsin, sonra mənə salavat gətirsin və daha sonra istədiyi kimi dua etsin!” buyurdu. (*Əbu Davud, Nəsai*)

Bütün gözəlliklərin açarı

Salavat

Salavat həzrət Məhəmməd (s.ə.s)-in adı şəkiləndikdə və ya eşidildikdə söylənən yaxud da yazılan xeyir dualardan ibarət olan dua kəlmələridir. “*Səllallahu əleyhi vəsəlləm*”, “*Allahummə salli və səllim ələ səyyidinə Muhammədin və ələ ali səyyidinə Muhamməd*”, “*əleyhissalam*” kimi mübarək kəlmələrdən ibarət dualar salavatdır.

Şanı uca Peyğəmbərə salavat gətirmək Allahın mömin bəndələrinə əmridir. Məhz buna görə də salavatın İslam dinindəki yeri əvəzənilməzdir. Quranda belə buyrulur:

“*Həqiqətən, Allah və Onun mələkləri Peyğəmbərə salavat göndərirlər (xeyir-dua verirlər). Ey iman gətirənlər! Siz də ona salavat göndərib (onun üçün salavat deyib) layiqincə salamlayın!*” (*əl-Əhzab, 59*)

Allahın və mələklərin Peyğəmbərə salavat gətirmələri onun Allahın dərgahındakı dəyərini göstərir.

Allahın Peyğəmbər (s.ə.s)-ə mərhəmət etməsi və şərəfini ucaltması ona olan salavatıdır. Mələklərin salavat gətirməsi də eyni şəkildə Rəsulullah (s.ə.s)-in qədir-qiymətinə yad edib, uca mərtəbələrə nail ola bilməsi üçün Allaha dua etmələridir.

Ayədə gördüyümüz kimi uca Allah özünün və mələklərinin salavat gətirdiklərini xatırladıqdan sonra, biz bəndələrinə də ona salavat gətirməyimizi xatırladır. Deməli, hər fürsətdə Rəsulullahı salavat gətirmək üzərimizdəki haqlardan biridir.

Peyğəmbər (s.ə.s)-ə dua etmək və onun şanı,

şərəfi ilə əlaqəli ayələrlə yanaşı bu mövzuda onun həyat tərzini ifadə edən hədislərdə də bir çox məlumat var.

Əgər bir mövzu haqqında Allah təala və Peyğəmbəri şübhə ifadə etməyən kəlmələrlə bəhs edirsə bu, o mövzunun nə qədər dəyərli olduğunu göstərmək üçün kifayətdir. Ayə və hədislər bizə vəzifələrimizi xatırladır. Salavat gətirməyin nə qədər dəyərli və önəmli olduğunu göstərmək üçün bu xüsusda rəvayət edilmiş bir neçə səhih hədisi nəzərinizə çatdırmaq istəyirik.

Bir hədisində şanı uca Peyğəmbər (s.ə.s) belə buyurur: **“Kim mənə bir dəfə salavat gətirərsə, Allah da ona on qat mərhəmət edər.”** (Müslim, *Salət* 70.)

Bir başqa rəvayətdə də belə buyurulur: **“Günlərdən ən fəzilətli cümə günüdür. Elə isə bu gündə mənə çox salatu-salam göndərin. Çünki sizin salavat və dualarınız mənə təqdim olunur.”** (Əbu Davud, *Salət* 201.) Əbu Hüreyrə (r.a)-dan rəvayət edildiyinə görə Rəsulullah (s.ə.s) belə buyurdu: **“Qəb-rimi bayram yeri halına çevirməyin. Mənə salavat gətirin, harada olsanız sizin salavatlarınız mənə çatır.”** (Əbu Davud, *Mənasik* 97)

Qeyd edəcəyimiz son hədisdə salavat gətirməyin nə qədər önəmli olduğunu ifadə etmək üçün Peyğəmbər (s.ə.s) belə buyurur: **“Yanında adım çəkildiyi halda kim mənə salavat gətirməzsə, pərişan olsun. Burnu yerlə sürtülsün.”** (Tirmizi, *Dəavat* 101)

Peyğəmbər (s.ə.s)-ə çox-şox salavat gətirə bilmək və dilimizi vərmiş etdirmək üçün əlbəttə ki, onu çox sevməliyik. Çünki insan sevdiyini dilindən düşürmür və hər fürsətdə onu yad edir. Peyğəmbəri sevmək ancaq onu yaxından tanımaq və istəklərini yerinə yetirməklə mümkündür. Bunun üçün də onun həyatından bəhs edən kitabları, əsərləri və hədislərini oxumaq lazımdır. Tanımadan sevmək müvəqqətidir.

Rəsulullah (s.ə.s)-in Allah qatındakı yerini və önəmini lazımi qədər dərk etməyənlər **“mən Allahu daha çox sevirəm və hər fürsətdə onu yad edirəm, Peyğəmbəri yad etməyə nə ehtiyac var ki?”** -deyə fikirləşə bilərlər. Halbuki peyğəmbərsiz din nöqsandır. İnsan ruh və cismdən ibarət olduğu kimi, din də Qurandan və Peyğəmbərin sünnəsindən ibarətdir.

Yuxarıda ifadə etdimiz ayələrdən və bəzi hədislərdən belə nəticə çıxara bilərik:

Salavat gətirmək Allahın əmrinə itaət etmək deməkdir.

Salavat günahların bağışlanması üçün fürsətdir.

Salavat gətirən hər bir müsəlmanın adı Peyğəmbərə ərz edilir.

Salavat gətirən şəxs pis əxlaqdan uzaqlaşar və Peyğəmbər (s.ə.s)-in nümunə əxlaqı ilə əxlaqlanar.

Salavat gətirmək Rəsulullah (s.ə.s)-ə olan məhəbbəti artırır və onun şəfaətinə vasitə olar.

Salavat gətirmək Peyğəmbər (s.ə.s)-in sünnəsini ehya etmək deməkdir.

Salavat gətirmək Peyğəmbərə olan sevginin təzahürüdür.

Salavat duaların qəbul edilməsi üçün vasitədir.

Bir gün Rəsulullah (s.ə.s) namazdan sonra Allaha həmd etmədən, Peyğəmbərə salavat gətirmədən dua edən bir adam gördü. Peyğəmbər (s.ə.s): **“Bu adam tələsdi”-dedi və o adamı yanına çağırdı və: “kim dua edəcəksə öncə həmd-səna etsin, sonra mənə salavat gətirsin və daha sonra istədiyi kimi dua etsin!”** buyurdu. (Əbu Davud, *Nəsai*)

Ya Rəbb! Bizə salavatın məqsəd və mənasını anlamağı, əziz Peyğəmbərinin əxlaqı ilə əxlaqlanmağı, həmçinin şəfaətinə nail olmağı nəsib et! AMİN!

Salavat gətirən hər bir müsəlmanın adı Peyğəmbərə ərz edilir. Salavat gətirən şəxs pis əxlaqdan uzaqlaşar və Peyğəmbər (s.ə.s)-in nümunə əxlaqı ilə əxlaqlanar. Salavat gətirmək Rəsulullah (s.ə.s)-ə olan məhəbbəti artırır və onun şəfaətinə vasitə olar.

SEVGİDƏN YARANAN HƏSRƏT

Hz. Həsən kimi gənc
səhabələr onun hilyə və
şəmailini gözləri qarşısında
canlandıra bilmək üçün
Peyğəmbər (s.ə.s)-ə daha
yaxın olanlardan onu təsvir
etmələrini istəyərdilər. Bu
rəvayətlərin günümüzə
qədər gəlib çatması tarixin
bütün zamanlarında
Peyğəmbər (s.ə.s)-ə olan
həsrətin bir nəticəsidir.

Əhs edəcəyimiz elə bir şəxsiyyətdir ki, o, bütün insanlıq üçün yalnız və yalnız bir rəhmət olaraq yaradılmışdır. Onun hansı xüsusiyyətlərə sahib olduğunu Allah Quranda belə bildirməkdədir:

“Sizə özünüzdən bir peyğəmbər gəldi ki, sizin əziyyətdə (məşəqqətdə) düşməyiniz ona ağır gəlir, o, sizdən (sizin iman gətirməyinizdən) ötrü təşnədir, möminlərə şafqətli, mərhəmətlidir” (ət-Tovbə, 128)

Hz. Peyğəmbər həyatda ikən könüllərdə çiçək açan sevgi və sevdə onun vəfatı ilə həsrətə çevrildi. Səhabələr, xüsusən də Məkkə və Mədinədə yaşayan və ölümün bir həqiqət olduğuna heç bir şübhə olmadan inananlar, bir gün Peyğəmbər (s.ə.s)-in onları tərk edəcəyinə heç cür inanmaq istəmirdilər. Lakin zamanı gəlincə də, ona qarşı olan həsrət atəşi onları yandıraraq kül etdi. Bu həsrətin gətirdiyi həyəcanla çöllərə düşdülər, Məkkə və Mədinəni tərk edib dünyanın dörd bir yanına yayıldılar.

“(Ya Rəsulum!) De: Əgər siz Allahı sevirsinizsə, mənim ardımca gəlin ki, Allah da sizi sevsin və günahlarınızı bağışlasın. Allah bağışlayandır, rəhimlidir!” (Ali İmran, 31)

Yenə Quranda Allaha itaətlə yanaşı Peyğəmbərə də itaət əmr olunmuşdur. *“Peyğəmbərə itaət edən kimsə şübhəsiz ki, Allaha itaət etmiş olur...” (ən-Nisa, 80)*

Bununla da Allah imanın ən yüksək səviyyəsinə çatmaq və onun ləzzətini hiss etmək üçün seçdiyi Peyğəmbərə həqiqi bir sevgi ilə bağlanmağı şərt qoymuşdur. Bu hal Peyğəmbərə olan sevginin qəlblərə həkk olunmasına gətirib çıxardı. Səhabələr onunla söhbət

edərkən, ondan bəhs etdikdə və ona qulaq asdıqda həyəcanlanırdı. Bu həyəcan daxil-lərindəki sərhədsiz sevginin və hörmətin xaricdəki təzahüri idi.

Onlar Peyğəmbər (s.ə.s)-in etdiyi bütün söhbətlərə tam diqqətlə qulaq asır və heç bir məsələ onları bundan yayındırmırdı. Sevgi-dəki sərhədsizlik onların Peyğəmbərə xita-bən *“Anam-atam sənə fəda olsun!”* və ya *“Ca-nım sənə fəda olsun!”* kimi ifadələrdən istifa-də edərək ona olan bağlılıqlarının dərəcəsini göstərirdilər. Hətta bu sevgi elə bir səviyyəyə çatmışdı ki, bir çox səhabə nə vaxtsa ondan ayrı qalacaqlarına belə, inanmırdı. Hətta bu sevginin onlarda həsrətə çevriləcəyindən xəbərsiz idilər. Bəziləri də haqq olan ölümü və hesab gününü düşünərək axirətdə ondan ayrı qalmağın belə həsrətini özləri üçün böyük bir dərt etmişdilər. Elə buna görə Peyğəmbər (s.ə.s) *“İnsan sevdiyi ilə bərabər-dir”* (Buxari, Ədəb 96) buyuraraq onların qəlblərinə az da olsa rahatlıq gətirmişdi. Pey-ğəmbər (s.ə.s)-lə bu dünyada bərabər ol-duqları kimi axirətdə də qonşu olmaq xəbəri onlara inanılmaz bir sevinc bəxş etmişdi.

Peyğəmbər (s.ə.s)-in insanların qəlbində yaratmış olduğu bu unudulmaz və əvəz-olunmaz sevgi pöhrəsi onun vəfatı ilə həs-rətə çevrildi. Bu həsrət elə bir səviyyədə idi ki, hətta Mədinə onları sıxmağa başladı. Ölümün haqq olduğunu bilən Hz. Ömər belə: *“Kim Məhəmməd öldü, deyərsə onu qılıncımla öldürərəm”* -deyirdi. Onu görmədən bir gün belə, dayana bilməyən səhabələr artıq onu bu dünyada bir daha görə bilməyəcəkdilər. Bu ayrılığa dözə bilməyən Abdullah bin Zeyd əllərini açaraq belə dua etmişdi: *“Ya Rəbb!*

Artıq gözlərimi dünya ışığından məhrum et! Mən hər şeydən çox sevdiyim Peyğəmbərimdən sonra artıq bu dünyada heç bir şey görmək istəmirəm!”

Peyğəmbər (s.ə.s)-in baş müəzzini olan və hər zaman öz gözəl səsi ilə müsəlmanları namaza çağıran Bilal Həbəşi Mədinəni tərk elədi. Bir müddət Şamda yaşayan Bilal bir gün yuxuda Peyğəmbəri gördü. Peyğəmbər ona *“Ya Bilal, mənə ziyarət etmə zamanı gəlmədimi?”* Bu yuxudan sonra eyni həsrətlə Mədinəyə geri qayıdan Bilal Hz. Həsənin istəyini rədd etməyib, yanıqlı səsi ilə azan oxudu. Bütün Mədinə əhli bu səsi eşidincə *“Rəsulullah gəldi”* -deyə düşündü. Bu sevincə də Mədinə küçələrinə axın edib onu bir daha görmək və bağrılarına basaraq həsrətlərinə son vermək üçün məscidə qaçdılar.

Hz. Həsən kimi gənc səhabələr onun hilyə və şəmailini gözləri qarşısında canlan-dıra bilmək üçün Peyğəmbər (s.ə.s)-ə daha yaxın olanlardan onu təsvir etmələrini istə-yərdilər. Bu rəvayətlərin günümüzə qədər gəlib çatması tarixin bütün zamanlarında Peyğəmbər (s.ə.s)-ə olan həsrətin bir nə-ticəsidir.

Bu hadisədən yüz illər keçməsinə baxam-ayaraq Peyğəmbər (s.ə.s)-ə olan sevgi hissi öz təzəliyini və möhtəşəmliyini hələ də qoru-yub saxlamaqdadır. Ona olan həsrət də sevgi ölçüsündədir. Çünki o, bütün kainatın özü və varlıq səbəbidir. Allahın bizə bəxş etdiyi bir hədiyyə və bizi ona aparacaq bir vasitədir. O, həyatımızın bütün sahələrində nüsxə alaca-ğımız bələdçidir. İnşallah bu halımız bizi cən-nətdə hovuz başında görüşdürəcək və onun-la bərabər olacaq səviyyəyə çatdıracaqdır.

Onu görmədən bir gün belə dayana bilməyən səhabələr artıq onu bu dünyada bir daha görə bilməyəcəkdilər. Bu ayrılığa dözə bilməyən Abdullah bin Zeyd əllərini açaraq belə dua etmişdi: *“Ya Rəbb! Artıq gözlərimi dünya ışığından məhrum et! Mən hər şeydən çox sevdiyim Peyğəmbərimdən sonra artıq bu dünyada heç bir şey görmək istəmirəm!”*

NİZAMİ GƏNCƏVİ:
“HƏZRƏT
MƏHƏMMƏDİN (s.ə.s)
MERAC NEMƏTİ BİR
DADLI XURMADIR
O, BİZƏ XURMA
YEDİYİ SÜFRƏDƏN
PAY GƏTİRDİ”

Biz, hz. Nizaminin bu beytinin mənasını insanlığın İslamdan əvvəlki və sonrakı dövrü arasındakı fərq kimi də oxuya bilərik. Yəni mənən, ruhən ac, əxlaq baxımdan yoxsul olan insanlıq hz. Məhəmmədin (s.ə.s) gəlişi ilə “xurma”ya – merac nemətinə, İslama, yəni, azadlığa qovuşdu.

*Xurma yediyin qonaqlıq süfrəsindən
Bizə nə xırda-xuruş pay gətirmisən?*

Hz. Nizami «Sirlər xəzinəsi» dastanında olan üçüncü nətin altıncı beytində İslam Peyğəmbərinin (s.ə.s) insanlıq üçün gətirdiyi mübarək merac nemətini şərh edib. Şair hz. Məhəmmədin (s.ə.s) merac gecəsi qonaqlıq süfrəsinə dəvət edildiyini, Onun bu ilahi süfrədə ilahi nemətlərə qonaq edildiyini, Ona ilahi azuqə verildiyini bədii bir

biçimdə gözəl ifadə edib. Bunun üçün şair iki vasitədən yararlanıb. Hz. Nizami bu ilahi dəvətin önəmini, əzəmətini, bu dəvət zamanı verilən nemətin dəyərini xurma obrazı ilə simvollaşdırıb.

NİZAMİNİN XURMAYA
YÜKLƏDİYİ MƏNA

Beytdə xurma obrazı şairə bir sıra imkanlar yaradır. Öncə onu deyək ki, hz. Nizaminin təqdimatında xurma uca Allahla (c.c) onun elçisinin münasibətlərinin doğruluğunu, yaxınlığını göstərmək imkanı verir. Beytdə xurma uca Allahın (c.c) hz. Məhəmmədə (s.ə.s) sevgisinin simvoludur. Yəni bir insan ona doğma olan bir şəxsi qonaq çağırır. Qonaq çağırmaq da hörmətin, sevginin əlamətidir. Bir insan ona doğma olan şəxsi qonaq çağırarkən ən gözəl nemətləri süfrəyə düzər. Uca Allah (c.c) da hz. Məhəmmədi (s.ə.s) dəvət edərkən onun yanına ayrıca elçi – mələk göndərir, ona özəl minik ayırır, onu mübarək yolla yanına gətirir (Məkkə-Qüds),

onu ən şərəfli insanlar olan Peyğəmbərlə görüşdürür, Onu ən uca məqama yüksəldir, Ona ilahi gözəllikləri, sirləri görmək, bilmək, ən dərin elmi öyrənmək imkanı yaradır. Ona ən dəyərli nemət olan merac neməti (namaz, bağışlanma) verir. Bu nemət çox şirindir, insanların ehtiyaclarına uyğundur, onlara qidadır.

Hz. Nizaminin təfsirinə görə, xurma yeganə meyvədir ki, uca Allahla (c.c) hz. Məhəmmədin (c.c) doğmalığını, onların münasibətinin *“şirinliyini”* ifadə edə bilir.

Şairin təqdimatında xurma bir ehtiyacdır. Yəni merac neməti insanlığı xilas etmək, onun fitrəti üzrə yaşamasını təmin etmək üçün verilmişdir. Bu qida ruhları doyurur, köüllərə nur bəxş edir. Xurma da bərəkətli bir qidadır. Şairin izahına görə, mənəvi qida ilə maddi qida arasında bağlılıq var. Yəni insan maddi qidasız (qidanın simvolu olan xurma) yaşaya bilmədiyi kimi, ruhunun qidası olan merac neməti olmadan da yaşaya bilməz. Maddi qida (xurma) olmayanda insanın ölüm təhlükəsi yarandığı kimi, mənəvi qida olmayanda da ruhi ölüm qorxusu yaranır, insanın fitrəti pozulur.

Merac neməti uca Allahın (c.c) qüdrətinin əlamətidir. Xurma da qadir Allahın (c.c) bənzərsiz nemətidir. Xurma gücdür, merac neməti də ruhun güc qaynağıdır.

Hz. Nizami üçüncü nətin meracı şərh edən, doğmalıq, şirinlik, sevgi anlayışları yaradan, ifadə edən beytlərində ayrı-ayrı nemətlərlə gözəl bir səhnə yaratmışdır. Baxın, şairin beytdə açdığı süfrənin mənzərəsi belədir: tamaşa etmək, azuqə, xurma, süfrə, pay. Hz. Nizaminin xurma obrazı uca Allahla (c.c) hz. Məhəmmədin (s.ə.s) münasibətlərinin sevgi əsasında qurulduğunu göstərdiyi ki-

Azuqə, süfrə, yemək, pay, xurma maddi əsevinc qaynağıdır, bərəkətdir. Merac neməti də insanlığın xeyir-bərəkət, nur içində yaşaması üçün şərtidir. Azuqə, süfrə, yemək, pay, xurma, qonaqlıq sevginin, doğmalığın, şirinliyin əlamətləridir. Merac neməti də ilahi sevginin, uca Allahın (c.c) insanı nə qədər sevdiyinin göstəricisidir.

mi, Peyğəmbərlə onun ümməti arasındakı münasibətin doğmalığını da ifadə edir. Belə ki, ümmətin başçısı ilahi merac qonaqlığına dəvət olunub və o mübarək elçi bu qonaqlıqdan sevdiyi insanlara “xırda-xuruş pay” gətirib. Pay gətirmək də sevginin əlamətidir. Deməli, uca Allah (c.c) Peyğəmbərini sevir, o mübarək da öz ümmətinə aşiqdir. Gerçəkdən, şairin xurma obrazı ilə kodlaşdırdığı məna çox böyükdür.

Bu beytin ideyasının hz. Məhəmmədin xilaskarlıq missiyası ilə sıx bağlı olduğu da göz önündədir. Belə ki, bu xilas neməti – merac neməti olmasa idi, dinin dayağı olmazdı, insanlıq qurtuluş yolunu tapa bilməzdi, insanlığın işığı sönər, aləm cəhalət qaranlığına bürünərdi. O sevgi Peyğəmbəri “xurma payı” gətirməsə idi, insanlıq ölərdi.

Hz. Nizami Peyğəmbərin gətirdiyini pay adlandırır. Pay gətirmək, hədiyyə verməklə də sevgini artırır. Biz hz. Məhəmmədi (s.ə.s) ona görə sevirik ki, O, bizə tükənməyən bir pay gətirmişdir. Bu bərəkəti qiyamətədek davam edəcək, bizə axirət azuqəsi qazandıracaq pay hz. Məhəmmədin gətirdiyi elm, din, əxlaq, nur, kitab kimi də yozula bilər. Bilmək insanı rahatlığa qovuşdurduğu kimi, xurma yemək də insanı narahatlıqdan xilas edir. Din insanı xoşbəxt etdiyi kimi, xurma yemək də insanı sevindirir. Nur insanın bəsirət gözüne işıq verdiyi kimi, xurma yemək də insanın dizinə güc, qəlbinə fərəh, gözüne aydınlıq verir.

Biz, hz. Nizaminin bu beytinin mənasını insanlığın İslamdan əvvəlki və sonrakı dövrü arasındakı fərq kimi də oxuya bilərik. Yəni mənən, ruhən ac, əxlaq baxımdan yoxsul olan insanlıq hz. Məhəmmədin (s.ə.s) gəlişi ilə *“xurma”*ya – merac nemətinə, İslama, yəni, azadlığa qovuşdu.

Həz. Nizami bu beytdə Peyğəmbər sevgisini ifadə etmək, ona olan ehtiyacı bildirmək, ona bağlılığını göstərmək üçün özünü himayəçisinin, atasının, doğmasının yolunu gözləyən uşaq yerinə qoyur. Şair ərklə həz. Məhəmməddən (s.ə.s) soruşur ki, bizə nə gətirmisən? O, bilir ki, Peyğəmbər xurma yediyi qonaqlıqdan əliboş qayıtmaz. Çünki O, mərhəmətlidir, O, ümmətini düşünür, şairin öncəki beytdə dediyi kimi, **“mərhəmətlilər bir neçə nəfərin azuqəsini təklidə yeməzlər.”**

Bizcə, həz. Nizaminin merac nemətini maddi nemətlər vasitəsi ilə, azuqə, süfrə, yemək, pay, xurma, qonaqlıq anlayışları ilə şərh etməsinin ən başlıca səbəbi odur ki, şairin anlayışında merac neməti əvəzedilməz bir qidadır. Bu saydığımız maddi nemətlər insanın yaşamasının şərti olduğu kimi, merac neməti də ruhun, əxlaqın əvəzedilməz qidasıdır. Azuqə, süfrə, yemək, pay, xurma maddi sevinc qaynağıdır, bərəkətdir. Merac neməti də insanlığın xeyir-bərəkət, nur içində yaşaması üçün şərtidir. Azuqə, süfrə, yemək, pay, xurma, qonaqlıq sevginin, doğrğunluğun, şirinliyin əlamətləridir. Merac neməti də ilahi sevginin, uca Allahın (c.c) insanı nə qədər sevdiyinin göstəricisidir. Azuqə, süfrə, yemək, pay, xurma, qonaqlıq olmayan yerdə sevgi də yoxdur, bu yoxsulluq məkanında savaşı, nifrət, zülmət, paxıllıq, kin-kudurət var. Merac neməti olmayan cəmiyyət də ölümə məhkumdur, merac neməti olmayan cəmiyyət ruhən ölüdür, orada cəhəlet hakimdir, orada ədalət yoxdur.

Həz. Nizaminin şərhində xurmanın dadı ilə merac nemətinin dadı arasında da oxşarlıq var. Xurmanın şirinliyi, dadı, qidalı olması insan nəfsinə ləzzət verdiyi kimi, merac neməti də ruha dinclik, rahatlıq verir. Merac neməti olan namaz və bağışlanma

müjdəsi insanın könlünü fərəhləndirir. Hədəfi uca Allahın (c.c) rızasını qazanmaq olan bir insanın bağışlanacağı müjdəsini eşitməsi necə də gözəl, ruha sevinc bəxş edən bir xəbərdir.

Burada bir məsələyə də toxunaq. Həz. Məhəmməd (s.ə.s) bir sıra hədislərində iman, namazı bir dad kimi tərif etmişdir. Merac nemətinin biri də **“Bəqərə”** surəsinin son ayəsində verilən müjdədir:

“Allah hər kəsi yalnız qüvvəsi yetdiyi qədər yükləyər (bir işə mükəlləf edər). Hər kəsin qazandığı yaxşı əməl də, pis əməl də özünə aiddir. (Möminlər deyirlər): *«Ey Rəbbimiz, (bəzi tapşırıqlarını) unutduqda, ya da yanıldıqda bizi cəzalandırma! Ey Rəbbimiz, bizdən əvvəlkiləri yüklədiyin kimi, bizi ağır yükləmə! Ey Rəbbimiz, gücümüz çatmayan şeyə bizi mükəlləf etmə! Bizi əfv edib bağışla, bizə rəhm et! Sən bizim ixtiyar sahibimizsən (mövlamızsan). Kafirlərə qələbə çalmaqda bizə kömək et!»* (əl-Bəqərə, 286)

Göründüyü kimi, bu ayədə də bağışlanma müjdəsi var və uca Allah (c.c) insanın gücü ilə məsuliyyəti arasında tarazlıq yaratmışdır. Bu isə ilahi ədalətin açıq göstəricisidir.

Şair bu merac nemətini də bir şirinlik, ümid, güc simvolu olan xurma obrazı ilə əlaqələndirmişdir.

Həz. Nizaminin merac nemətləri ilə xurma arasında bağlılıq yaratması, xurmanı dini, bədii fikrin simvoluna çevirməsi onun geniş xəyal dünyasının ölçüsünü, şair istedadının dərəcəsini, imanının gücünü göstərən bir dəlildir.

**AMEA-nın Nizami adına
Ədəbiyyat İnstitutunun
aparıcı elmi işçisi*

Həz. Nizaminin şərhində xurmanın dadı ilə merac nemətinin dadı arasında da oxşarlıq var. Xurmanın şirinliyi, dadı, qidalı olması insan nəfsinə ləzzət verdiyi kimi, merac neməti də ruha dinclik, rahatlıq verir. Merac neməti olan namaz və bağışlanma müjdəsi insanın könlünü fərəhləndirir. Hədəfi uca Allahın (c.c) rızasını qazanmaq olan bir insanın bağışlanacağı müjdəsini eşitməsi necə də gözəl, ruha sevinc bəxş edən bir xəbərdir.

Ya Məhəmməd

Günəş doğdu qaranlığa
Həyat döndü bir varlığa
Çıxdıq biz də azadlığa
Ya Məhəmməd
ya Məhəmməd

Xeyirli bir zaman gəldi
Bu millətə iman gəldi
Gül üzünə Quran gəldi
Ya Məhəmməd
ya Məhəmməd

Sevgin vardır qəlbimizdə
Bir varlıqsan ömrümüzdə
Sənə qurban canımız da
Ya Məhəmməd
ya Məhəmməd

Xoş üzlərə nur paylandı
Bu gözəl dünya oyandı
Üfüqdən günəş boylandı
Ya Məhəmməd
ya Məhəmməd

İmansızlar iman etdi
Gecə-gündüz səcdə etdi
Namaz qılıb dua etdi
Ya Məhəmməd
ya Məhəmməd

Allahın varlığı səndə
İstək arzu ürəklərdə
Möcüzən qalıb dünyada
Ya Məhəmməd
ya Məhəmməd

Qurandadı varlıq səsi
Alimlər də alır dərsi
Allah sevir sevən kəsi
Ya Məhəmməd
ya Məhəmməd

Hər bir hədis gündür aydır
Müsəlmana gözəl paydır
Ürəklərdə məhəbbətdir
Ya Məhəmməd
ya Məhəmməd

Haqq yoludur Quran yolu
Məhəbbətdir qəlblər dolu
Vaqif seçib gözəl yolu
Ya Məhəmməd
ya Məhəmməd

Vaqif Nuri
vaqifnuri@rambler.ru

Pəyğəmbərə atılan böhtan **Söz azadlığı, yoxsa təhqir**

...Britaniyada, Amerikada və dünyanın digər əksər demokratik ölkələrində söz, nitq azadlığı vardır. Lakin öz incikliyini, yaxud təhqirini sözlə deyənləri, eləcə də yazılarında inciklik, yaxud təhqirləri bəyan edənləri heç də sonu yaxşı görünməyən nəticələr gözləyir. Əslində, söz və nitq azadlığı deyilən şey insanlara təhqirə qarşı öz reaksiyalarını ifadə etmək rəvacının verilməsidir...

2008-ci ilin fevral ayında Hollandiyanın televiziya ekranlarında 10 dəqiqəlik bir film nümayiş etdirildi. Bu filmdə müqəddəs Quranın, İslamın arxasınca gedən mömin müsəlmanları qətlərə sürükləyən bir kitab kimi portreti yaradılmışdı. Hollandiya hökuməti isə həmin filmin quruluşçu rejissoruna müəllifin təhlükəsizliyi naminə bu ölkəni tərk etməyi məsləhət görmüşdü.

Yaxın zamanlarda Danimarkada nəşr olunan qəzetlərdə Məhəmməd Peyğəmbəri terrorçu kimi təsvir edən karikaturalar çap edilmişdi. Və bu karikaturalar söz azadlığının manifesti kimi yenidən çapa verildi. Bu isə “söz azadlığı”nın dəyərlərinin təsdiqinin açıq-aydın “hüququ” idi. Beləliklə bu və bu kimi nəşrlər ayaq açmağa başladı. Bu rəsmlərin, yaxud karikaturaların məzmunu və ideyası müsəlman birliyinin ciddi etirazına səbəb oldu. Həmin karikaturalar haqlı olaraq bir çox müsəlman dairələrinin

qəzəbinə düşər oldu. Qeyd etdiyimiz son nəşrlər əslində Salman Rüşdi hadisələrinin əks-sədası kimi diqqəti cəlb edir.

Hardasa təxminən iyirmi il, ya da xeyli zaman əvvəl Penquin Vikinq nəşriyyatı Salman Rüşdinin *“Şeytanın ayələri”* adlı romanını çap etmişdi. Qeyd etdiyimiz filmin, karikaturaların və Salman Rüşdinin kitabının məzmunu aşağıdakı sualı ortaya atır:

“Yazıcılara cəza verilmədiyinə görə onların təhqir etmək hüququnun olduğunu cəmiyyət qəbul edə bilərmi?”

Bu sual Salman Rüşdinin daha çox ictimaiyyətə çatdırılan və sitat gətirilən aşağıdakı bəyanatından irəli gəlir: *“Söz azadlığı nədir? Azadlığı olmadan təhqir etmək, əslində azadlığın mövcudluğuna son qoymaq deməkdir.”* Beləliklə Salman Rüşdinin *“Şeytanın ayələri”* kitabını çoxsaylı oxucular təhqir xarakterli əsər kimi qəbul etdi. Cəmiyyətin içində müxtəlif təbəqələrə

məxsus insanlar onu bir növ təhqiramiz bir əsər kimi dəyərləndirdi. Əlbəttə, burada yanlış bir inam var idi və bu inam həmin vaxtlar tez-tez medianın şüarına çevrilmişdi. Və “Şeytanın ayələri”nə olan reaksiya **“fundamentalist müsəlmanlar”** adlandırılan adamlara ünvanlanmışdı. Əslində, bu kitab İslam dininə müxtəlif dərəcələrdə bağlı olan xeyli müsəlmanda qarşıdurma mövqeyi yaratdı. Xeyli Roma katolik ruhaniləri, bir çox Yəhudi rahibləri və xeyli saylı hindular “Şeytanın ayələri”nə öz etiraz səslərini ucaldılar. Və bu kitab demək olar ki, bütün müsəlman ölkələrində, eləcə də Hindistanda və Cənubi Afrikada qadağan olundu. Biz Məhəmməd Peyğəmbərin karikaturalarının nəşrinə qarşı müsəlman reaksiyasının şahidi olmuşuq.

Bu yazıda Salman Rüşdinin “Şeytanın ayələri”nin, yaxud Hollandiyada istehsal olunmuş filmin, yaxud karikaturaların hücum xarakterli məzmununu birbaşa açıqlamaq niyyətində deyilik. Əsas məramımız Rüşdinin söz azadlığına dair ritorikasını (natiqlik məharətini) müzakirə etməkdir. Eləcə də bir çox sənət adamlarının sui istifadə etdiyi söz azadlığının mahiyyətini açıqlamaq fikrindəyik.

“Şeytanın ayələri” kitabının nəşrinə etiraz edənlərə Rüşdi cavabında belə söyləmişdi: **“Söz azadlığı nədir?** Azadlığı olmadan təhqir etmək əslində onun mövcudluğuna son qoymaq deməkdir.”

Rüşdinin bu bəyanatı xüsusilə Britaniyanın Xəbərlər proqramında sanki həqiqət zəngi kimi çalındı. Rüşdi bu kəlamı yəqin ki, Hindistan milli azadlıq hərəkatının rəhbərlərindən biri olan Mohandas Karamçand Qandinin (1869-1948) bəyanatına istinadən

Xeyli Roma katolik ruhaniləri, bir çox Yəhudi rahibləri və xeyli saylı hindular “Şeytanın ayələri”nə öz etiraz səslərini ucaldılar. Və bu kitab demək olar ki, bütün müsəlman ölkələrində, eləcə də Hindistanda və Cənubi Afrikada qadağan olundu. Biz Məhəmməd Peyğəmbərin karikaturalarının nəşrinə qarşı müsəlman reaksiyasının şahidi olmuşuq.

onu yeni formada təqdim etmişdir. Həmin bəyanat isə aşağıdakı kimidir.

“Əgər azadlığa səhvlər etmək azadlığı daxil deyilsə, onda bu azadlığın dəyəri yoxdur.”

Rüşdinin bəyanatında isə **“təhqir etmək”** sözü vardır, bu isə onun dəlil-sübutunun adi ritorikasını heçə endirir. Əgər Rüşdinin dəlil-sübutunu qəbul etmiş olsaydıq, onda belə məlum olardı ki, planetimizin heç bir guşəsində söz azadlığı yoxdur. Ona görə ki, planetimizdə elə bir cəmiyyət yoxdur ki, təhqirə məhəl qoymasın və təhqir olunmağın azadlıqla bağlı olduğunu qəbul etsin.

...Britaniyada, Amerikada və dünyanın digər əksər demokratik ölkələrində söz, nitq azadlığı vardır. Lakin öz incikliyi, yaxud təhqirini sözlə deyənləri, eləcə də yazılarında inciklik, yaxud təhqirləri bəyan edənləri heç də sonu yaxşı görünməyən nəticələr gözləyir. Əslində, söz və nitq azadlığı deyilən şey insanlara təhqirə qarşı öz reaksiyalarını ifadə etmək rəvacının verilməsidir...

(Davamı gələn sayımızda)

Fəlsəfə elmləri doktoru F. Aleksander Magill Şotland əsilli Britaniya vətəndaşıdır. 2007-ci ildə Azərbaycan Dillər Universitetində “Şotland və Azərbaycan ədəbiyyatlarında yaşayış məskəni bədii obraz kimi” mövzusunda yazdığı doktorluq dissertasiyasını uğurla müdafiə etmişdir. Onun nəşr etdiyi məqalə və kitablarında mədəniyyətlərin və ədəbiyyatların qarşılıqlı təsiri, əlaqələri məsələlərinə xüsusi diqqət yetirilmiş, məntiqi elmi ümumiləşdirmələr aparılmışdır.

T.C. Bakı Səfirliyi
Din Xidmətləri Müşaviri
Dr. Muzaffer ŞAHİN

**“Mübarək
Doğum
Həftəsi hz.
Peyğəmbəri
anlamaq, onun
təmsil etdiyi
yüksək dəyərləri
həyatıma-
za işıq tutan
məşəl halına
gətirə bilmək
cəhdinin baş-
qa bir təzahü-
rüdür.”**

Muzaffer Şahin kimdir?

1950-ci ildə Bayburtun Karşıgeçit kəndində dünyaya göz açan Muzaffer Şahin ibtidai təhsilini orada tamamladı. 1973-cü ildə **Ərzurumda İmam-Xətib məktəbindən** məzun oldu. Məktəb illərində Ərzurumun qabaqcıl alimlərindən **İslami elmlər sahəsində xüsusi dərslər** aldı. 1975-ci ildə təyinatla imam-xətib vəzifəsində çalışan Muzaffer bəy eyni zamanda **Ərzurum Ali İslam İnstitutunda** təhsilini davam etdirərək 1982-ci ildə oradan məzun oldu.

1983-cü ildə **Muşun Bulanık rayonuna müfti** təyin olundu. Həmin il İstanbul Haseki Təhsil Mərkəzi IV dönmə Müfti və **Vaizlər İxtisas Kursuna** daxil oldu. 1986-cı ildə fərqlənmə ilə bu kursu tamamladıqdan sonra **Diyanət İşləri Başqanlığının Din İşləri Ali Qurumuna mütəxəssis** vəzifəsinə gətirildi.

1991-ci ildə **Ankara Universiteti Sosial Bilimlər İnstitutunda yüksək lisans** bitirən Muzaffer bəy 2000-ci ildə doktorluq dissertasiyasını müdafiə edərək bu ünvana layiq görüldü.

Din İşləri Ali Qurumunda mütəxəssis vəzifəsində çalışarkən 24.04.2003 tarixdə eyni quruma üzv seçilən Muzaffer Şahin 04.12.2003 tarixdə **Din İşləri Ali Quruma başqan** seçildi.

Din İşləri Ali Qurumda başqan vəzifəsində çalışarkən Türkiyə Cümhuriyyətinin Bakıdakı Səfirliyinin **Din Xidmətləri Müşavirliyinə** təyin olunaraq 20.04.2007 tarixdə Azərbaycanda fəaliyyətə başladı.

Diyanət İşləri Başqanlığı tərəfindən nəşr olunmuş **Qurani-Kərim Məalini** hazırlayan heyət içərisində yer almaqla yanaşı müxtəlif mövzulu məqalələrin də müəllifidir.

Ərəb və fransız dillərini bilir. Evlidir. Səkkiz övladı var.

Quran onun həyatını “ən gözəl model” olaraq təqdim etməkdə və ondan nümunə götürməmizi istəməkdədir. Lakin unutmamaq lazımdır ki, onu təqlid etmək sünnəsini dar çərçivəyə həbs etmək deyil, əxlaqını və sünnəsini bütün yönləriylə tanıyaraq gözəl əxlaqını davranışlarımızın məhvəri halına gətirməkdir.

İrfan: Muzaffer bəy, Mübarək Doğum Həftəsinin tarixçəsi nədir? Nə zamandan və kimlər tərəfindən qeyd olunmağa başlamışdır?

Dr. Muzaffer Şahin: Hz. Məhəmmədin dünyaya təşrif buyurması adlanan “*Mövludi-Nəbi*” əsrlərdən bəri müsəlmanlar tərəfindən “*Mövlud Qəndili*” olaraq qeyd edilməkdədir.

“*Mövlud Qəndili*” ilk dəfə 13-cü əsrdə Ərbil Atabəyi Müzəffərəddin Gökboru tərəfindən qeyd olunmuşdur. O dövrdən etibarən müsəlmanlar tərəfindən mədəni bayram kimi qeyd olunan Mövlud Qəndili Peyğəmbər sevgisi ətrafında dini təfəkkürün topluma aşılması və milli ruhun inkişaf etdirilməsi üçün mühüm vasitə olmuşdur. Süleyman Çələbinin qələmə aldığı “*Vəsilatun-Nicat*” adlı şeirin əsrlərdən bəri şadlıqlarda, matəmdə, doğumda oxunması bunun bariz nümunəsidir.

Müsəlman olan şəxs İslamın Peyğəmbərini yaxşı tanımalı, nümunə almalıdır. Bu məqsədlə Türkiyə Diyanət Vəqfi dini təfəkkürü məscidin xaricinə sirayət etdirmək, nümunə insan olan Hz. Məhəmmədin beynəlmiləl prinsiplərini və gətirdiyi dəyərləri bəşəriyyətə çatdırmaq, üçün “*Mövlud Qəndili*”ni xeyirli bir vasitə olaraq görmüş və 1989-cu ildə Peyğəmbərimizin doğum gününün içində olduğu həftəni “*Mübarək Doğum*

Həftəsi” elan etmişdir. 1989-cu ildən etibarən Mövlud mərasimi “*Mübarək Doğum Həftəsi*” adı altında Türkiyədə və təmsilçiliklərimizin olduğu bütün ölkələrdə böyük həyəcanla keçirilir.

Mübarək Doğum Həftəsi Hz. Peyğəmbəri anmaq, onu anlamaq, onun təmsil etdiyi yüksək dəyərləri həyatımıza işıq tutan məşəl halına gətirə bilmək cəhdinin başqa bir təzahürüdür.

İrfan: Peyğəmbərimizin əsrlər öncəsindən bugünüməzə mesajı nədir? Müasir insanların Hz. Peyğəmbərə ehtiyacı nə qədərdir?

Dr. Muzaffer Şahin: Etiraf edək ki, İslamın ana qaynaqları olan Quranı və Peyğəmbəri məhdud ifadələrimizlə tərif etmək mümkün deyil. Lakin yenə də, Hz. Peyğəmbərin bəşəriyyətə mesajları və bu mesajları qavrama xüsusunda qısaca olaraq bunları söyləmək yerinə düşər:

İslam tövhid dinidir. Hz. Peyğəmbər ilk vəhyi aldıqdan sonra bəşəriyyətə belə səslənmişdi: “*Ey insanlar, “Allahdan başqa ilah yoxdur” deyin və xilas olun!*” Hz. Peyğəmbər etnik qrup, dil, irq kimi fərqliliklərə baxmadan iman gətirən hər kəsin vəhdət içində olmasını istəmişdir.

Müsəlmanların “*bir-birinə pərçimlənmiş bina kimi*” (əS-Saff, 4) olmasını istəyən Allah təala bu xüsusda: “*Hamılıqla Allahın ipinə (dininə, Qurana) möhkəm*

İslam tövhid dinidir. Hz. Peyğəmbər ilk vəhyi aldıqdan sonra bəşəriyyətə belə səslənmişdi: “Ey insanlar, “Allahdan başqa ilah yoxdur” deyin və xilas olun!” Hz. Peyğəmbər etnik qrup, dil, irq kimi fərqliliklərə baxmadan iman gətirən hər kəsin vəhdət içində olmasını istəmişdir.

sarılın və (firqələrə bölünüb bir-birinizdən) ayrılmayın!” (Ali-İmran, 103) buyurur.

Birlik mövzusunun ələ alan ayələr bugünkü müsəlmanların nə üçün zəif olduğunu ortaya qoyur. Birlik ruhundan uzaqlaşanlar özlərini itirirlər. Özünü itirən millətlər isə varlıqlarını sürdürə bilməz. Deməli, müsəlmanların vəhdətini pozan, cəmiyyətin birliyini sarsıdan ən böyük amil təfriqədir.

Allaha gedən yeganə doğru yol İslamdır. Bu yolda gedən hər kəs anlayış tərzini nə olursa olsun qardaşdır. Dinin əsasına sirayət etməyən fərqliliklər bu yola birlikdə davam etməyə əngəl deyildir. Lakin yanlış dəyərləndirmə nəticəsində bəzi qruplar

radikal anlayışa sahibdirlər. Eyni zamanda İslamın mülayim üzünü də bəsit mənfəətlər üçün istifadə edənlər var.

Bəzi müsəlman qrupların “*fırqeyinaciyyə*”nin (xilas olan firqə) sadəcə özlərinin olduğunu elan edib, digər müsəlman qrupları əhli-bidət adlandıraraq onlardan uzaqlaşması İslamın əsasına tərs düşməkdədir.

Bu gün bəşəriyyət İslamın ilk illərində olduğu kimi Quran əxlaqını əsas alan İslami birliyə möhtacdır. Birliyi bərqərar etmək üçün boynumuza düşən ən vacib vəzifə batil və xürafata dayanan inanc-ları aradan götürüb, İslami düşüncə və ictimai fərqliliklərinin müsəlmanlar tərəfindən dinin vazkeçilməz ünsürü olaraq mənimlənməsinin qarşısını almaqdır. Bunların yerinə Quran və sünnə əxlaqına əsaslanan, ağıla üstünlük verən, qərarlı, geniş əhatəli bir əxlaq və düşüncə yerləşdirilməlidir.

İslamın gətirdiyi tövhid əsasları çərçivəsində eyni inanca sahib müsəlmanların ictimai fərqi səbəbi ilə bölünüb-dağılması çox acınacaqlıdır. Quranda da bildirildiyi kimi insanlar arasındakı fərqliliklər yalnız “*tanışma*” vəsiləsidir. Elə isə təfərrüata dair İslami düşüncə fərqliliklərinin təfriqəçiliyə vasitə edilməsi Quranın təlimi ilə üst-üstə düşmür.

Bu gün İslam dünyasının dörd bir yanında bir-birinə zidd olan görüşlər, yorumlar və modellər hakimdir. Bunlardan hansının həqiqətən İslama uyğun, hansının zidd olduğunu təyin edəcək, dünya müsəlmanlarına yol göstərəcək rəhbərlik təəssüf ki, yoxdur. Halbuki İslamın əsasında başıboşluq deyil, birlik-bərabərlik və bütövlük vardır.

Unutmamaq lazımdır ki, İslam tərkidünyalığa qarşıdır. İslamın hökmləri ən çox inkişaf etmiş millətlərin hər bir ehtiyacını qarşılaya biləcək əxlaqi, siyasi və ictimai əsasları özündə cəmlədir. Digər tərəfdən zaman və məkanın tələblərinə görə hökmlərinin dəyişdirilə bilməsi ilə də hər əsrin dini olmaq xüsusiyyətinə malikdir.

Müsəlman olan şəxs İslamın Peyğəmbərini yaxşı tanımalı, örnək almalıdır. Bu məqsədlə Türkiyə Diyanət Vəqfi dini təfəkkürü məscidin xaricinə sirayət etdirmək, örnək insan olan Hz. Məhəmmədin beynəlmiləl prinsiplərini və gətirdiyi dəyərləri bəşəriyyətə çatdırmaq, üçün “Mövlud Qəndili”ni xeyirli bir vasitə olaraq görmüş və 1989-cu ildə Peyğəmbərimizin doğum gününün içində olduğu həftəni “Mübarək Doğum Həftəsi” elan etmişdir.

İslam alimlərinin bu gerçəyi dilə gətirdiyi kimi qeyri-müslim və ya hidayətə gəlmiş ilahiyyatçılar da dinimizin bu özəlliyi üzərində ittifaq etmişlər.

Ən böyük şərqşünas olan I Goldziher (1850-1921): *“İslamın dini qanunu (şəriəti) hüquqi həyatın bütün sahəsini özündə cəm edir”* (Vorlesungen über den Islam, səh-56) deyərəkən İsveçrəli alim W.M. Watt: *“Bir müsəlman üçün din həyatın hər yönünü əhatə etdiyi halda, sadə avropalı xristian üçün religion (din) həyatın ancaq kiçik bir bölümünü əhatə edir.”* (Modern Dünyada İslam Vəhyi, səh- 21) görüşünü irəli sürür.

Vurğuladığımız kimi dinin hər çağda yaşayan insanlara əsas mesajı Quran və Peyğəmbər rəhbərliyində gözəl əxlaqı qazandırmaq və bərabərlik şüurunu yerləşdirməkdir.

Cana, mala, inanca və ağla zərər verməyə meyilli cərəyanlar qarşısında sükunət və güvən dolu bir həyata qovuşmağın həsrətini çəkən bəşəriyyət; qan, terror, intihar və savaşların pəncəsində inləyən dünyamız həyat iksiri olan vəhyin işığına, nifrət və intiqamı sevgi və şəfqətə çevirən əziz Peyğəmbərimizin isti nəfəsinə möhtacdır.

İrfan: Dünyanın müxtəlif yerlərində təxribatçı addımlar atılır, İslam Peyğəmbərinə qarşı yazılı və şifahi şəkildə təhqiredici çıxışlar edilir. Bu kimi böhtan və iftiralar qarşısında müsəlmanların mövqeyi necə olmalıdır sizcə?

Dr. Muzaffər Şahin: Təəssüflər olsun ki, Avropa ölkələrində İslam əleyhinə çıxışların şahidi oluruq. Bu cür yanaşma tərzinin İslamafobiyanı yaymaq məqsədindən irəli gəldiyi hər kəs tərəfindən görülməkdədir. Buna baxmayaraq bəzi qruplar israrla

İslamın müqəddəslərini təhqir edirlər. Bir neçə il əvvəl Danimarkada Hz. Məhəmmədi təhqiredici karikaturaların nəşr olunması, İsveçdə Nerikes Allehanda adlı qəzetdə adi insana belə, söylənməsi doğru olmayan təhqiramiz ifadələrin yer alması bu məqsədə xidmət edən son nümunələrdir.

Qarşıdurmaya, kin və nifrətə zəmin yaradan bu cür həqarətlərə *“söz və mətbuat azadlığı”* adı altında haqq qazandırmaq olmaz. İnanclara və dini dəyərlərə hörmət etmək din və vicdan azadlığının ayrılmaz hissəsidir. Din, vicdan və ifadə azadlığı heç bir vaxt başqa inanclara həqarət etməyi doğru saymaz. Başqa inanclara hörmətlə yanaşmaq öz inancına və insanlığa hörmətdən irəli gəlir.

Müqəddəs dəyərlərə edilən bu təhqirlərə qarşı haqlı olaraq etiraz edən müsəlmanlar başqa inanclara sayğı göstərməyin öz inanclarına olan hörmətdən irəli gəldiyini düşünərək qarşı tərəfi təhqir etmədən Hz. Peyğəmbərin ən böyük əxlaqi mirası olan vüqar və etidal çərçivəsində hərəkət etməlidirlər. Bu cür xətalara cavab vermək naminə şiddətə əl atmaq və eynilə qarşılıq vermək əlbəttə ki, yolverilməzdir.

İrfan: Azərbaycanda müşavir vəzifəsində çalışırsınız. Türkiyə ilə Azərbaycan münasibətləri nöqteyi-nəzərindən nə kimi layihələriniz var? Din Xidmətləri Müşavirliyinin funksiyası nədən ibarətdir?

Dr. Muzaffər Şahin: Din Xidmətləri müşavirliyi Azərbaycanda 1991-ci ildə Din Xidmətləri Ataşeliyi olaraq açılmış, 1992-ci ildə müşavirliyə çevrilmişdir. Müşavirliyin funksiyası dedikdə bunları ifadə edə bilərik:

Sevgi və hörmətə əsaslanan, birlik və bərabərliyi gücləndirici, ayrı-seçkilik

salan təxribat və cərəyanlara qarşı tənbeh edici, insan haqlarına hörmətin önəmini vurğulayan, sosial yardımlaşmanı təlqin edən bir anlayışla İslam dininin inanc, ibadət və əxlaq əsasları mövzusunda vətəndaşlarımız maarifləndirilməkdə, səlahiyyətli dövlət orqanları ilə müştərək məscid və irşad xidmətləri həyata keçirilməkdədir.

Vətəndaşlarımızın dini və milli dəyərlərə bağlılığını gücləndirmək məqsədi ilə elmi konfrans və toplantılar təşkil edilməkdə və bu məqsədlə hazırlanan proqramlarda, nişan, nikah, xətm, mövlud, sünnət və s. mərasimlərdə iştirak edilməkdədir.

Telefonla və ya birbaşa müşavirliyimizə yönəldilən dini suallar cavablandırılmaqdadır.

Hər il Qurban bayramında Türkiyə Diyanət Vəqfi və Diyanət İşləri Başqanlığı ilə müştərək olaraq buraya kəsilmək üçün göndərilən qurbanların kəsilərək paylanmasına tərəfimizdən nəzarət edilir.

Bu və bu kimi xidmətlərdə **“Dini Qurumlarla İş Üzrə Dövlət Komitəsi”** və **“Qafqaz Müsəlmanları İdarəsi”**nin dəstəyini hər zaman hiss edirik. Yeri gəlmişkən hər iki qurumun sədrinə təşəkkür etməyi özümə borc bilirəm.

İrfan: *İrfan jurnalı vasitəsilə oxuculara Mübarək Doğum ərəfəsində nə deyərdiniz?*

Dr. Muzaffər Şahin: Ali-İmran surəsinin 164-cü ayəsində bildirildiyi kimi hz. Məhəmməd Allahın ayələrini bizə açıqlayan, bizi pisliklərdən təmizləyən, elm və hikməti öyrədən bir peyğəmbərdir. Allahın lütfüdür. Quran onun həyatını **“ən gözəl model”** olaraq təqdim etməkdə və ondan nümunə götürməmizi istəməkdədir. Lakin unutmamaq lazımdır ki. Onu təqlid etmək sünnəsini dar çərçivəyə həbs etmək deyil, əxlaqını və sünnəsini bütün yönləriylə tanıyaraq gözəl əxlaqını davranışlarımızın məhvəri halına gətirməkdir. Onu örnək almaq sevgi və imanı sülhün təməl dirəyi etməkdir. Möminlərin bir-birilərinə sevgi ilə

Bu gün bəşəriyyət İslamın ilk illərində olduğu kimi Quran əxlaqını əsas alan İslami birliyə möhtacdır. Birliyi bərqərar etmək üçün boynumuza düşən ən vacib vəzifə batil və xürafata dayanan inancları aradan götürüb, İslami düşüncə və ictihad fərqliliklərinin müsəlmanlar tərəfindən dinin vazkeçilməz ünsürü olaraq mənimsənməsinin qarşısını almaqdır.

yanaşmasıdır.

O uca Peyğəmbəri örnək almaq dürüstlük, əmanəti qorumaq, insan haqlarına sayğı, kimsəsizlərə qanad gərmə, qonşuluq və qohumluq bağlarını qoparmamaq, yaxşı işlərdə yarışmaq və faydalı insan olmaq deməkdir.

Mübarək doğum hz. Peyğəmbərin bizə təqdim etdiyi bütün dəyərləri və öyüdləri anlamaq və bu anlayışla yaşamaq zamanıdır. Bu dəyərlərin fərfinə varmaq və onları yaşanan həyata çevirmək dindarlığımızın əsas hədəfi olmalıdır. Varlıqların iftixar qaynağı, Allahın sevdiyi qulu hz. Məhəmmədin təmsil etdiyi qiymətli dəyərləri həyatın məşəlinə çevirən adam necə də bəxtiyardır!

Dərdiməndim

*Dərdiməndim ya Rasulallah, deva ol dərdime,
Dəstgir ol, ya Habiballah, bu asi mücrimə!..
Sen şəfaət kanı varken, yalvarayım ben kime?..
Ben Rasul-i Kibriyanın, bülbül-ü nalanıyım.
Mücrimim gerçi, cəmal-i Mustafa hayranıyım..*

*Buy-i vaslındır, muattar eyleyen sünbülləri,
Nur cəmalindən esərdir, bağ-ı aşkın gülləri,
Gül cəmalindir Habibim, mest eden bülbülləri,
Ben Rasul-i Kibriyanın, bülbül-ü nalanıyım.
Mücrimim gerçi, cəmal-i Mustafa hayranıyım*

*Canını canane kurban eyliyor pervanelər,
Bezm-i vaslın neş'esindən, gəşyolur mestanelər,
Aşkın gözyaşlarından, doldu hep peymanelər,
Ben Rasul-i Kibriyanın, bülbül-ü nalanıyım.
Mücrimim gerçi, cəmal-i Mustafa hayranıyım..*

*Ermək istərsən, O şah'ın himmet-ü imdadına,
Canü dildən aşık ol sen; "İsm-i zat" evradına,
Ses verir (Ulvi); melekler atəşin feryadına,
Ben Rasul-i Kibriyanın, bülbül-ü nalanıyım.
Mücrimim gerçi, cəmal-i Mustafa hayranıyım*

Ali Ulvi KURUCU

Dərdimənd – dərdli
Dəstgir – köməkçi, arxa
Kan – mədən, mənbə
Buy – bu
Vasl – vüsal
Muattar – ətirli
Mücrim – günahkar
Bezm – məclis
Peymənə – pıyalə, bədə
(burada ilahi eşq şərabı üçün)
Ermək – qovuşmaq
Evrad – zikrlər

Sen o gülsün, biz isə etrafında halka-
lanmış nalan bülbülləriz efəndim.
Sen peyğambərlərin sultanısın, Allah'ın bize
rahmetisin, nurunla kainatı aydınlatansın.
Habibsın, fəhr-i ələmsin, habib-i ekremsin,
şah-ı dinsin, fəhrü'l-mürselinsin, nübüvvət
gülüsün, eminsin, ruha şifəsin efəndim.
Muhammed'sin, Mustafa'sın, Mahmud'sun,
Ahmed'sin, Nebi'sin, Şefi'sin, Server'sin,
Habibullah'sın, Hayrülbeşər'sin, iman bün-
yadısın, dinin metəsin, peyğambərlərin
hüccetisin efəndim. Mübərəklərin dolu-
naya, kaşın hilalə bənzer. Saçın mirac gece-
si, yüzün günəşə bənzer. Yeryüzündəki
bütün çiçəklərin kokusudur mübərəklərin
Kutlu kademindəki bir toza yüz sürmək və
onu gözələrinə sürmə diyə çəkmək üçün şah-
lar, gedərlər kapıda toz toprak içində yuvar-
lanmaktadır efəndim.

Sen, peyğambərlər kərvanının başısın,
hakikat dənizinin dürr-i yektəsisin. Həqqın
nice gizli sırlarına məhrəmsin. Fütüvvətin
tacısın, vəlayətin məhrəmsin, nübüvvətin
hatəmsin efəndim. Aşıqlara aşkın kaynağı-
sın, fəkihlərə nassların pınarısın, vəlilərə hi-
dayət rehberisin, ehl-i Həkkə ilhamsın, ye-
timlərlə şəfəklə elisin, yolçulara yoldaşsın,
kölələrlə ihvansın, dertlilərə devəsin efən-
dim. Gazilər, yalın kılıç "Muhammed'e
salavat" deyib düşmən üzərinə Seninlə
yürürlər. Ordular, askərlərinə Senin ism-i
şərifini verirlər. Daima Allah'ın salat və
selamı üzərinə olsun. Həqqında mədh ü
senada bulunan hər kəsin ömrü uzasın. "**Her
dem yenidən doğarız / bizdən kim usanası**"
diyə şairin ağzına sağlıq! Hoş gəldin
Efəndim!..

Üzüm yeyərkən

Bir gün Fəxri-kainat hz. Məhəmməd (s.ə.s) üzüm yeyirdi. Yanında oturan əshabının diqqətini bir şey çəkdi. Peyğəmbər (s.ə.s) üzüm salxımının alt tərəfində olan gilələrindən, həm də tez-tez, yeməyə başlamışdı. Əshab təəccüblə soruşur: "Ya Rəsulallah, nə üçün üzüm salxımının altındakı dənələrdən yeməyə başladınız?" Aləmlərin sultanı belə cavab verdi: "Salxımın altında kiçik və dadsız gilələr, üstündə isə iri və şirin gilələr olur. Ona görə altdan yeməyə başlayıram ki, üstə gələndə qədər dostum və ya tanışım gələrsə yaxşılarını ona ikram edim."

"Problemlərin
üst-üstə yığıldığı
əsrimizdə bütün
müşkülləri bir fincan
qəhvə içmək qədər
rahatlıqla həll edən hz.
Məhəmmədə insanlıq nə
qədər möhtacdır!"

Bernard Shaw

**Sənin istefaya göndərdiyini biz də
istefaya göndərdik**

Şair Mehmet Akif hər səhər məsciddə ağlayan yaşlı bir adamdan bu qədər Şah-nalə etməsinin səbəbini soruşdu. Yaşlı adam anlatmağa başladı: Mən Əbdülhəmid zamanında orduda minbaşı idim. Anam-atam vəfat etmişdi. Var-dövlətimiz başsız qalıb dağılmasın deyə istefa ərizəsi verdim. Bir müddət sonra birbaşa Əbdülhəmiddən bir yazı gəldi, istefam qəbul edilməmişdi. Bir daha ərizə verdim, yenə qəbul qərar verdim. Nəhayət şəxsən padşahın hüsuruna çıxıb məsələni ərz etməyə qərar verdim. Halımı anlatdım, istefamın qəbulu üçün rica etdim. Dərin-dərin düşündü. Rəzi olmadığı halda "Haydı, tərxis olun. Gecə yuxuda orduların təftiş olunduğunu gördüm. Gördüm ki, şərqdə və qərbdə savaşan orduları şəxsən Rəsuli-Əkrəm (s.ə.s) təftiş edir. Türk ordusu Peyğəmbər (s.ə.s)-ə məlumat verirdi. Osmanlı padşahlarının məşhurları da orada idi. Əbdülhəmid xan ədəblə Rəsulullahın arxasında dayanmışdı. Bütün ordular keçdi. Bu zaman mənim bölüyüm də gəldi. Rəhbərsiz olduqları üçün başçısını soruşdu. Rəsulullah (s.ə.s) Əbdülhəmidə tərəf çevrilərək bu bölüyün biz də sərbəst buraxdıq" -buyurdu. Mən də ağlamayım, bəs kim ağlasın?!..

H. Peyğəmbər (s.ə.s) belə buyurmuşdur:

Altı şey gözəldir. Fəqət bu altı sinif insanda daha gözəldir.
Ədalət gözəldir, fəqət idarəçilərdə daha gözəldir.
Şübhəli olan şeylərdən uzaq durmaq gözəldir,
fəqət alimlərdə daha gözəldir.
Səbir gözəldir, fəqət kasıblarda daha gözəldir.
Tövbə gözəldir, fəqət gənclərdə daha gözəldir.
Həya gözəldir, fəqət qadınlarda daha gözəldir.

Dərdə dəva

Həzrət Peyğəmbərin xəstələrə şəfa, dərddilərə dəva olmasının nümunələrini saymaqla bitirmək mümkün deyil. Bu həqiqətin dövrümüzdə yaşanmış bir nümunəsini də mərhum Kemal Edip Kürkçüoğlunda görürük. Kemal Edip bəy Rəsulullahə həsr etdiyi nətinə yeni-yeni yazarkən xərçəng xəstəliyinə yaxalanır. Əllərindən gələni edən həkimlər nəhayət ələcsiz halda xəstənin yaxınlarına onu evə aparmalarını və çarələrin tükəndiyini bildirirlər. Məsələdən xəbər tutan Kemal Edip Kürkçüoğlu içindəki Peyğəmbər eşqi ilə yanıb-tutuşmağa başlayır. Naçar halda əllərini Allaha açıb belə dua edir:

“İlahi, Həbibin Məhəmməd Mustafanın şəfaət və iltifatına nail olmaq üçün qələmə almağa cəhd etdiyim nəti-şərifini tamamlamağı mənə ehsan et! Yazmağa başladığım nəti-şərifini bitirə bilmək üçün fürsət ver, Allahım!..”

Bu duasından sonra çox keçmədən yaxşılaşır və həkimləri də heyrdə qoyur. Yazdığı nəti yeddi il ərzində tamamlayır. Sonra mübarək torpaqlara gedən yaxın dostuna bu nəti verərək israrla Peyğəmbərin hüzurunda oxumağı ondan xahiş edir. Nə hikmətsə dostu fürsət tapıb hüzurində Nəbidə nəti-şərifini oxuyur. Həm də tərifini imkansız duyğularla. Çünki o an Kemal Edip bəy Haqqın dərgahına qovuşmuşdu.

QURANI-KƏRİMDƏ

Zikr-2

Jnsan oğluna yalnız bir dəfə yaşamaq üçün verilən həyat imtahanını müvəffəqiyyətlə nəticələndirməyin formulu bəllidir. Bunlar:

1. Qiyamətə qədər Rəbbimizdən möhlət alan şeytan "ixlaslı" qullarını aldada bilməyəcəyini söylədiyinə görə çox çətin olsa da əməllərimizi və niyyətimizi ixlasla bəzəmək,

2. Günaha da, savaba da meyilli yaradılan nəfsimizi təzkiyə və tərbiyə etməkdir.

Allahı zikr etmək mövzusunda ziyana uğramayaq deyə iki xüsusa diqqət çəkilir. "...vay qəlbləri Allahın zikrinə qarşı sərt olanların halına! Onlar (haqq-yoldan) açıq-aydın azmışlar." (əz-Zumər, 22)

"O kəslər ki, nə ticarət, nə alış-veriş onları Allahı zikr etməkdən, namaz qılmaqdən və zəkat verməkdən yayındırmaz. Onlar qəlblərin və gözlərin haldan-hala düşəcəyi (dəhşətdən ürəklərin duymaqdan, gözlərin görməkdən qalacağı) bir gündən (qiyamət günündən) qorxarlar." (ən-Nur, 37)

Başqa bir ayədə də əbədi olanın və ümid ediləcək şeyin nə olduğu belə bildirilir:

"(Bəzi adamların fəxr etdiyi) mal-dövlət, oğul-uşaq (oğullar) bu dünyanın bər-bəzəyidir. Əbədi qalan yaxşı əməllər isə Rəbbinin yanında həm savab, həm də (Allahın mərhəmətinə) ümid etibarilə daha xeyirlidir!" (əl-Kəhf, 46)

Çox ibrətamizdir ki, Rəbbimiz zikr edənlərə

də and içir Qurani-Kərimdə. "And olsun (Rəbbinə ibadət üçün səmada) səf-səf duranlara (mələklərə); (Buludları) qovduqca qovanlara (yaxud şeytanların pis əməllərinə mane olanlara, insanlara günah işlər görməyi qadağan edənlərə) və Quran oxuyanlara! Həqiqətən, sizin Allahınız birdir!" (əs-Saffat, 1-4)

Namazımızı belə Onu anıb-xatırlamaq üçün qılmırıqmı? "Məni anmaq üçün namaz qıl!" (Taha, 14) buyurulur.

Allahı çox anmaq Rəbbimizin bizə əmri olduğu üçün var gücümüzlə Ona yönəlməliyik. Bu da Onun bizdən istədikləri:

"Rəbbinin adını zikr et və (hər şeyi buraxıb) Ona tərəf yönəl!" (əl-Muzzəmmil, 8)

"Səhər-axşam Rəbbinin adını zikr et!" (əl-İnsan, 25)

"Səhər-axşam yalvararaq, qorxaraq, səsini qaldırmadan ürəyində Rəbbini yad et və qafilərdən olma!" (əl-Əraf, 205)

Bəzi ayə və hədislərdə münafıqlar kimi olmayaraq deyə onların vəsfləri sadalanır. Bu ayeyi-kərimələrdən biri belədir:

"Münafıqlar Allahı aldatmağa çalışırlar. Halbuki əslində (Allah) onları aldadır. Onlar namaza durduqları zaman (yerlərindən) tənbəlliklə (kөнүlsüz) qalxar, özlərini (yalandan) xalqa göstərər və Allahı olduqca az yad edərlər." (ən-Nisa, 142)

“O kəslər ki, ayaq üstə olanda da, oturanda da, uzananda da Allahı xatırlar, göylərin və yerin yaradılması haqqında düşünər (və deyərlər): “Ey Rəbbimiz! Sən bunları boş yerə yaratmamısan! Sən pak və müqəddəssən! Bizi cəhənnəm odunun əzabından (Özün) qoru!” (Ali-İmran, 191)

Elə isə Rəbbimizi necə zikr etməyə bilərik.

Bəqərə surəsinin 151-ci ayəsi eyni zamanda Peyğəmbərin təzkiyə xüsusiyyətinə (nəfsləri paklayıcı olmasına) işarə edir. “Həmçinin (nemətimizi tamamlamaq məqsədilə) sizə ayələrimizi oxumaq, sizi (günahlardan) təmizləmək, Kitabı (Qurani), hikməti (şəriəti, halalla haramı) və bilmədiklərinizi öyrətmək üçün sizə öz içərinizdən bir peyğəmbər göndərdik.”

Ardınca gələn ayədə isə: “Elə isə siz (itaətlə) Məni xatırlayın ki, Mən də sizi yada salım! Mənə şükür edin, Məni danmayın!” buyurulur. Yəni, Rəbbimizin bizi anması demək məni ibadətlə ananı mən də rəhmətlə anaram, mənə dua edənin duasını qəbul edərim, məni dünyada xatırlayanı mən də axirətdə xatırlayaram, məni rahatlıq anında xatırlayanı sıxıntıda ikən xatırlayar, yardım edərim deməkdir. Nəfsi olan insanın Allahı anmasından xoşnud olan Rəbbimizin sanki insanın yaradılışına etiraz edən mələklərə “mən sizin bilmədiklərinizi bilirəm” deməsinə cavab vardır. Bu xüsusdakı hədisi-şərifləri gələcək sayımızda “Hədislərdə zikr” mövzusu adı altında ələ alacağıq.

Bizə kitabı öyrədən Rəsulullah (s.ə.s) Allahı zikr edərək qurtuluşa nail ola biləcəyimizi Rəbbinin sözləriylə xatırladır:

“(Günahlardan) təmizlənen kimsə isə nicat tapacaqdır. O kimsə ki, Rəbbinin adını zikr edib namaz qılsın!” (Əl-Əla, 14-15)

“Allahı çox zikr edin ki, nicat tapıb səadətə qovuşasınız!” (Cumua, 10)

“Allahı çox yada salın ki, nicat tapasınız!” (Əl-Ənfal, 45)

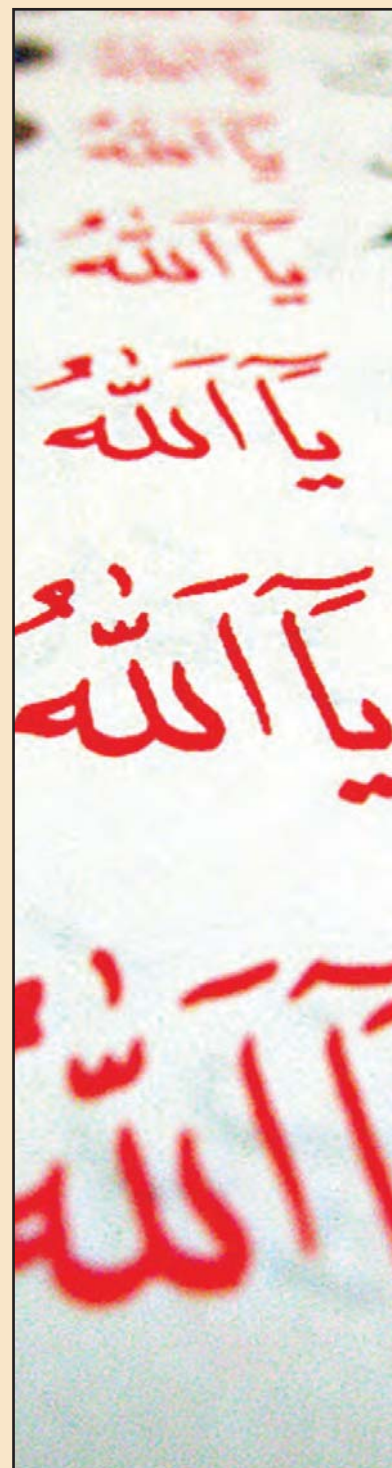
“O müttəqilər ki, bir günah iş gördükləri, yaxud özlərinə zülm etdikləri zaman Allahı yada salıb (tövbə edərək) günahlarının bağışlanmasını istəyərlər. Axı günahları Allahdan başqa kim bağışlaya bilər? Və onlar etdiklərini (gördükləri işin pis olduğunu) bildikdə (tövbədən sonra) bir daha ona qayıtmazlar.” (Ali-İmran, 135)

Həzrət Peyğəmbər (s.ə.s)-in gecələr göz yaşı tökərək Rəbbini zikr edib təfəkkürə daldığı Ali-İmran surəsinin 191-ci ayəsini daima xatırlamalı və düşünməliyik.

“O kəslər ki, ayaq üstə olanda da, oturanda da, uzananda da Allahı xatırlar, göylərin və yerin yaradılması haqqında düşünər (və deyərlər): “Ey Rəbbimiz! Sən bunları boş yerə yaratmamısan! Sən pak və müqəddəssən! Bizi cəhənnəm odunun əzabından (Özün) qoru!” (Ali-İmran, 191)

“Həqiqətən, Allahın Rəsulu Allah, qiyamət gününə ümid bəsləyənlər (Allahdan, qiyamət günündən qorxanlar) və Allahı çox zikr edənlər üçün gözəl örnekdir!” (Əl-Əhzab, 21)

Allaha və axirət gününə qovuşmağı ümid edənlər və Allahı çox zikr etmək istəyənlərlə gələcək sayımızda “Hədislərdə zikr” mövzusunda görüşmək ümidi ilə...

ABİ-HƏYAT

Osman Nuri TOPBAŞ

TƏQVA LİBASİ

İnsan təqvada zirvələşdikcə Quranı dərk etmək və kainatı qavramaq xüsusunda dərinləşir. Kainatın dərinliklərindəki sirlərdən agah olur. Quşların, bülbüllərin nəğmələrində, güllərin və sünbüllərin təbəssümündə, axar suların şırıltısında və kainatın hər naxışında ona təqdim olunan ilahi lütfün idrakına varır. Yunus kimi sarı çiçəklə danışmağa, onun dilini anlamağa başlar. Sirlərin tərcümanı olur.

İMTAHAN HƏYATI

Rəbbimiz yaratdığı milyonlarla varlıq içərisindən yalnız insan övladını seçərək əhsəni-təqvim üzrə, ən gözəl surətdə, məxluqatın əşrəfi olaraq yaratdı. Onu ağıl, düşüncə və idrak kimi üstün məziyyətlərlə zinətləndirdi. Bir çox qabiliyyətlər verərək mükərrəm qıldı.

Sonra;

İmtahan etmək üçün insanı dünyaya göndərdi. Adəm (ə.s)-dan bu günə qədər milyonlarla insanın dünyaya gəlişi bu imtahan məqsədi ilə oldu. Dünyaya gələn hər bir bəndə imtahan verib getdi.

İndi isə növbə bizdədir. Biz də əvvəlkilərlə eyni imtahanı yaşayırıq.

Unutmamaq lazımdır ki;

Bəşər tarixi boyunca davam edən bu imtahanın mövzusu xeyrə də, şərə də meyilli olan insanın ağıl və idrak kimi qabiliyyətlərdən necə istifadə ediləcəyi olmuşdur. Hər bir insanın ilk vəzifəsi dünya adı verilən bu möhtəşəm dərsxananın içərisində bütün ömrünü Allaha layiqli qul olmaq testindən müvəffəqiyyətlə keçirməkdir.

Bu böyük imtahanda;

Allah təala bizi özümüzzlə baş-başa qoy-madı. Müvəffəqiyyətə nail olaq deyərək öz dər-

Bir bəndənin həyatı təqva ilə mənə qazanır. Təqva həyatı yaşamaq Allah təalaya dost olmaq, cənnəti qazana bilmək, cənnətin gözəlliklərindən, dərinliklərindən, ilahi lütfərdən anlama biləcək bir qəlbə dünyada ikən sahib ola bilmək deməkdir.

gahından kitablar göndərirdi. Sözlərin ən gözəli, insanı ən doğru olana aparən Qurani-Kərimi lütf etdi.

Həmçinin;

İlahi mesajları təbliğ və bəyan edib bizə şəxsən rəhbərlik etmələri üçün ən mükəmməl insan tərbiyəçiləri olan peyğəmbərləri də rəhmətinin əsəri olaraq ehsan etdi. Bizi heç bir qarşılıqsız hz. Məhəmməd (s.ə.s)-ə ümmət yaratdı. Nə qədər şükür etsək azdır.

Bu baxımdan həm şükürdə, həm də dünya imtahanında müvəffəq ola bilmək çox mühümdür. Allah təala bu xüsusda müvəffəq ola bilməyin yeganə yolu kimi Qurani-Kərimdə bizə yaşaya biləcəyimiz bir həyat tərzini göstərir:

TƏQVA HƏYATI

Bir bəndənin həyatı təqva ilə mənə qazanır. Təqva həyatı yaşamaq Allah təalaya dost olmaq, cənnəti qazana bilmək, cənnətin gözəlliklərindən, dərinliklərindən, ilahi lütlərdən anlama biləcək bir qəlbə dünyada ikən sahib ola bilmək deməkdir. Bu baxımdan təqvanın həqiqəti qəlbi təsfiyə etmək surətiylə qəlbi-səlim (tərtəmiz qəlb), qəlbi-munib (Allaha yönələn qəlb) halına gətirməkdir. Çünki insan yalnız bu şəkildə Allaha vasil olur.

Təqva dünya və axirət səadətimiz üçün çox mühüm xüsustur. Allah təala Qurani-Kərimdə 258 dəfə batini dünyamıza təqva ilə

xitab edərək müxtəlif formalarda təqvalı olma təlimatı verir. Qısaca olaraq deyə bilərik ki, Allah təala etiqadda, ibadətdə, əməllərimizdə, bir sözlə həyatın hər mərhələsində, hətta hər nəfəsdə təqva sahibi olmamızı murad edir.

Təqva nə deməkdir?

Allah dostları təqvanı müxtəlif şəkillərdə tərif etmişlər. Təqva lüğətdə: qorunmaq, varlığı hər cür pisliklərdən himayə etmək mənasında işlənir. Bu mənanın əsası isə;

ALLAHIN HİMAYƏSİ

Təqva bir termin olaraq qadağalarından uzaqlaşmaq, əmrlərinə sarılmaq surətiylə Allahın himayəsinə girmək, ona sığınmaq deməkdir. Cəlal sahibi uca Allahın qəzəbindən və əzabından qorxaraq rəhmətinin kölgəsinə girməyə cəhd etmək deməkdir. Bunun üçün də nəfsani arzuların koralılması və ruhani istedadların inkişaf etdirilməsi zəruridir.

Başqa bir ifadə ilə təqva;

İki dünya səadətimizə səbəb olan Quran və sünnədəki təlimatları həyatın hər mərhələsinə şamil etməkdir.

Başqa bir ifadə ilə təqva;

Dini hökmləri vəcd və həyəcanla ifa edə bilməkdir. Yəni Allahın əmr və qadağalarına riayət xüsusunda həssaslıq göstərmək, xüsusilə də günahlardan qaçmaqdır.

Başqa bir ifadə ilə təqva;

“(Günahlardan) təmizlənən kimsə isə nicat tapacaqdır” (əl-Əla, 14) ayəsi görəyincə daxili

Peyğəmbər (s.ə.s) Məkkənin fəthində əldə edilən böyük zəfərə görə: “Əsas həyat axirət həyatıdır.” buyuraraq lütfün Allahdan olduğunu ifadə edərək əshabını şükür etməyə çağırmış, Xəndək hərbində isə zəfərdən əvvəl çəkilən əziyyətlər qarşısında: “Əsas həyat axirət həyatıdır” buyuraraq əshabını səbrə dəvət etmişdir.

dünyamızın tərbiyə edilməsidir. Bununla qəlblərimizin imanda, ibadətlərdə və müəməlatda Allahın rızasına uyğun davranışlardan ləzzət alacaq səviyyəyə gəlməsidir.

Başqa bir ifadə ilə təqva;

Bəndənin tövbəsində səmimi olması, dil ilə qəlbin müştərək olaraq davamlı istigfar etməsidir...

Başqa bir ifadə ilə təqva;

Qəlbin məhəbbətlə dolması, Allahın əzəməti qarşısında qorxunun artmasıdır.

QƏLBİN MÜHAFİZƏSİ

Həyata tətbiq olunan bilgilər insanın irfanını artırır. Ancaq qəlbi mühafizə edən əsil fəzilət təqvadır. Bunun üçün də həqiqi mənada iman dilin iqrarı ilə birlikdə zəhnlə deyil, qəlb ilə təsdiq olaraq bəyan edilmişdir. Çünki bilgilərin həyata əks etməsi və Allahın razı qalacağı səviyyədə yaşanması ən gözəl şəkildə təqva ilə dolu olan qəlbi həyat ilə mümkündür.

Bu baxımdan təqva;

Qəlbi Allahdan uzaqlaşdıracaq hər şeydən qorumaqdır. Eyni zamanda Allaha yaxınlaşdıracaq hər şeyə də yaxınlıq və məhəbbət içində olmaqdır.

Bu minvalla təqva;

Allah Rəsuluna böyük bir eşq və məhəbbətlə bağlanmaq, bütün məxluqata da Xaliqin nəzəriylə şəfqət və mərhəmətlə baxacaq sevgi

içində olmaqdır. Əlbəttə ki, layiq olana da nifrət etməkdir. Yəni, qəlbi zədələyəcək hər hal və davranışdan uzaq durmaqdır.

Çünki təqva;

Qəlbin Allahdan uzaqlaşdıran hər haldan nifrət etməsi halında təzahür edər.

Yəni təqva;

Nəfsani arzuları koraltmaq, Allah təalanın insana yaradılış və fitrətdə verdiyi ruhani qabiliyyətləri inkişaf etdirməkdir.

Təqva qəlbin təsfiyəsi, yəni paklanmasıdır. Bu xüsusda müvəffəq olanların əldə edəcəyi xəzinə isə;

YÜKSƏK BİR QƏLBİ SƏVİYYƏ...

Həzrət Peyğəmbər (s.ə.s) bəzən əshabına suallar verərdi. Bununla da camaatın diqqətini çəkər, fikirlərini danışacağı mövzuya cəm edərdi. Yenə bir gün söhbət məclisində əshabi-kiramdan soruşdu:

“- Əbu Damdam kimdir?”

Səhabələr:

“-Əbu Dammam adında bir adam eşitmədik. Ya Rəsulallah, bu bəhs etdiyiniz Əbu Damdam kimdir?” -dedilər.

Rəsulullah (s.ə.s) bu səfər:

“Əbu Damdam kimi olmaqdan acizsinizmi? Əbu Damdam kimi olmağa qabiliyyətiniz yoxdurmu?” -buyurdu.

Bütün səhabələr diqqət kəsilmişdi:

Dünya əbədiyyət ümanı qarşısında bir damladan ibarətdir. Qurani-Kərim məhşər meydanında bizə “yaşadığın həyatı tərif et!” deyildiyi zaman cavabımızın “bir axşam qaranlığı və ya bir səhər vaxtı qədər” olacağını bildirir.

“Ya Rəsulallah, kimdir bu Əbu Damdam? Onun özəlliyyə nədir?” -deyə soruşdular.

Peyğəmbər (s.ə.s) buyurdu:

“Əbu Damdam sizdən öncəki qövmələr içində yaşayan mömin idi. Hər səhər yuxudan oyandıqda: “Ya Rəbb, mənim qeybətimi edən, əleyhimdə olanı, heysiyyətimə toxunanı əfv et!” deyərdi.” (Əbu Davud, Ədəb 36)

Budur, möhtəşəm təqva nümunəsi, qəlbin yüksək səviyyəsi.

Allah dostu Hallac Mənsur da daş-qalaq edilərkən daş atanlar üçün belə dua etdi:

“Ya Rəbb, bunlar bilmirlər. Məndən əvvəl onları əfv et!”

Təqva o qədər böyük bir xüsusiyyətdir ki, ona sahib olanları Rəsuli-Əkrəmə yaxınlaşdırır.

Həzrət Ənəs belə rəvayət edir:

Bir səhabə Peyğəmbər (s.ə.s)-dən:

“Ya Rəsulallah, Məhəmmədin əhli-beyti kimlərdir?” -deyə soruşdu. Allahın ən təqvalı bəndəsi olan həzrət Məhəmməd (s.ə.s) belə cavab verdi:

“Məhəmmədin əhli-beyti bütün müttəqilərdir, təqva sahibləridir.”

Təqvanın kamilliyi də bir mömini Peyğəmbər (s.ə.s)-in əhli-beyti səviyyəsinə yüksəltməkdədir.

Təqvanın mərtəbələri vardır. Bütün mərtəbələri etibarilə də;

TƏQVA ÜÇ DƏRƏCƏDİR:

1. Qadağalardan uzaqlaşmaq,
2. Əmrlərə sarılmaq. Bu keyfiyyət bütün möminlərin tabe olacağı təqva ölçüsüdür.
3. Daima Allahla bərabərlik duyğusu daşımaq. Bu xüsüs təqvanın xas bəndələrə məxsus olan ölçüsüdür. Eyni zamanda təqvanın ən yüksək dərəcəsidir.

İnsana “şah damarından daha yaxın...” (Qaf, 16) olduğunu bildirən və bəndələrinə “Haraya getsəniz, sizinlə bərabərdir” (əl-Hədid, 4) deyən xəbər verən Allah ilə bərabərlik onunla birlikdə olmağın şüuruna vara bilmək və camal sifətləri ilə təzyin olmaqdır.

Bu şəkildə təqva libasını geyən qəlbə dogruya, əyriyə qarşı ilhamlar başlar. Qəlb

əşyanın həqiqətini anlama şüuru əldə edər. Quran elə bir ilahi əsərdir ki, insan bütün müşküllərini Quran və sünnə çərçivəsində həll edib sükunət tapa bilər. Çünki insanın şərhli Qurandır. İnsanda nə varsa Quranda vardır. Quranda da nə varsa insanda vardır. Quranın digər bir şərhli də kainatdır. İnsan təqvada zirvələşdikcə Quranı dərk etmək və kainatı qavramaq xüsusunda dərinləşir. Kainatın dərinliklərindəki sirlərdən agah olur. Quşların, bülbüllərin nəğmələrində, güllərin və sünbüllərin təbəssümündə, axar suların şırıltısında və kainatın hər naxışında ona təqdim olunan ilahi lütfün idrakına varır. Yunus kimi sarı çiçəklə danışmağa, onun dilini anlamağa başlar. Sirlərin tərcümanı olur.

Xülasə, təqva Allahı tapmağın nişanəsidir. Bu etibarla Ataullah əl-İsgəndəri həzrətləri təqvaya çataraq qəlbi-səlimə qovuşan möminin halını nə gözəl ifadə edir:

“Ya Rəbb, səni tapan nəyi itirdi? Səni itirən nəyi tapdı?”

Bu mənada hər bir möminin mütləq şəkildə riayət edəcəyi əmr budur:

HƏR ZAMAN TƏQVA ÜZRƏ OL!

İnsan həyatı eniş-yoxuşlarla keçər.

Zaman-zaman qıtlıq və çətinliklər, zaman-zaman bolluq və rahatlıqlar, zaman-zaman iztirab və hicranlar, zaman-zaman da sevinc və fərəh həyata hakim olur.

Məhz bu eniş və yoxuşlar içində möminin mövqeyini Rəsulullah (s.ə.s) bəyan etməkdədir:

“Qıtlıqda və bolluqda təqva üzrə ol!”

Peyğəmbər (s.ə.s) bəzi hallarda deyil, hər hal və şərtə təqva üzrə olmağın vacibliyini ifadə etmişdir.

Həzrət Mövlana buyurur:

“Nə sevinclərə aldan, nə də iztirablara. Çünki sən qəlbin bir müsafirxana, sevinc və iztirablarsa gəlib-keçici müsafirlərdir.”

Qıtlıq anında müvazinəti itirmədən səbirlə Allaha sığınmaq çox mühüm və zəruridir. Eyni şəkildə bolluq zamanında da şükür etmək və bununla da yoldan çıxmaq lazımdır. Bolluq anında nəfsimizə uymalı və ömrü hədəf

etməməliyi. Həmçinin sevinc anlarında şükür edib, qıtlıq zamanı üsyana da düşməməliyi. Bolluqda daima Allah təalaya həmd halında ilahi lütfərin şükrü içində olmalıyıq. Qıtlıq zamanında da səbirlə Allaha təslim olub: “Mənim üçün xeyirli olan budur” deyə bilmək lazımdır. Təqvanın ölçüsü budur.

Peyğəmbər (s.ə.s) Məkkənin fəthində əldə edilən böyük zəfərə görə: “**Əsas həyat axirət həyatıdır.**” buyuraraq lütfün Allahdan olduğunu ifadə edərək əshabını şükür etməyə çağırmış, Xəndək hərbində isə zəfərdən əvvəl çəkilən əziyyətlər qarşısında: “**Əsas həyat axirət həyatıdır**” buyuraraq əshabını səbrə dəvət etmişdir.

Bu ölçüyə sahib olmamız üçün Qurani-Kərim Allahın bizdən istədiyi təqva həyatını ayə-ayə izah etməkdədir. Çünki Qurani-Kərim;

TƏQVA SAHİBLƏRİ ÜÇÜN BİR RƏHBƏR

Heç şübhəsiz ki, Qurani-Kərim bizim üçün çox böyük bir lütf, bərəkət və feyz qaynağıdır. Allah təala: “**Rəhman! Qurani öyrətdi. İnsanı yaratdı. Ona danışmağı (fikrini və duyğularını bəyan etməyi) öyrətdi.**” (*ər-Rəhman, 1-4*) buyuraraq insanın din ilə, Quran ilə dirilik tapacağından xəbər verir.

Allah (c.c) Quranın əhatə etdiyi mövzuları belə bildirməkdədir:

“Bu, heç bir şəkk-şübhə olmayan, müttəqilərə (Allahdan qorxanlara) doğru yol göstərən Kitabdır.” (*əl-Baqərə, 2*)

Bu ayənin həqiqəti çərçivəsində özümüzə baxaq:

Görəsən qəbrimiz, gələcəyimiz olan axirətimiz necə olacaq? Qiyamət günü, o böyük partlayış günü, o böyük şiddət günü, bütün kainatın havada uçuşduğu gün halımız necə olacaq?

Dünyamız necə olmalıdır ki, qiyamətin dəhşətli anları bizim üçün salamatlıq olsun?

Ömər bin Əbdüləzizin: “Axirətinin necə olmasını istəyirsənsə, dünyada ona görə hazırlıq gör!” tövsiyəsindən nə qədər nəticə çıxarıyıq görəsən?

Qurani-Kərim bütün bu suallar ətrafında əbədi yolçuluqda bizə rəhbərlik edəcək, hər sualın cavabını, həllini göstərəcək bələdçi, yəni təqva bələdçisidir.

İnsan təqvaya nə qədər sahib olarsa, o nisbətdə məcrələr açılar. Duyğular zərifləşər, incələr, nəfsani arzular isə koralar. Bununla da insan Allaha yaxınlaşar. Allah təala onun “görən gözü, eşidən qulağı, dərk edən qəlbi” olar. Belə bəndələr təfəkkürdə dərinləşərlər; açan çiçəklərin, cəh-cəh vuran quşların, meyvəli ağacların dilindən anlarlar. Onlardakı zərafət, incəlik və gözəlliyi ruhani həyatlarına əks etdirərlər. Çiçəklər kimi incə ruhlu, meyvəli ağaclar kimi qonaqpərvər olarlar.

İnsan təqvaya nə qədər sahib olarsa, o nisbətdə məcrələr açılar. Duyğular zərifləşər, incələr, nəfsani arzular isə koralar. Bununla da insan Allaha yaxınlaşar. Allah təala onun “görən gözü, eşidən qulağı, dərk edən qəlbi” olar. Belə bəndələr təfəkkürdə dərinləşərlər; açan çiçəklərin, cəh-cəh vuran quşların, meyvəli ağacların dilindən anlarlar.

Məhz bunlar Allahın Qurani-Kərimdə mədh etdiyi təqva sahibləridir.

Onlar bir çaya bənzər ki, uzun illər boyunca minlərlə canlıya; insana, ağaca, gülə, bülbülə həyat verərək axıb gedərlər. Gedəcəkləri mənzil də Allah təalanın əbədi vüsət dəryasıdır. Bu etibarla təqva Allaha yaxınlaşmağın ilk addımıdır. Qurani-Kərimdə təqva sahiblərinə belə buyurulur:

YAXINLAŞMAQ ÜÇÜN VƏSİLƏLƏR AXTARIN!

Ayeyi-kərimədə:

“Ey iman gətirənlər! Allahdan qorxun, Ona (Onun rəhmətinə və lütfünə qovuşmaq üçün) vəsilə (yol) axtarın. (Allah) yolunda cihad edin ki, nicat tapasınız!” (əl-Maidə, 35) buyurulur.

Allaha yaxınlıq səbəbi nələrdir?

Nəfs təzkiyəsi, qəlb təsfiyəsi, ibadətlər, qəlb-də ilahi məhəbbəti və sevgini artırmaq, Allahın əzəməti qarşısında ürperərək qorxmaq...

Allah təala bu vəsilələri araşdırmamızı istəyir. Çünki əhəmiyyət verəcəyimiz ən ümdə qayemiz gerçək istiqbal, yəni axirətdir. Çünki dünya əbədiyyət ümmanı qarşısında bir damladan ibarətdir. Qurani-Kərim məhşər meydanında bizə “yaşadığın həyatı tərif et!” deyildiyi zaman cavabımızın “bir axşam qaranlığı və ya bir səhər vaxtı qədər” olacağını bildirir. Qiyamətdən dünyaya baxışımız budur.

Allah təala bizdən bir damla kimi olan ömrümüzdə təqva üzrə yaşamağı, bununla da axirət ümmanını hədəf etməməyimizi istəyir.

Bizdən istənilən təqva ölçüsü Allahın əzəməti qarşısında ona layiq olacaq şəkildədir. Yəni;

“YARAŞDIĞI KİMİ”

Ayeyi-kərmədə belə buyurulur:

“Ey iman gətirənlər! Allahdan layiqincə qorxun!” (Ali-İmran, 102)

Yəni; “Allaha yaxınlaşmaq üçün bütün cəhdlərinizi göstərin, imanda, ibadətdə, müəmələtdə, hər şeydə bütün gücünüzü səfərbər edin...” -buyurulur.

Ən kiçik maddənin belə həqiqətini tam

olaraq bilməyən bizlər sözsüz ki, Allahın ilahi əzəmətinə yaraşan ölçünü tam mənada dərk edə bilmərik. Elə isə bütün səy və cəhdlər səfərbər edilməlidir.

Ayənin davamında isə: “Yalnız müsəlman olduğunuz halda (müsəlman kimi) ölün!” - buyurulur.

Dünyada ikən dünyəvi vəsilələrlə bir sıra mövqelərə çatmaq, ünvanlar almaq mümkündür. O ünvanlar ömür boyu davam edir. Fəqət mənəvi həyatda belə bir zamanət yoxdur. Qurani-Kərim Bəlam bin Baura kimi, Qarun kimi son anda yoldan çıxan, azğınlaşan insanlardan xəbər verir.

Qarun Musa (ə.s) dövründə yaşayan, Tövrati ən yaxşı təfsir edən biri idi. Allah təala onu imtahan etmək üçün mal verdi. O isə malına güvənərək “mənimdir” dedi. “Mən qazandım, mən etdim” -deyərək Musa (ə.s)-a qarşı çıxdı. Həlak olub getdi. Allah təala onu güvəndiyi xəzinələri ilə birlikdə torpağa gömdü. Yerin dibinə batarkən o malların heç bir faydası olmadı.

Bəlam bin Baura da bir çox mənəvi mərtəbələrə vasil olduqdan sonra bir anlıq nəfsinə, həva-həvəsinə meyil etdi. Elmindən sui-istifadə etdi. O da həlak olub getdi.

Qarun malını, Bəlam elmini qoruyucu qalxan olaraq gördükləri üçün həlak oldular.

Bunun üçün;

Allah təala təqva ilə qorunmamızı əmr etməkdə və: “Sənə yəqin (ölüm) gələndək Rəbbinə ibadət et!” (əl-Hicr, 99) buyuraraq son nəfəsə qədər təqva içərisində qulluq həssasiyyətini mühafizə etməyimizin gərəkli olduğunu bildirməkdədir.

Ya Rəbb, dünyada qəlbən hər şeydən sıyrılaraq yalnız sənə təqva ölçüləri ilə yönələ bilməyi nəsib et! Bizi son nəfəsimizə qədər qulluqda daim et! Hüzuruna da ancaq müsəlman olaraq gələ bilməyi nəsib et!

Amin!..

HƏYATIN SİRRİ

Kimi yaşadığı bədbəxtliklərdən ötrü qədəri günahkar sayır, kimisi də özündən başqa hər kəsi günahkar görür.

Halbuki həyatın yüzdə on qismi başımıza gələnlərdən, yüzdə doxsan qismi isə baş verənlər qarşısında göstərəcəyimiz davranışlardan ibarətdir. Bu məqamda bəlkə də təcrübələrlə sabit olan bir söz çıxır qarşımıza: “Başımıza nə gəldiyi deyil, o anda necə davrandığımız önəmlidir.” Bu sözü dəstəkləyən məşhur bir hekayə var. Burada sizinlə onu paylaşmaq istədik.

Bir səhər ailənizlə süfrə arxasında oturmusunuz. Qızınızın təsadüfən stəkana toxunması nəticəsində üstünüzdə çay dağılır, köynəyiniz islanır. Əslində bu hadisənin sizin iradənizlə heç bir əlaqəsi yoxdur. Lakin sonra olacaqlar tamamilən sizin hadisəyə necə reaksiya verməyinizdən asılıdır.

Üstünüzdə çay dağıldığı üçün lənətlər yağdırır, qızınızı danlayırsınız. Bu mənzərə qarşısında qızınız ağlamağa başlayır. Sonra yoldaşınıza tərəf çevrilərək stəkanı masanın kənarına qoyduğu üçün onunla mübahisə etməyə başlayırsınız. Qısa mübahisədən sonra qəzəblə yataq otağına gedib köynəyinizi dəyişirsiniz. Geri qayıtdıqda qızınızın ağladığı üçün yeməyini yeyib qurtarmadığını və məktəb servisini qaçırdığını görürsünüz. Yoldaşınız da tələsik işə getməlidir. Qızınızı məktəbə aparmaq üçün tələsik maşına qaçırsınız. Tələsdiyiniz üçün şəhərin içində saatda yetmiş kilometr sürətlə gedirsiniz. Sürətə görə yol polisində ödədiyiniz cərimədən sonra qızınızı 15 dəqiqə gecikmiş halda məktəbə çatdırırsınız.

Qızınız sizə sağ ol demədən məktəbə qaçır. İşlədiyiniz ofisə iyirmi dəqiqə gec gəlirsiniz. Elə bu

anda sənədlər çantasını evdə qoyduğunuzu xatırlayrsınız. Günün pis başladığını və getdikcə də pisləşdiyini düşünürsünüz. Evə qayıdacağınız anı səbirsizliklə gözləyirsiniz. Evə gəldikdə də yoldaşınız və qızınızla aranızın dəydiyini düşünürsünüz.

Nə üçün?

Pis gün keçirməyinizin səbəbi nədir?

- a) Üstünüzə dağılan çay
- b) Qızınız
- c) Polis
- d) Siz özünüz

Burada doğru cavab “d” bəndidir. Yəni, bütün baş verənlərin səbəbkarı sizsiniz. Düzdür, çayın üstünüzdə dağılmasında sizin heç bir iradəiniz yoxdu. Lakin günün geri qalan qisminin pis keçməsində çay dağıldıqdan sonrakı beş saniyə içərisində sərgilədiyiniz davranış mühüm rol oynayır.

Halbuki başqa cür davransaydınız nəticə də fərqli olardı.

Üstünüzdə çay dağıldı və qızınız ağlayır. Siz nəzakətlə “Eybi yox, qızım. Bundan sonra daha diqqətli ol!” deyərək köynəyinizi dəyişmək üçün otağınıza keçirsiniz. Sonra çantanızı götürüb çıxarkən qızınızın da məktəbin servis avtobusuna mindiyini görürsünüz. Qızınız çevrilib sizə əl edir. Siz də işə beş dəqiqə erkən çatırsınız və ofisdə iş yoldaşlarınıza sevincə salam verirsiniz.

Eyni başlayan, lakin fərqli qurtaran iki ayrı ssenari. Çox azımızın fərqudə olduğu 90/100 – 10/100 sirri. İnsan xəstələnər, maşın xarab olar, təyyarə gecikər, bütün planlar alt-üst olar və s. Bu saydıqlarımız həyatın 10/100 qismidir və tamamilən bizim iradəmizin xaricində gerçəkləşir. Lakin geri qalan və ön mühüm xüsusiyyət olan həyatın 90/100-lıq qismi isə bizim hadisələrə necə reaksiya verəcəyimizlə bağlıdır. Yazımızın əvvəlində də dediyimiz kimi: “Başımıza nə gəldiyi deyil, o anda necə davrandığımız önəmlidir.”

MUHAMMED ALEYHİSSELAM

Muhabbet günesinle donattın felekleri,
Ufkuna hayran ettin en büyük melekleri...
Hükmüne tuğra çekti Allah iki cihanla,
Aşkınlı ilan etti Sana kevn ü mekanla...
Mecnunların gökte de öyle çoğaldı ki, Hak,
Miraca aldı, hem de; “Gel!” dedi, göz göze bak!..
Elifine hamd ile ümmet olduk ya Ahmed,
Duamız, sana layık gül olmak ya Muhammed!..

Asırlardır ayrılık hasretiyle dünyada,
Lale, gül diye diye avunuruz rüyada...
Efendim, ey yerlerin, göklerin efendisi,
Yegane kul, hak rasul, levlak'ın ta kendisi!..
Habibim, ey Mustafa, salat ü selam Sana,
İlham dolu kainat, ashab-ı kiram Sana...
Sevdayı bütün varlık Sen'in kapında buldu,
Sen'deki nur içinde, enbiya ümmet oldu...
Ezelden ta ebede rahmetin kanat kanat,
Livaül-hamd altında eyle bize şefa'at...
Aşık olmazmı Seyri, Sen ki sonsuz safasın,
Mahmud-u Muhammed'sin, Ahmed ü Mustafa'sın...

Muhammed Ali EŞMELİ

HƏCC TƏƏSSÜRATLARI – IV

Əllərimizi qaldırıb Rəbbimizə yalvarırıq. Bizim də dualarımız sağımızda, solumuzda ürəkdən yalvaran, gözüyaşlı insanların, daha öncədən tanımadığımız qardaşlarımızın dualarıyla birlikdə Rəbbimizə ərz edilsin. “Onların arasında olan bədbəxt olmaz” müjdəsiylə bayram etmək istəyirik.

Ərəfatdan ayrıldığımız vaxt gecə yarısı idi, yeni günün ilk saatları... Müzdəlifəyə getmək üçün mindiyimiz avtobus bizi həccə gəldiyimiz qardaşlarımızla görüşəcəyimiz yerə çatdırdı. Təəssüf ki, onlarla birlikdə qalmağa imkan yoxdu. Biz də yolun qarşı tərəfinə keçib Minaya axın edən qələbəliyi müşahidə edəcəyimiz bir yerdə oturduk.

Yolun kənarında məftil hörgülərlə ayrılmış ikinci yol görünür. Oturduğumuz yerdə önümüzdə, arxamızda uzanıb yatan insanlar var. Səhərin açılmasını gözləyirlər.

Bayram gecəsi, gecə yarısından sonra Müzdəlifədə vəqfəyə durmaq həccin ən önəmli vəzifələrindəndir. Ərəfat ilə Minanın arasında olan bu bölgə Səfa-Mərvə kimi Allahın müqəddəs qıldığı məkanlardan, ilahi nişanələrdən, Allahın əfv və rəhmətinin təzahür etdiyi yerlərdəndir. Ayədə: “*Ərəfatdan qayıdarkən Məşərülhəramda Allahı xatırlayın.*” (əl-Bəqərə, 198) buyurulur. Məşər şüur yeri və zamanı deməkdir. Arif olma yolunda çox mühüm addım atan hacıların şüurlanma məkanı məhz buradır. Allaha bəndə olma halı burada şüurlara yerləşir. “Allahı xatırlayın” əmriylə sübh namazına qədər burada qalıb təkbir, təlbiyə, istiğfar və dualara davam etməyə çalışacağıq.

Günorta və ikinci namazlarını günorta vaxtında Ərəfatda cəm edərək qılmışdıq. Sünnəyə uyğun olaraq Müzdəlifədə axşamı yatsı namazına birləşdiririk. Sonra həccin vaciblərindən olan Müzdəlifə vəqfəsinə dururuq.

Ərəfatdakı vəqfə gündüz idi, burada isə gecənin qaranlığında. Bu zaman adı günlərdə hər səhər “*yarı gözəl olanın gecə gözüünə yuxu getməz*” təbirinə görə oyanıb Rəbbinə yönələnlər üçün tanış zamandır. Amma Müzdəlifədə səhər vaxtını dərk etmək, təhəccüd namazını Məşərülhəramda qılmaq başqa duyğular yükləyir bizə. Əllərimizi qaldırıb Rəbbimizə yalvarırıq. Bizim də dualarımız sağımızda, solu-

İki hissədən ibarət ehramın beş metrə kəfəni andırdığı bu yerdə heybəmizdəkilər nəyi ifadə edir? Evlərimiz, əşyalarımız, maşınlarımız, vəzifə və məqamlarımız, övladlarımız – hər birini hesab verənədək belimizdə daşıyıq.

muzda ürəkdən yalvaran, gözüyaşlı insanların, daha öncədən tanımadığımız qardaşlarımızın dualarıyla birlikdə Rəbbimizə ərz edilsin. **“Onların arasında olan bədbəxt olmaz”** müjdəsiylə bayram etmək istəyirik.

Minada simvolik olaraq şeytana və silah-daşlarına atacağımız daşları burada toplayırıq. Təmiz olmasına diqqət edərək noxud böyüklüyündə 70 ədəd daşı heybəmizə qoyuruq. Minaya doğru yürüşə hazırıq.

Minlərlə insan müntəzəm şəkildə yanımızdan keçib Minaya doğru axın edir. Aralarına qarışırlar, bütünün bir parçasına çevrilir.

Keyli uzun bir məsafəni addım-addım qət edəcəyik. Kəbəni basqına gəlmiş Əbrəhə ordusunun həlak edildiyi vadini sağımıza alaraq addımlayırıq. Təkbir və təlbilər gətiririk. Məhşəri andıran bir izdihamın içindəyik. Anıdan zaman və məkan dəyişir, bizə elə gəlir ki, hamımız Məhşər meydanına hesaba çəkilməyə gedirik. Çiynimizdəki yüklərin ağırlığı artıqca artır. Halbuki ən çox ehtiyacımız olan əşyaları götürmüşdük. O anda dünya həyatında ehtiyac duyduğumuz şeylərin nə qədər gərəksiz olduğunu dərk edirik. İki hissədən ibarət ehramın beş metrə kəfəni andırdığı bu yerdə heybəmizdəkilər nəyi ifadə edir? Evlərimiz, əşyalarımız, maşınlarımız, vəzifə və məqamlarımız, övladlarımız – hər birini hesab verənədək belimizdə daşıyıq.

Daşdıqlarımız imtahanımızı asanlaşdırmı, çətinləşdirirmi? Əcəba, Allah yolunda nələrimizdən vaz keçə bilirik? Qəlbimizdəki sevgilər Allaha gedən yolda bizə əngəli olur, yolumuzumu açır? Doğrusu, çox çətin suallar və çətin bir imtahan. Allah yardımçımız olsun.

Özümüzü bu suallarla hesaba çəkərək Minadakı “Aqabə Cəmrəsi”, yəni **“Böyük Şeytan”a** tərəf addımlayırıq. Özünü açıqca büruzə verən həyəcana qapılıq. Asanmı, Adəm oğlunun baş düşməniylə qarşılaşacağıq. Daşlayacağımız şey sadəcə daş dirəklərimi? Hər

kəs yenə özünə dönür. Əslində öz şeytani yönlərimizi daşlayırıq. Orada şeytan yox, bizim şeytana verdiyimiz fürsətlər var.

Əllərimizdə daşlarla Aqabə cəmrəsinin qarşısındaşıq. “Bismillah Allahu-Əkbər, rəğmən liş-şeytani və hizbi” “Allahın adıyla, şeytan və tərəfdarlarına rəğmən Allah ən böyükdür” deyərək daşlamağa başlayırıq. Atdığımız daşların divarda çıxardığı səslər döyüşdə tufənglə atılan güllə səslərini andırır. Hər zaman “Əuzu billəhi minəş-şeytanir-racim” deyir və bu “racim”, yəni “daşlanan” şeytandan Allaha sığındığımızı söyləyirik. İndi isə özümüz birbaşa onu daşlayırıq.

Burada atdığımız daşlar kimi bundan sonrakı həyatımızda da şeytani daşlaya biləcək şəkildə təchiz olmalıyıq: İstiaze ilə, bismillahla, tövbə-istiğfarla, məhəbbətullahla, məhəbbəti-rəsulla, namazla, Quranla... Çünki şeytanla mücadiləmə son nəfəsimizədək sürəcək.

Orada tərəş olub ehramdan çıxan hacılarla qarşılaşıq. Biz qurban kəsildikdən sonra ehramdan çıxacağıq.

Mina hz. İbrahim və oğlu İsmayılın şəxsində gerçəkləşən qurban ibadətinin yeridir eyni zamanda. Burada hz. İbrahim oğlunu qurban etməklə, hz. İsmayıl atasının rəyası gərəyi canını verməklə imtahan olmuşdular. Allaha bağlılıqları, eşqləri sınanan bu iki peyğəmbər əmri yerinə yetirmək xüsusunda heç tərəddüd etmədilər. Onları vaz keçirməyə, aldatmağa çalışan şeytani burada daşlamışlar və çətin imtahanı üzəgə çıxmışlar. İnsan üçün ən sevimli olan iki şeylə – canla, övladla imtahan... Allah təala imtahanı qazanmanın maddi mükafatı olaraq qurbanlıq qoç göndərmişdi. Biz də eyni hisslərlə bu sünnəni yerinə yetirmək istəyirik.

Təəssüf ki, izdihamdan dolayı qurban məhəllinə gedə bilmirik. Qurbanlarımızı vəkalətlə kəsdiririk.

Üzümüzü Məkkəyə çeviririk. Sıra həccin son fərzinə gəldi: Ziyarət təvafı.

MƏDİNƏ DÜŞÜNCƏLƏRİ

Əfəndi CƏFƏROV

Salam olsun! Görmək üçün həsrətini çəkdiyim
Sən, ey şəhərlər şəhəri, Mədinəyi-Münəvvər!
Əssələmu aleykə! Candan artıq sevdiyim,
Aləmlərə rəhm olan, ey Həbib-i-Peyğəmbər!

Salam olsun pak, müqəddəs uca olan şanına,
Sən ümmətin göz bəbəyi, ey bəşərin Təbib-i,
Salam olsun səni sevən Alinə-Əshabına,
Salam sənə, səlat sənə, ey Allahın Həbib-i!

Sən ey Rəsul! Gəlişinlə şərəfləndi bu şəhər.
Mədəniyyət beşiyinə çevrilmişdir Mədinə.
Tarix oldu ümmətinə eylədiyən bu səfər.
Bu şəhəri vətən etdin, gətirdiyin bu dinə.

Yəsribdin, ey Mədinə! Yəsrib kimi qalsa idin,
Səni kim tanıyardı, heç düşməzdin yada belə.
Sən Rəsulun gül ətrinə, pak nuruna bələndin,
Bu səbəbdən tanınırsan, düşmüşsən dildən-dilə.

Ey Mədinə! İçindəki Məscidi-Nəbəvidə,
Bir nur ümmanı var, sən o nurun içində.
Bu nura möhtac hər kəs, mədəni də, bədəvi də.
Bu nur ilə işıqlanır axirətdə, evində.

Yer kürəsi bir vücuddur, Mədinə onun qəlbi,
Sən isə bu qəlbə olan ruhusan bu cahanın.
Sənsiz dünya ölü leşə bənzəyərdi, ey Nəbi!
Sən anladın mənasını, dəyərini dünyanın.

Burda Peyğəmbərin əshabı, əhli-beyti,
Uyumuşdur burada ən şərəfli insanlar.
Onları bürümüşdür Rəbbin uca rəhməti.
Bizdən sizə salam olsun, ey burada yaşayanlar.

Dünyanın hər yerindən sayğı, sevgi yükü ilə
İnsanlar sel kimi hey gəlir axın-axın,
Bu bölgədə tövbə ilə sən Allahdan əfv dilə,
Müqəddəslik yatır burda iç-içə, yaxın-yaxın.

Bədir zəfər, Uhud ibrət, Xəndək hikmətdir bizə,
Sənin əziz xatirən var bunların hər birində,
Tutduğun yol Allah yolu, söylədiyin möcüzə
İstəyirdin hakim olsun haqq batilin yerinə

Sən qəblərin günəşisən, ey Həbib-i-Zülcəlal!
Sən olmayan könüllərdə hakim nəfsin zülməti.
Zülmətdə iman göyərməz, bilinməz haram-halal.
Sən getdiyin yolu tutan qazanacaq cənnəti.

Kimi sənə qiyaslayım, kimi sənə bənzədim.
Bu dünyaya sənə bənzər Şəmsül-bəşər gəlməmiş.
Kitablarda tarix gəzdim, əsrləri izlədim.
Sənin qədər çox sevilən bir insan görülməmiş.

Sən elə bir sevgisən ki, zülmət qəblər günləşər.
Sevgin ruha qida olub şəbnəm olur, bal olur.
Səni sevən hər kim olsa sevginlə mələkləşər.
Sevginlə yaşayanlar cənnət əhli hal olur.

Bizə Allah örnək üçün sevir ki, seçmiş səni.
Rəbbimizin sevdini fərzdə sevmək, istəmək.
Ucaltmışdır, ucaldacaq, Rəbbim səni sevəni,
Yazıq səni sevməyə, Rəbbini sevmir demək.

Bu vətəni pakında göz gəzdirdim hər yərə
Sənə aid, sənə məxsus bir izini görməyə.
Mat qalmışam bunlardakı qərəzli təkəkkürə
Sənə aid nə var isə silinmiş bidət deyə.

Ey Rəsul! Sevgi ilə bidəti ayırd etməyən,
Əbu Cəhl, Əbu Ləhəb, yezidlər var hələ də.
Sənə Rəsulumsan dedi o vədindən dönməyən,
Rəbbin səni sevdini qanmadılar hələ də.

Xurma kötüyü ağladı səndən ayrı düşəndə,
Kötük qədər olmayan insan adlı bəşər çox.
Düşünürəm, ağlar, sızlar bu ümməti görəndə,
Bu gün İslam aləminin o kötükdən fərqi yox.

Nə bir alim, nə bir şair, nə qəhrəman, nə sultan
İnsanlığa hər sahədə olmadılar bir örnək.
Yaşayana doğru yolu sən göstərdin hər zaman.
Yaşayanla yaşamadı heç bir kimsə sənintək.

Sənə layiq söz deməyə, sözə möhtacdır bəşər.
Günahkarlar günahsız axı necə vəsf edər?
Yanında təpələrtək görünürlər dahilər.
Vəsf edər səni hər kəs dərk edib sevdidi qədər.

Günahım çox, savabım az, bu tarazsız yükümlə
Gəldim hüzzuri-alinə, sığındım şəfaətinə.
Üzrxahlıq etmək üçün sözü kasad dilimlə,
Deyim əfv et gözəl Allah, Həbibin hörmətinə.

Ümmətimdən ola bilən nə xoşbəxtdir dünyada.
Həbibinə layiq elə bizi sən ey Rəbbimiz.
Duamızı qəbul eylə bu müqəddəs məkanda,
Gözəl Allah, səni daim zikr eyləsin qəlbimiz.

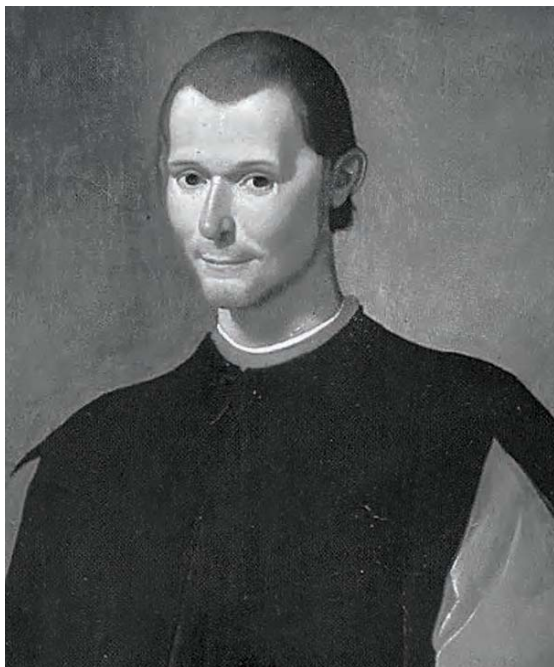
Ürəyimdə bir tərəddüd, həm ümüd var içimdə.
Könlümdəki bu nigili silim deyə gəlmişəm.
Günahımla, savabımla, tövbə-dua dilimdə
Ümmətinə layiqəmmi bilim deyə gəlmişəm.

Sən Xatəmul-Ənbiya, Rəhmətən-lil-Ələminсэн.
Axirətdə bizi məhrum etmə şəfaətindən.
Gözəl Allah, Həbibinə şəfqətlisən, Rəhimsən,
Bizə də bir zərrə ehsan eylə o rəhmətindən.

Sığınmışam kainatı bürümüş rəhmətinə.
O əsmayi-hüsnanın, o cəlalın hörmətinə.
Məhəmmədül-Mustafanın ümmətini bağışla
Cümlə səni sevənlərin, sevdiklərin eşqinə,
Bu ümmətə şəfqətinlə cənnətini bağışla.

San da mi MAKYEVAL?

Ə n böyük məhkəmə... Əmək məhsullarının yığım vaxtı... Hər kəsdə qorxu və təlaş var... Bir carçı:

"Makyeval Əhməd Məmməd oğlu, doğum tarixi 1245, ölüm tarixi 1298. Qabağa çıxсын, hesaba çəkiləcək" -deyir.

Əhməd qabağa çıxarkən fikrində makyevalın nə demək olduğunu düşünür.

Carçı çağırmağa davam edir:

Makyeval Həsən Kərəm oğlu, doğum tarixi 1655, ölüm tarixi 1712. Qabağa çıxсын!

Makyeval Leyla Züleyxa qızı, doğum tarixi 1860, ölüm tarixi 1942...

Məhkəmə bu şəkildə davam edir. Məhşər meydanına toplaşan xalq makyeval kəlməsinin nə demək olduğunu anlamır. Hesaba çəkilməyə gedənlər adlarının başındakı makyeval sözünün artıq olduğunu, və belə bir adlarının, ləqəblərinin olmadığını ifadə etdikdə ucalardan şiddətli qınağa məruz qalırlar:

"Hey, gidi sizi! Heç nədən xəbəriniz yoxdur təbii ki. Allahı unutduğunuz üçün Allah da sizə öz nəfslərinizi, adlarınızı unutturub. Buna görə də şəxsiyyətinizdən, özünüzdən, yaradılış hikmətlərindən xəbəriniz yoxdur. Özbaşına, tüfeyli həyat yaşadıңыз..."

Məhkəmədə hüçura çağırılmağı gözləyənlərə belə elan edilir:

Ey insanlar!

Xalq arasında hər gün ən çox tələffüz edilən və təkrar olunan ad Məhəmməddir. Kağız üzərində çox görülməyən, az bilinən makyeval ismindən törəmiş Makyevalizm fəlsəfəsi isə çox yayğındır. Bu fəlsəfəni demək olar ki, həyatın han bir anında qəbul etməmiş heç kəs yoxdur. Bu

“Makyeval 1500-cü illərdə İtaliyada yaşamışdır. Makyevala görə iqtidarı qorumaq və müvəffəq olub məqsədə çatmaq üçün hər vasitəyə əl atmaq doğru və əxlaqidir. Lazım gələrsə dindən, əxlaq və hüquqdan sui-istifadə edilə bilər. İctimai dəyərlər taptana bilər. Yeri gəlsə cinayət, oğurluq, iftira, hiylə, yalan kimi vasitələrə əl atıla bilər. Yetər ki, məqsəd hasil olsun...”

gün Makyevalizm fəlsəfəsini həyat standartı halına gətirən mənfəətpərəst insanlarla üstün əxlaqa sahib olanların ayrılacağı gündür.

Qələbəlik içərisindən bir uğultu yüksəldi. Hər kəs bir-birinə: *“Makyeval kimdir, fəlsəfəsi nədir? Mənim Makyevalizmlə nə işim var? Adını belə ilk dəfə eşidirəm.”* -deyə sual dolu nəzərlərlə baxdı. Makyevalizmin adını bilməyən, amma boğazına qədər makyevalizmin ruhuna görə yaşayan insanların sanki ayaqlarının altından yer qaçdı. Hər kəs təlaş içində idi.

Hesaba çəkilməyi gözləyən aqıl bir adam ətrafındakılara Makyevalı belə tanıtdı:

“Makyeval 1500-cü illərdə İtaliyada yaşamışdır. Makyevala görə iqtidarı qorumaq və müvəffəq olub məqsədə çatmaq üçün hər vasitəyə əl atmaq doğru və əxlaqidir. Lazım gələrsə dindən, əxlaq və hüquqdan sui-istifadə edilə bilər. İctimai dəyərlər taptana bilər. Yeri gəlsə cinayət, oğurluq, iftira, hiylə, yalan kimi vasitələrə əl atıla bilər. Yetər ki, məqsəd hasil olsun...”

Makyevalizmin nə olduğunu öyrənən insanlar qorxuya düşdü. Dünyada ikən Makyeval adını heç duymasalar da həyatlarının Makyeval fəlsəfəsi ilə keçdiyini səmimiyyətlə etiraf etdilər.

Bir əkinçi daha çox məhsul əldə etmək və daha çox pul qazanmaq üçün tarladan keçən suyu günlərlə qonşu tarlaya axıtmamasını, südə su qatmasını xatırladı.

Bir tacir daha çox qazanmaq üçün demək olar ki, hər gün yalan danışdığını düşünərək ürpərdi.

Bir elm adamı elmi rütbə almaq üçün başqasının əsərini mənimsəmişdi.

Dünyanın ləzzətlərini dadmış bir zəngin də insanların qəlbinə girmək və səxavətli görünmək üçün yüzlərlə xeyir iş görmüşdü.

Bir siyasətçi və idarəçi öz mövqeyini qorumaq üçün yalana baş vurmuş, iftira atmış, özündən böyüklərə yaltaqlanmışdı...

İnsanlar dünya həyatı boyunca qəblərində

daşdıqları, amma ismini bilmədikləri Makyeval fəlsəfəsi ilə tanış oldular. Toplu halda olmasa da hər biri ürperti ilə *“mən Makyevalistəm”* deyirdi. İnsanların çoxunun duyğuları bu cümlə ilə ifadə edilə bilirdi:

“Hamımız Makyevalistik... eyvah...”

Dünyaya ümumi baxışla ağaclardakı budaqların ayrılmasının düzə nisbətə daha çox olduğunu görürük. Bu fərq doğru insanlarla ayrılar arasında da gözə çarpır.

Cazibə qüvvəsinin Nyutondan əvvəl də var olması kimi Makyevaldan əvvəl də “hədəfə çatmaq üçün hər şey mübahdır” anlayışı, yəni Makyevalist fəlsəfə bəşər tarixinin heç bir anında əskik olmamışdır. Makyevalizmin başlanğıcı olaraq şeytanın hz. Adəm və Həvaya yasaq meyvəni yedirmək üçün qurduğu tələni göstərə bilərik. Makyeval ölsə də fəlsəfəsi yaşamağa davam etdi. Makyevalizm evdə, bazarda, sarayda, dükanda heç bir zaman əskik olmadı.

Makyevalist fəlsəfənin təzahürü olaraq hər cür yalan, cinayət, qanunsuzluq, qətl, israf, xəyanət, intriqa, ədalətsizlik, nankorluq, sözdə durmamaq göstərilə bilər.

Nəticə olaraq bunları deyə bilərik:

1. İslam hüququna görə məqsədin məşruluğu qədər vasitələrin də məşruluğu mühümdür.

2. Adını eşitməsək də Makyevalizm fəlsəfəsi gördüyümüz və yaşadığımız bir şeydir.

3. İnsanların şikayətlərinin təməlinə Makyevalist insanlar və onlardan zahir olan mənfi hərəkətlər vardır.

4. Makyevalizm şiddətlə pisliyi əmr edən insan nəfsinin üsyankar təzahürüdür.

5. Anti-Makyevalist ünsür İslam əxlaqı və həqiqi müsəlman şəxsiyyətidir.

6. Kim bilir bu yazıda nə qədər cümlə “hədəfə çatmaq üçün hər şey mübahdır” məntiqinə görə qələmə alınmışdır?

Gələn yazıda... “Mən də mi Brut?”

LİSANI - HAL BƏDƏN DİLİ

Səcdə izləri daşıyan alın başdadır. Başımızda daşdığı-mız saçın dili isə məlumdur. Hər gün ağaran və tökülən saçlar dünya həyatının sonuna işarə edir. Gün gələr söz də bitər, savaş da. Artıq qiyam vaxtı çatar. Qiyamət olar. Hər şey bitər. O gün dil susub lal olar. Hal, dil olar. Hər üzv etdiklərini söylər. O gün bədən danışar.

İnsan təkbaşına yaşayan varlıq deyil. Başda Allah olmaqla özüylə, digər insanlarla, heyvanlarla, bitkilərlə və hətta cansız varlıqlarla daima ünsiyyətdədir.

Ünsiyyət deyildikdə öncə söz və yazı gəlir ağla. Halbuki ünsiyyət dedikdə insan üçün bilgidən əvvəl duyğuların təsiri vardır. “İnsanlar qiyafətlərinə görə qarşılanır, danışmalarına görə uğurlanır” sözü bu həqiqəti bəyan edir. Buradakı qiyafət yalnız bədənimizi örtən libas deyil, eyni zamanda ruhun libası olan bədənin və bədən üzvlərinin söyləmədən söylədikləridir. Hətta bədən dili digərindən öncə gəlir və daha təsirlidir. Şıq geyinmiş, lakin üzündən təkəbbür yağan

birinin öncə təkəbbürü diqqət çəker. Gülən üz isə ağzını açmadan qəlbləri rıqqətə gətirər. Yaşlı nəslin lisani-hal (bədən dili) dediyi bu ünsiyyət şəklini diqqətə almaq və ətraflı düşünmək lazımdır. Vəzifəsi İslamı yaşamaq və yaşatmaq olan müsəlmanın başqasına söyləyəcək çox sözü vardır. Dilin sözcükləri halın, yəni bədən dilinin sözsüz sözcüklərinin üstünə söylenilir.

Son vaxtlar “bədən dili” haqqında bir çox kitablar yazıldı. Ancaq təməl yanaşma tərzi doğru ünsiyyət qurmaq olan bu kitabların hədəfi dünya mərkəzlidir. Halbuki insanlar üçün həyatın nöqtəsi dünya deyildir.

Bir körpə düşünün. Öncə bədən dili ilə

Təsəvvüfdə gözün dili haqqında “nəzər bər qədəm” düsturu var. Bu, sağa-sola deyil, ayaqların ucuna baxaraq yeriməkdir. Həyat fəlsəfəsi olan bu düstur insanın ruh sağlığı baxımından da əhəmiyyətlidir. Çünki insanın gözü nəyi görər, nəyi düşünərsə ağılı onu düşünər, qəlbi onu hiss edər.

danışır. Sonra sözlərlə, sonra isə yazaraq anlaşıır. Bütün insanların ünsiyyətində bu ardıcılıq var. Bədən dilimizlə ağzımızdan çıxan kəlmələr bir-birinə uymazsa hansı dillə danışsaq da halımızdan başqasını anlada bilmərik.

İmanın həqiqəti dilin iqrarında deyil, qəlbin təsdiqindədir. Söz halı bəyan etməyə çalışır. Qəlb təsfiyəsini və nəfs təzkiyəsini əsas alan təsəvvüf məhz bu səbəbdən çox mühumdür. Təsəvvüf söz elmi deyil, hal elmidir. Böyük sufilər ağzlarını açmadan hal ilə danışmışlar. Öhdəliklərimizi öyrəndiyimiz kitablara “**elmihal**” demirikmi?

Bədən baş, gövdə, əllər və ayaqlar olmaqla üç təməl hissəyə ayrılır. Ancaq bu mövzuda mərkəz insanın başıdır. Əl-qol hərəkətlərinə jest; qaş-göz hərəkətlərinə isə mimika deyilir. Bir də duruş vardır ki, insanın bütün olaraq yeriməsi, durması, oturmasıdır. Bədənin hər hərəkətinin qarşımızdakılar tərəfindən qəbul olunma şəklidir. Hərəkətlərimiz bir də Allah tərəfindən dəyərləndirilir ki, mömin üçün əsas olan budur.

Lisani-halın ən dəqiq görüldüyü yer başımızdır. Qəlbin açılmış şəklidir olan üz başımızdadır. Üzün bütün ifadəsi isə gözdə gizlidir. Göz ruhun pəncərəsidir. Göz dili dilin sözlərindən daha təsirlidir. Gözdə zənginlik vardır. Kəlmələrə möhtac deyil. Ərəb dilində “ayn” kəlməsi ilə ifadə edilən göz eyni zamanda bəreketin qaynağı olan “**suyun gözü**” mənasına gəlir. Bu səbəbdən Allah dostlarının nəzərlərinə nail olmaq əhəmiyyətlidir. Özdəki gözəllik gözdə görüldüyü kimi, özün çəpliyi bəzən gözü də çəp edər. Göz Allah qorxusunun, sevgisinin və təvazönün ifadəsi olan göz yaşının da mənbəyidir. O göz yaş ki, günahları yuyub qəlbi təmizlər.

Təsəvvüfdə gözün dili haqqında “**nəzər bər qədəm**” düsturu var. Bu, sağa-sola deyil, ayaqların ucuna baxaraq yeriməkdir. Həyat fəlsəfəsi olan bu düstur insanın ruh sağlığı baxımından da əhəmiyyətlidir. Çünki insanın gözü nəyi görər, nəyi düşünərsə ağılı onu düşünər, qəlbi onu hiss edər. Səcdə izləri daşıyan alın başdadır. Başımızda daşdığımız saçın dili isə məlumdur. Hər gün ağaran və tökülən saçlar dünya həyatının sonuna işarə edir. Bəs başı önə əymək? Bu hal məhşərdə olarsa...

Həyatın hər sahəsində və hər anında möminlər üçün mükəmməl nüsxə olan Rəsulullahın bədən dili də başlı-başına bir əsərin mövzudur. Ancaq doğumunu qeyd etdiyimiz və şəfaətini umduğumuz bu ayda qısaca olaraq hər halının etidal üzrə olduğunu ifadə edə bilərik...

Bədənin dili olduğu kimi ağzın, yaxud dilin də dili var. Ancaq dildə sümük olmadığı üçün hər zaman həqiqəti söyləməz. Bəzən bir həqiqəti söyləməz, bəzən bir yalanı dilinə dölər, bəzən də haqqı olmadığı xüsurlara uzanar. Ağzını tuta bilən halal əhli, dilini tuta bilənsə hal əhlidir. Bəzən bir söz baş kəsdirər, bəzənsə savaşı.

Gün gələr söz də bitər, savaşı da. Artıq qiyam vaxtı çatır. Qiyamət olar. Hər şey bitər.

O gün dil susub lal olar. Hal, dil olar. Hər üzv etdiklərini söylər. O gün bədən danışar. Demək ki, həqiqət dilin danışması deyil, halın, yəni bədənin dil olmasıdır.

Məhşərdə dəhşətə düşürüb gözlərimizi hədəqədən çıxarma, bizi kor olaraq həşr etmə və camalınla gözlərimizi güldür, yalnız səni gördür, YA RƏBB!

EHSAN

Mehman İSMAYILOV

İslam dini qurduğu cəmiyyəti yaxşılıq etmək, xeyirli işlər görmək, mərhəmətli davranmaq və bir-birini sevmək əsası üzərinə bina etmişdir. Dinimiz zəngin olsun, kasıb olsun, qohum olsun, güclü olsun zəif olsun, bütün müsəlmanların bir-birlərinə qarşı mərhəmətli olmasını, özü üçün sevdiyini qardaşı üçün də sevməsini, daim qardaşının yaxşılığı üçün çalışmasını, hətta gücü yetdiyi qədər qardaşını özündən üstün tutmasını əmr edir.

Yaxşılıq etmək Quranda ümumi olaraq **“ehsan”** termini ilə ifadə edilmişdir. (*əl-Bəqərə*, 83; *ən-Nisa*, 62; *əl-Ənam*, 151; *əl-İsra*, 23; *əl-Əhqaf*, 15) Ehsan **“gözəl olmaq”** mənasına gələn h-s-n kökündən törəmiş bir məsdər olub **“başqasına yaxşılıq etmək”** və **“gördüyü işi yaxşı etmək”** kimi iki fərqli mənada işlədilmişdir. Ehsan sahibinə də muhsin deyilir. Rəğib əl-İsfəhaniyə görə ehsan ədalətin

üstündə bir dərəcədir; ədalət **“borcunu vermək, alacağını almaq”**, ehsan isə **“üzərinə düşəndən daha çoxunu vermək, alması lazım olandan daha azını almaqdır.”** (Rəğib *əl-İsfəhani*, *Müfrədat*, səh-126) Ancaq bu terminin deyilən mənalarla yanaşı **“ibadəti sadəcə Allaha aid edib Ondan başqa ibadətə layiq heç bir varlığın olmadığına inanmaq və Allaha Onu görmüş kimi ibadət etmək”** mənası da vardır.

Quranda ehsan qavramı həm Allaha, həm də insanlara nisbət edilmişdir. Allaha nisbət edildiyində Onun yaratmadakı qüsursuzluğunu (*əs-Səcdə*, 7; *ət-Təğabun*, 3) və qullarına qarşı lütfkarlığını, səxavətini (*əl-Qəsəs*, 77; *ət-Talaq*, 11) ifadə edir. İnsanlara nisbət edildiyində isə qulun Allaha qarşı hiss etdiyi dərin hörmət, bağlılıq və itaət ruhunu və bu ruhi vəziyyətin nəticəsində ortaya çıxan, hilmə əsaslanan bir anlayışla insanın başda anası və atası

olmaqla digər insanlara qarşı münasibətlərini ifadə edir.

Bir çox alim Quranda yaxşılıq və pislik mövzusunda ən böyük ayənin Nəhl surəsin-dəki **“Həqiqətən, Allah (Quranda insanlara) ədalətli olmağı, yaxşılıq etməyi, qohumlara (haqqını) verməyi (kasıb qohum-əqrabaya şəriətin vacib bildiyi tərzdə əl tutmağı) buyurur..”** (*ən-Nəhl*, 16/90) ayəsi olduğunu söyləmişlər. Təbəriyə görə bu ayədəki yaxşı-lıqdan məqsəd, Allahın əmr etdiklərini etmək, yasaqlarından uzaq durmaqda səbirli olmaq, çətin və çətin olmayan vəziyyətlərdə də, sevilən və sevilməyən xüsurlarda Allaha itaət etmək və buna cəhd göstərməkdir. (*Təbəri, Camiul-Bəyan*, VIII/214) Süfyan b. Üyeynəyə görə isə buradakı “yaxşılıq etmək-dən” məqsəd insanın iç aləminin xarici görü-nüşündən daha gözəl olmasıdır. Peyğəmbəri-miz (s.ə.s)-ə Cibril hədisində:

-Ehsan nədir? deyə soruşulduqda

-Sənin Allahı görmüş kimi ona ibadət etməndir. Sən Onu görməsən də O, səni görür” deyə cavab vermişdir. (*Buxari, İman* 37, *Müslim, İman* 5)

Hər gözəl iş ehsandır. Ehsanı əmr etmək hər işi və hər davranışı əhatə edir. Beləliklə ehsanın həyat dənizini tamamilə əhatə etdiyinə şahidi oluruq. Ehsan insanın Rəbbiylə olan əlaqələrini; ailəsi, mənsub ol-duğu cəmiyyət və bütün bəşəriyyətlə olan münasibətlərini ehtiva edir. Buna görə də Allah təala möminlərə qarşılıqlı olaraq yardımlaşmağı və bir-birlərinə mərhəmətli olmağı əmr etmiş və belə buyurmuşdur: **“Yaxşılıq etməkdə və pis əməllərdən çəkin-məkdə əlbir olun, günah iş görməkdə və düşmənçilik etməkdə bir-birinizə kömək gösətməyin”** (*əl-Maidə*, 2)

Hər zaman yaxşılığın yanında olan Quran yaxşılıq ediləcək insanlar arasında ilk sıranı

ana və ataya vermişdir: **“Allah ana-ataya yaxşı davranmağı əmr etdi.”** (*əl-Ənam*, 151; *əl-İsra*, 23-24; *Loğman*, 14)

Yenə Əhqaf surəsinin 15-ci ayəsində belə buyurulur:

“Biz insana, ana-atasına yaxşılıq etməyi (valideynləriylə gözəl davranmağı, onlara yaxşı baxmağı) tövsiyə etdik. Çünki anası onu (doqquz ay bətnində) zəhmətlə gəzdir-miş, əziyyətlə doğmuşdur. Onun (ana bətnində) daşınma və (süddən) kəsilmə müddəti otuz aydır.”

İslam dini bizə yaxşılıqla pisliyin eyni olmadığını, buna görə də həmişə yaxşılıq etməyin zəruriliyini bildirir: **“Yaxşıyla pis bir ola bilməz. Ey ağıl sahibləri, Allahdan qorx-un ki, nicat tapasınız.”** (*əl-Maidə*, 100), **“Onlar pisliyi yaxşılıqla dəf edər və özlərinə verdiyimiz ruzidən (ehtiyacı olanlara) sərf edərlər.”** (*əl-Qəsəs*, 54)

Yuxarıda söylənilərdən belə nəticə çıxara bilərik ki, ehsan (yaxşılıq) fərd və top-lumun rifah içində yaşamasının əsas ünsür-lərindən biridir. Bu da heç şübhə yoxdur ki, ehsan şüurunu mənimsəyən bir fərdin Allahın, ailəsinin, ətrafındakıların qarşısında məsuliyyət daşdığı şeyləri yerinə yetirməsi və fitrətindəki sevgi, tolerantlıq, yardımlaşma kimi uca duyğuları hər zaman canlı tutaraq ilahi iradəyə uyğun hərəkət etməsi ilə müm-kündür. Bu xüsusiyyətləri daşıyan insanlardan meydana gələn cəmiyyətlərdə oğurluq, rüşvət, yalan və s. kimi pis işlər minimuma enəcək, bunun yerinə bir-birilərini sevən, aralarında hər zaman yardımlaşan, bir-biriləri-nin kədər və hüznünü öz daxilində duyan fərdlərin təşkil etdiyi xoşbəxt toplumlar mey-dana gələcəkdir.

Dr. Rafiz MANAFOV
rafiz_manafov@hotmail.com

Ümumiyyətlə bu bir həqiqətdir ki, sənətin subyektiv xüsusiyyətləri vardır. Ancaq bu subyektivliyin və izafiliyin hansı dərəcəyə qədər ola biləcəyi sənət tənqidçiləri arasında daim ixtilafli olmuşdur.

Doğru Yaxşı Gözəl

Qədim yunan filosofu və mütəfəkkiri Sokrat ağılla varlıq arasında üç şəkildə əlaqə quraraq, doğru-yanlış, yaxşı-pis və gözəl-çirkin dualizmindən bəhs etmişdir. Ona görə, doğru ağıla uyğun olandır, yaxşı ağıla uyğun olandır və gözəl ağıla uyğun olandır. Bu əsas prinsiplər tarix boyunca müxtəlif *“bilgisevərlər”* tərəfindən geniş müzakirə olunmuş və hər biri müəyyən bir elmin mövzusuna çevrilmişdir. İstisnaları unutmamaq şərtlə, doğru-yanlış dualizmi fəlsəfənin, yaxşı-pis münasibəti əxlaq elminin (etikanın), gözəl-çirkin ayırımı sənətin (estetikanın) maraq dairəsində qiymətləndirilmişdir.

İndilik sənət üzərində qələm oynatmağı özümüzə məqsəd seçdik. Bu fərqliliklərin sonuncusu olan sənət və ya onun daha geniş mənada ifadəsi olan estetika (yunanca kəlmə olub auto (özündə) - thelos (məqsəd, qayə) söz birləşməsindən meydana gəlir və “qayəsi özündən olan” deməkdir) nədənsə, daha çox təbiətin hər hansısa bir parçasının tərənnümü olaraq başa düşülmüşdür. Burada müəyyən mənada haqq payı da mövcuddur. Ancaq bir fərqlə ki, estetika həm sənət əsərlərini (rəsm, musiqi, heykəltəraşlıq və s. kimi), həm də təbiət gözəlliklərini əhatə etdiyi halda, sənət dedikdə sadəcə sənət əsərləri başa düşülmüşdür. Daha dəqiq desək, estetik fəaliyyətdə iştirak edən həm estetik subyektdən, həm də estetik obyektədən bəhs etmək mümkündür. Estetik subyekt estetik obyekt qarşısında estetik mövqeyə sahib olan (insan)dır. Bunlara estetik zövqü də əlavə etsək, estetikanın ortaya çıxmasında dörd əsas amilin (estetik subyekt, estetik obyekt, estetik mövqe və estetik zövq) olduğunu anlayırıq. Deməli, hər bir estetika anlayışı bu dörd amildən yola çıxacaqdır. Elə isə nədir estetik subyekt? Əlbəttə ki, hər şeydən əvvəl öz əsrarəngiz və anlaşılmaz dünyasıyla baş-baş qalan insandır, ancaq estetik zövqə sahib olan insandır eyni zamanda. Çünki estetik obyekt qarşısında estetik mövqeyə sahib ola bilmək bunu labüd qılmaqdadır. Təbii olaraq qarşımıza digər bir problem *“estetik zövq nədir?”* sualı çıxır.

Hər bir insanda təbii xoşlanma duyğusu mövcuddur. Məsələn, dağdakı qoyunlarını otaran çoban da müəyyən təbiət mənzərəsi qarşısında məftun olur və təbii olaraq xoşlanır, yüksək dərəcədə təhsil almış alim də. Ancaq bu cür təbii xoşlanmaya estetik zövq deyə bilməsək də, estetik zövqün mənbəyini və əsasını bu xoşlanma duyğusunun təşkil etdiyini söyləmək

yanlış olmaz. Estetik zövqün öyrədildiyi hər hansı bir məktəb, ya da diplomunu verən hər hansı bir yer əlbəttə ki, yoxdur. Ancaq estetik bilik vasitəsilə, estetik zövqün inkişaf etdirilməsi mümkündür. Məsələn, bəziləri üçün dünya musiqisinin şahəsəri qəbul olunan Bethoven musiqisi bir başqası üçün heç bir məna ifadə etməyə bilər. Müsəqi nədir, Bethoven kimdir, müsəqi-Bethoven əlaqəsi necədir? Şəklindəki anlayışlarla müsəqi haqqında müəyyən estetik zövq və mövqeyə sahib olmaq və yaxud estetik zövqün inkişaf etdirilməsi hər kəs üçün mümkündür.

Ümumiyyətlə bu bir həqiqətdir ki, sənətin subyektiv xüsusiyyətləri vardır. Ancaq bu subyektivliyin və izafiliyin hansı dərəcəyə qədər ola biləcəyi sənət tənqidçiləri arasında daim ixtilafı olmuşdur. Məsələn, əksəriyyətimiz zirvəsi ağappaq qarla örtülmüş, yamacları böyük yaşıl yarpaqlı ağaclarla sarılmış və vadisində sərin sular axan sıldırımlı dağı müşahidə etdikdə, bu cazibə qarşısında öz heyranlığımızı gizlədə bilməyərək onun gözəl olduğunu söyləyirik. Bunun estetik gözəllik duyğumuzdan və zövqümüzdən qaynaqlanan bir mövqe olduğu şübhəsizdir. Ancaq burada anlaşılmaz olan şey, “gözəllik” dediyimiz məfhumun, həqiqətdən qarşımızdakı dağa (obyekt) aid olan bir xüsusiyyət, yoxsa bizim zehnimizdə olan bir şey olduğudur. Dünyamı gözəldir, yoxsa insan romantikdir? Yoxsa “biz romantikləşdikdən sonra dünya da gözəlləşdi” deyən mütəfəkkir haqlıdır?

Sənətin və estetik duyğunun hər kəsə görə qəbul və isbat oluna bilən kriteriyalarının müəyyənəşdirilməməsi, ya da müəyyənəşdirilə bilinməməsi, sənətin tamamilə izafi bir şey olduğu və heç bir şəkildə haqqında müsbət və ya mənfi qənaətin olmayacağı mənasına da gəlməməlidir. Ən azından müəyyən sənət sahələrində müəyyən estetik zövqə və biliyə sahib olanların ortaq qənaətlərinin ola biləcəyini düşünmək lazımdır. Məsələn, yuxarıda misalını verdiyimiz Bethoven musiqisi, müsəqi haqqında bilgisi olmayanlar üçün izafi və subyektiv keçərliliyə sahib olsa da, müsəqişünasların əksəriyyəti tərəfindən şahəsər olaraq qəbul olunmuşdur. Bu sənətin və estetikanın “subyektlər-arası” və ya fərdlər-arası (inter-personal) keçərliliyi olduğunu göstərir.

Bir başqa yazımızla məsələyə ətraflı toxunmaq ümidiylə, estetikanın “İslamcasını”, yazımızın girişindəki sətirərdən ilham alaraq oxucu üçün bu şəkildə xülasə edə bilərik: “*Doğru vəhyə uyğun olandır, yaxşı vəhyə uyğun olandır, gözəl vəhyə uyğun olandır.*”

Nazarın kalbe şifa

*Nazarın kalbe şifa, sözün hikmet incisi,
Hangi dertli kavuşsa, olur bahtiyar sana!
Misk kervanı kapında karar kılmıştır Senin,
Nebilerin diliyle, hep övgüler var Sana!...*

*Cennetin çiçekleri Senin kokunu taşır,
Benzemeye çalışır, beyazlıkta kar Sana
Güneş güzel yüzünden parlaklık aldı ey Gül,
Acep hayran olmadan, hangi göz bakar Sana?*

*Aşkının esiridir, ne çöl, ne de dağ tanır;
Bu sevdalı gönüllər, su gibi akar Sana!
Varlık bahçesi Senin nurundan yaratıldı,
Hep medyun, hep minnettar Sana!*

*Tebessümün ayların; zührenin sevincidir,
Nice hasret çekmede, bu bülbül-i zar Sana!
Güllerin efendisi olmak kolay değildir,
Gıpta etmede ey Gül, binlerce gül-zar Sana!*

*Senin Zati Akdesin alemlere rahmettir,
Cibril vefalı yoldaş, Yüce Allah Yar Sana!...
Bu nice iştiyaktır, ey en güzel Sevgili?
Asırlardır koşuyor, genç ve ihtiyar Sana!...*

*Ey Gül, meftun yaprak, har sana.
Sensin gönüllər Mahı, bu yaz, bu bahar Sana
Micize saltanatın taşları ayna yapar,
Her ırmak ve her deniz, her leyl-ü nehar Sana*

Anonim

GÖZ YAŞLARI

İLƏ YAZILMIŞ TƏRCÜMEYİ-HAL

Günortadan sonra başlayan külək get-gedə daha da güclənirdi. Hava hələ qaralmasa da küçələrdən gediş-gəliş demək olar ki, tamamən kəsilmişdi. Belə havada nimdaş pencəyinin yaxasını qaldırıb cırıq ayaqqabılı ayaqlarının birini qoyub, o birini götürən birisi əlində tutduğu bir topa vərəqi sinəsinə sıxaraq tində dayanmışdı. Uzaqdan bir adamın gəldiyini görəndə sevindi və cəld addımlarla ona tərəf yüyürdü.

- Öz şeirlərimdir, əla şeirlərdir. Ucuz satıram, heç olmasa bircəsinə alın, –deyib vərəqləri şıq geyimli, orta yaşlı kişiye uzatdı və qəfil zərbə almış kimi yerində dondu, əlindəki vərəqlər yerə dağıldı. Ancaq bu sözləri deyərək bildi:

- Şaiqciyim, bağışla, tanımadım...

Dəli xəzri yerə səpələnmiş vərəqləri göyə qaldırıb kimsəsiz Bakı küçələri boyu divarlara, daşlara çırpır, bir boşluğa aparırdı. Üzünü tük basmış, çoxdan daraq dəyməyən saçları dağınıq, nimdaş geyimli adamsa sanki onun deyilmiş kimi şeir yazılmış vərəqlərin birini də olsa küləyin əlindən almağa cəhd etməyərək “Şaiqciyindən” bu Bakı küçələ-

rindən, ağaclardan, daşlardan, divarlardan, insanlardan qaçmaq, yox olmaq, itmək, ərimək istəyirdi. Küləyə təslim olaraq göydə fırlanıb gözdən itən vərəqlər kimi tale burulğanı da onu heçliyə sürükləyirdi. Üzü küləyə getdiyindənmi, yoxsa gözüne toz dolduğundanmi gözləri yaşardı. Yanağı boyu üzünə yuvarlanan bu göz yaşları alışan qəlbinə sərinlik gətirirdi...

“Ey ol vəqti görən məsud, unutma bizləri yad et,
Məzarım üstə gəl, dur, qəmli-qəmli ağla, fəryad et!

Oxu bu şeiri qəbrimdə ələt-təkrar övrad et,
Dur ey zindani-nisyanı yatan, azad olub aləm,
Sürurabad-hürriyyət gəlib dilşad olub aləm.”

Üzünü tük basmış, çoxdan daraq dəyməyən saçları dağınıq, nimdaş geyimli adamsa sanki onun deyilmiş kimi şeir yazılmış vərəqlərin birini də olsa küləyin əlindən almağa cəhd etməyərək “Şaiqciyindən” bu Bakı küçələrindən, ağaclardan, daşlardan, divarlardan, insanlardan qaçmaq, yox olmaq, itmək, ərimək istəyirdi.

Qəfil görüşdən diksinərək özlərini itirən bu iki nəfərin biri – şıq geyimli Abdulla Şaiq, o biri – şeirlərini küçədə satan sərgərdan şair isə XX əsr Azərbaycan romantik ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi Ağa Məhəmməd Hacı Əbdüssəlimzadə Hadi Şirvani və yaxud qısaca desək Məhəmməd Hadi idi...

İki əsrin hər birində iyirmi il olmaqla bir “çilə” çiləli ömür yaşadı Hadi. Həyatı bir qüdsi hədisi xatırlatdı mənə *“Adəm (ə.s)-ın yarandığı palçıqın üzərinə 39 il hüzn, qəm, kədər, bir il sevinc yağdı.”*

Doqquz yaşında ikən atası vəfat edir. Anası başqa ərə getdiyindən körpə bacıları ilə nənə ümidinə qalır. Qayğıkeş nənə Ağa Məhəmmədin gələcəyinə çox ümid bəsləyirdi. Onun ərəb və farsca təhsil almasını çox istəyirdi. Lakin bir gün əcəl nənənin də qapısını döydü. Bu dəfə Mustafa Lütfü adlı bir qohumu Hadini himayəsinə alır. Lütfüdən ərəb-fars dillərini öyrənir. Lakin aldığı biliklər onu təmin etmir. Mükəmməl təhsil almaq arzusu kiçik uşaq qəlbində get-gedə böyüyür. Lakin maddi imkansızlıq, yetimlik əl-qolunu bağlayır. Varlı qohumlarından kömək istəsə də heç kəs ona kömək əlini uzatmır. Gənc Hadi sevir. Yetim və kasıb olduğu üçün qızı da başqasına ərə verirlər. Çox sonralar M. Hadi bu olayları belə qələmə alır:

*Oxumaqçün nə qədər dadü-fəğan etdim isə
Olmadı zərrə əsərbəxşi şu istimdadım.
Dağə dersən eşidir, sonra verir əksi-səda,
Daşə dönmüslərə əks eyləmədi fəryadım...
Acizəm tərcümeyi-halimi təhrirə... səbəb?*

Doludur təlx-i-həqayiqlə dili-naşadım.

Göz yaşları ilə yazılmış bu misralar şairin həm tərcümeyi-halı, həm də özünə yazdığı bir mərsiyə idi.

Kədər, qəm yağışı isə ara vermədən elə hey yağır, yağdı... Bu yağışın əlindən qaçmağa yer, bir daldanacaq arayırdı.

1902-ci il Şamaxı zəlzələsi Hadinin dağılmış tifaqını yenidən dağıtdı. Kürdəmirdə qərar tutan Hadi müəllimlik etməyə başlayır. Bu əsnada Həştərxanda “Bürhanitərəqqi” qəzetini nəşr etdirən qohumu Mustafa Lütfü onu yanına işləməyə dəvət edir. Bir müddət orada yaşayır. 1906-cı ildə nəşrə başlayan *“Füyuzat”* məcmuəsində çalışır. Məcmuə qapanandan sonra *“Tazə həyat”* və *“İttifaq”* qəzetlərində işləyir.

Qəm-kədər yağışı isə hələ də yağır, leysana çevrilir... Kədər seli Hadini 1910-cu ildə Türkiyəyə aparır. *“Təmmim”* qəzetində şərq dilləri üzrə mütərcim işləyir. 1913-cü ildə hərbi nazirin qətli ilə əlaqədar gəlmə ziyalılarından şübhələnen hökumət Hadini də həbs edərək. Salonikə sürgünə yollayır.

Aramsız yağışsa davam edir... Yunanlar Hadinin əlinin incə və ağ olmasından, nəzakət və rəftarından şübhələnərək onu türk casusu hesab edirlər. Bir yunan keşişi onu ölümdən xilas edir. Sürgündə ağır-əzablı həyat yaşayır. Günlərlə ac qalır. Sürgündən sonra Bakıya dönür.

Qəm, kədər yağışı isə elə hey yağır... Ağır iztirab, maddi ehtiyac, cismani zəiflik məğrur şairi sarsıdır. Ruhi xəstəliyə tutulur. Bir müddət müalicə olunur. Xəstəxanadan çıxanda I Dünya Müharibəsi başlamışdı.

1915-ci ildə Hadi Avstriya cəbhəsinə, Karpata gedir. Müsəlman əsgərlər arasında alay mollası vəzifəsində çalışır. “Meydani-hərb xatirələrindən” başlığı altında yazdığı şeirlərini Bakıya göndərir. Mühəribə dəhşətləri, şahid olduğu vəhşətlər onu hey-rətləndirir. Üstündə gəzdiyimiz bu torpağın, yer kürəsinin yeni bir adını kəşf edir:

*Buldum bir ad bu torpağa – səyyarə məqbərə.
Səyyarə məqbərin dönüyor indi məhşərə.*

1918-ci ildə yenidən vətənə dönür. Artıq qəm, kədər yağışı təkcə onun üstünə yox, vətəninə də yağır. Vətəninin düşdüyü vəziyyətlə heç cür razılaşmır. Azərbaycanı gəzdirdi, gördüyü yerlərlə müqayisə edir. Ölkəsini dünyanın ən mədəni, qabaqcıl ölkələri arasında görmək istəyir. Bunu görməyəndə təəssüflənir, “Qarısqı xəyallar”ı daha da qarışır.

İmzasını qoymuş miləl övraqi-həyatə.
Yox millətimin xətti bu imzalar içində...

Millətin imzasının millətlər içərisində olacağı günü çox arzulayırdı və buna dəli bir ümidi var idi. Çünki Hadi yaxşı bilirdi ki, ümitsiz insanlar və millətlər sevincdən məhrum olurlar.

*“Vabəstədir ancaq əmələ şövkəti-millət
Millət edər ümmidlə kəşfi-mədəniyyət.
Ümmid ediyor Adəmi varəstəyi-gövhər.
Ümmidsiz adam görəmər ruyi-məsərrət.”*

Hadinin şeirlərini oxuyuram. Hansısa bir qadına, gözələ yazdığı məhəbət şeiri arayıram. Əvəzində daha böyük şair sevgisindən, məhəbbətindən xəbər tutu-ram. Vətənçün ağlayan, vətənin gələcəyini elmdə, maarifdə görən şair qəlbinin ağrı-acıları hopan misralar, şeirlər məni yüz il əvvələ aparır. O mühit, o dövrün ziyalıları, onların millətə, milli kökə bağlılığı hey-rətləndirir məni. Və özümün, müasir-lərimin cılız vətən sevgisindən utanıram.

Qəm-qüssə yağışı davam edir... Bakı

əldən-ələ keçir. Qırmızı ordu Azərbaycanı qan gölündə boğur. Azərbaycan milli ordusunun Gəncə qiyamı may ayında qəd-darcasına yatırılır. Ölənlərin, itənlərin sayı-hesabı yoxdur.

Hələ 1918-ci ildə ermənilər tərəfindən evi-eşiyi yandırıldığı üçün Şamaxıdan Gəncəyə getməyə məcbur olan digər bir romantik şair Abbas Səhhətin ölüm xəbərini Azərbaycan oxucusuna çatdıran Hadinin də son günləri Gəncədə keçdi. Əli Nazimin yazdığına görə Gəncə qiyamından bir neçə gün sonra xəstəxanada yatırmış... sonrakı taleyi haqqında heç bir ətraflı məlumat yox-dur. Rus-bolşevik ordusu tərəfindən öldürülməsi ehtimalı daha böyükdür.

*“Ey ol vaxtı görən məsud, unutma bizləri yad et,
Məzarım üstə gəl, dur, qəmli-qəmli ağla, fəryad et!
Oxu bu şeiri qəbrimdə alət-təkrar övrə et,
Dur ey zindani-nisyanə yatan, azad olub aləm,
Sürurabad-hürriyyət gəlib dilşad olub aləm.”*

Nə yazıq ki, məzarının yerini bilmirik ki, bu misraları gedib oxuyaq məzarının üs-tündə. “Qeyb olan şair”in qeyb olan məzarı...

Ey romantik, xəyalpərvər şairim! Sənin xəyalın, ruhun bütün dünyanı dolaşdığı üçün cismin də ruhunun ardınca dolaşır bu dünyanı. Bəlkə elə ona görə də qəbrini tapmırıq. Narahat cismin ruhuna qovuşmaq üçün dünyanı gəzir. Və az qala yüz ildir ki, narahat ruhunu tapa bilmir. Heç inanmıram ki, tapsın da.

Qəm, kədər yağışı isə hələ də yağır... Boş qalmış şair məzarına.

İBRƏT İSTƏYƏN VƏRMI?

kamran_mz@mail.ru

Kamran Məmmədov
kamran_mz@mail.ru

KİÇİK BİR TƏBƏSSÜM

Balaca bir qız tanımadığı dərddə bir adama gülümsədi. Bu təbəssüm o adaman özünü daha yaxşı hiss etməsinə səbəb oldu. Bu iç rahatlığı ilə yaxın zamanda özünə yardım edin bir dostuna təşəkkür yazaraq etmədiyini xatırladı. O dostu bu təşəkkürdən o qədər təsirləndi ki, dostuna göndərdi. Bir kağıza səmimi bir təşəkkürnamə yazaraq nahar yeməyini yediyi bir yeməxanada xidmətçi qıza bir miqdar xərclik verdi. Xidmətçi bu pulun bir hissəsini hər zaman küçənin bir gedərkən qazandığı bu pulun bir hissəsini boş kisəyə atdı. İki gündür kənarında oturan yoxsulun qarşısındakı boş kisəyə atdı. İki gündür boğazından sudan başqa bir şey keçməyən yoxsul adam elə sevindi ki, əvvəlcə gedib qarnını doydurdu. Sonra sevinə-sevinə yüksək mərtəbəli binanın zirzəmisindəki evinə doğru yola düşdü. Yolda gedərkən soyuqdan titrəyən bir kiçik gecəni sonra binada yağından təkotağı üçün, otağı içində gecəni sonra binada yağından oynamağa başladı. Gecə yarısından sonra binada yağından Bu səhər əvvəlcə yoxsul adam, sonra isə bütün bina ayağa qalxdı. Binada yaşayanlar azyaşlı uşaqlarıyla birlikdə ölümdən xilas oldular. Bütün bunlar maddən bir qarşılığı olmayan, amma mənən sədəqə hökmündə olan kiçik bir TƏBƏSSÜMün nəticəsi idi.

ILDAYAN QILINC

k elçisi Antonio Yustinian Yavuz Sultan

in hüzuruna çıxır. Yeri önü etimadnaməsini

Kamran Məmmədov
kamran_mz@mail.ru

KİÇİK BİR TƏBƏSSÜM

Balaca bir qız tanımadığı dərddə bir adama gülümsədi. Bu təbəssüm o adamın özünü daha yaxşı hiss etməsinə səbəb oldu. Bu iç rahatlığı ilə yaxın zamanda özünə yardım edin bir dostuna təşəkkür etmədiyini xatırladı. Bir kağıza səmimi bir təşəkkürnamə yazaraq dostuna göndərdi. O dostu bu təşəkkürdən o qədər təsirləndi ki, nahar yeməyini yediyi bir yeməkxanada xidmətçi qıza bir miqdar xərdlik verdi. Xidmətçi qız ilk dəfə belə bir hədiyyə aldı. İki gündür kənarında oturan başqa bir şey keçməyən yoxsul adam elə sevindi boğazından sudan başqa bir şey keçməyən yoxsul adam elə sevindi ki, əvvəlcə gedib qarnını doydurdu. Sonra sevinə-sevinə yüksək mərtəbəli binanın zirzəmisindəki evinə doğru yola düzəldi. Yolda gedərkən soyuqdan titrəyən bir küçük gördü. Tez onu qucağına alıb təkotaqlı zirzəmi evinə apardı. Küçük gecənin soyuğundan qurtulduğu üçün, otağın içində gecə uzunu o yan-bu yana qaçaraq oynamağa başladı. Gecə yarısından sonra isə bütün bina ayağa qalxdı. Yangının üstüsünü hiss edən küçük birlikdə ölümdən xilas oldular. Bu səsə əvvəlcə yoxsul adam, sonra isə bütün bina ayağa qalxdı. Binada yaşayanlar maddən bir qarşılığı olmayan, amma mənən sadəqə. Bütün bunlar maddən bir qarşılığı olmayan, amma mənən sadəqə hökmündə olan kiçik bir TƏBƏSSÜMün nəticəsi idi.

PARILDAYAN QILINC

Venedik elçisi Antonio Yustinian Yavuz Sultan

Səlimin huzuruna çıxır. Yeri öpüb etimadnaməsini

bildirir,

görüşməsinə tamamladıqdan sonra ölkəsinə geri dönür.

Hər kəs başına toplaşıb Sultan Səlimin necə adam olduğunu soruşur.

Yustinian isə:

- Görmədim, -deyir.

Camaat maraqla:

- Sarayına girdiyin, yanına qədər getdiyin halda necə görmədin?

Yustiniansa:

- Qılınıcı elə parıldayırdı ki, üzünə baxa bilmədim, -deyir.

Bunu sonradan eşidən böyük hökmdar:

“- Paşalarım! Osmanlının qılıncı parıldadığı müddətcə düşmənlərin başı daim aşağı olacaq. Amma Allah qorusun, bu qılınc qınına girərsə paslamağa başlayar. O zaman əyilmiş bu başlar yuxarı qalxar və bir gün bizə yuxarıdan aşağı baxarlar” -deyir.

ŞEİRDƏN ÖTƏ...

HAYLAMA

Şeir yazmaq bu gün
bizdə bəzilərinin
düşündüyü kimi heç də
«soyuq»un dalınca
«toyuq» düzüb-qoşmaq
deyil. Və eyni zamanda
şeir bəsit, hansısa sönüb
gedəsi, sonu torpaq olası
və bəlkə də bir müddət
sonra iyrənc bir hala
düşəsi məcazi eşqə
ünvanlanmır, şeirən əsas
qayəsi insanın içindəki
ruhani kodları oyandır-
maqdır.

Qapalı məkanları düşünək bir anlığına... Ya da hər hansı bir binanın zirzəmisini. Oralara işıq düşmür, hərdənbir keçib gedən maşınların işıqları işıqlandırır bu məkanları. Amma anidir həmin nura qərq olmalar. Yəni maşın şütüyüb keçəcək və yenə də qaranlıq... Şeir də elədir, keçmişlə də bağ var arasında, amma ən çox onu özünə çəkən gələcəkdir.

Məhz elə ona görə də bu qədər sirlidir, bu qədər qeyri-adidir. Şeirin informasiya daşıyıcısı olduğunu desəm, yəqin çoxları elə fikirləşəcək ki, bir qədər uzağa gedirəm. Və hardasa özümdən Amerika kəşf edirəm. Yox, qətiyyə! Sadəcə məsələnin ilkin variantından, görünən qatından danışiram. Və eyni zamanda da görünməyən qatından! Şeir anlaşılmadığı zaman gözəldir. Niyə? Çünki şeir yazmaq bu gün bizdə bəzilərinin düşündüyü kimi heç də «soyuq»un dalınca «toyuq» düzüb-qoşmaq deyil. Və eyni zamanda şeir bəsit, hansısa sönüb gedəsi, sonu torpaq olası və bəlkə də bir müddət sonra iyrənc bir hala düşəsi məcazi eşqə ünvanlanmır, şeirən əsas qayəsi insanın içindəki ruhani kodları oyandırmaqdır. Amma sən bu kodları oyandırarkən əllaməçilik də eləməməlisən. Bu yazını yazanda Rəmiş haqqında televiziya kanallarından birində gözəl bir veriliş gedirdi və oturub maraqla baxdım. Və hər bir nələrisə düz-qoş eləyən insanın (fikir verin, «yaradıcı insanlar»ın demirəm ha!) həyatında müəyyən oxşar məqamların olduğunu duydum. Belə bir duyğunu aylar əvvəl yenə də eyni kanalda Vaqif Cəbrayılzadəni izləyəndə duymuşdum. Bu duyğunun adı: imtahan idi. Bəli, bəli, imtahan! Elə bir imtahan ki, sonunda mütləq mənada «Səbir edənləri

müjdələ!» hikmətinin ləzzəti var. Şeiri imtahan kimi qəbul elədiyimdəndir ki, Rəmişin «Segah»-ını dinləyəndə virtual bir şey diqqətimi çəkdi: Rəmişin saçları! Soruşa bilərsiniz ki, nə əlaqəsi var? Məni də ilk əvvəl məhz həmin bu məqam düşündürdü: nə əlaqəsi var?! Bir az dərinliyinə gedib fikir verdim ki, Rəmişin o uzun saçları ilə çaldığı (çağırdığı desək daha düzgün olar!) «Segah» arasında dəhşətli bir harmoniya var və həmin harmoniyanı baxanda rəhmətlik Barış Mançonun da, torpağı sanı yaşasın Vaqif Cəbrayılzadənin də və itirilmiş Mahir Mehdiinin də sifətində görmək mümkündür. O adamlar mənən azad doğulublar və onları zəncirə vurmaq mümkün deyil, həmin adamlar yalnız bir şeyin qarşısında diz çökə bilərlər: şeirin! Özü də hər şeirin də yox, məhz başa düşə bilmədiyən şeirin!

Şeir bəzək-düzək işi deyil və mən informasiya ötürməyə vəsilə olmuram ki, kimsə mənim ötürdüklerimi elə o dəqiqə başa düşsün! Üstəgəl mənə bunları ötürdüyüm üçün afərin də desin! Mən onu iyirmi il sonranın Azərbaycanına ötürürəm. O Azərbaycana ki, sazı ələ salmayacaq, öz dilində danışmağa utanmayacaq, genetik kodlarını ən layiqli bir davamçı kimi özündən sonrakılara ötürəcək və şeiri şeir olmaqdan çıxarıb şeirdən ötə bir nəsnə - haylama halına gətirəcək. Belə baxanda şeiri haylama halına gətirməyə, onu yenidən formalaşdırmağa heç ehtiyac da yoxdur, çünki həmin çağırma, həmin haylama onun genində var...

Amma şeiri haylamaya çevirmək hansı şəraitdə baş verəcək?! Burda artıq məsələnin formal tərəflərindən söhbət getmir. Kimsə düşünməsin ki, vəssalam da, yeddi hecalı, bir, iki və dördüncü misraları öz aralarında qafiyəli olan, üçüncü misrası isə sərbəst buraxılan bir dördlükdə (təxminən bayatı janrına

oxşar!) yazılmalıdır şeir. Yox, sadəcə həmin ilkin ruh qorunmalıdır, məzmun saxlanmalıdır. Qalanı isə nə ola, ola! İstəyən istədiyi formada haylamalarını yazsın! Lakin, həmin ruhu qavraya biləcək nəslin yetişməsi üçün bəlkə də iyirmi ilə ehtiyacımız var... İyirmi il sonra yetişəsi nəsle bu gündən nəse hazırlamaq lazımdır, hər nə qədər bu onun genetik yaddaşında olmuş olsa belə! Məni qınamayın, amma mən öz payıma heca və əruz vəznələri ilə yetişən bir nəslin haylama üçün uyğun bir mühit formalaşdıracağına inanmıram. Bəzən elə şeirlər oxuyursan ki, düşünürsən: İlahi, insan nə qədər ŞEİR adına bu cür sərsəmliklərə aludə ola bilər?! Amma həmin bu “şeir” parçalarına nəzər yetirdikdə istər-istəməz bir şeyin fərqi varırsan: biz hər nə qədər keçmişimizə hörmət göstərməli olsaq da, zaman öz diktəsini edir və bizlər yeni dəyərlər formalaşdırmaq məcburiyyətində qalıyıq!

HƏTTA BU DƏYƏRLƏR MÖVCUD OLANIN ÖZÜLÜNÜN ÜSTÜNDƏ YARANSA BELƏ!...

Şeir bəzək-düzək işi deyil və mən informasiya ötürməyə vəsilə olmuram ki, kimsə mənim ötürdüklerimi elə o dəqiqə başa düşsün! Üstəgəl mənə bunları ötürdüyüm üçün afərin də desin! Mən onu iyirmi il sonranın Azərbaycanına ötürürəm. O Azərbaycana ki, sazı ələ salmayacaq, öz dilində danışmağa utanmayacaq, genetik kodlarını ən layiqli bir davamçı kimi özündən sonrakılara ötürəcək və şeiri şeir olmaqdan çıxarıb şeirdən ötə bir nəsnə - haylama halına gətirəcək. Belə baxanda şeiri haylama halına gətirməyə, onu yenidən formalaşdırmağa heç ehtiyac da yoxdur, çünki həmin çağırma, həmin haylama onun genində var...

GƏNCLİYƏ YARDIM FONDUNUN ƏNƏNƏVİ ƏL ƏMƏYİ SƏRGİSİ

Məlum olduğu kimi Azərbaycan Respublikası Gəncliyə Yardım Fondunun çoxşaxəli fəaliyyətlərindən biri də bu il 5-ci təşkil olunmuş türk və azərbaycanlı xanımların əl əməyinin nümayiş etdirildiyi xeyriyyə sərgisini ənənəvi olaraq keçirməkdir. Bu ilki azərbaycanlı və türkiyəli xanımlarının birgə əməyinin bəhrəsi olan Ənənəvi V Xeyriyyə Sərgisi 07/03/2008 tarixdə saat:11:00-da Gəncliyə Yardım Fondunun Konfrans zalında oldu.

2007-ci ildə keçirilmiş sərgidən əldə olunan gəlirlər Gəncliyə Yardım Fondunun "2007-ci ildə 7 Uşaq Evinə Yardım" layihəsində uşaq evlərinə və valideyn himayəsindən məhrum qalmış yetim uşaqlara sərf olunmuşdu.

Bu ilki sərgidən əldə olunan vəsaitin Gəncliyə Yardım Fondunun "2008-ci ildə Qocalar evinə yardım" layihəsi əsasında Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhalinin

Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin Bilgəh qəsəbə-sində yerləşən Mühəribə və əmək əlilləri üçün pansionatına xərclənməsi nəzərdə tutulurdu. **GYF-nin prezidenti** sərginin 8 Mart Beynəlxalq Qadınlar Günü ərəfəsində keçirildiyinin təsadüfi olmadığını və bunun əs-lində qadınlarımıza bir bayram hədiyyəsi ol-duğunu vurğuluyaraq, Türk dünyasının bütün qadınlarını 8 mart münasibətilə təbrik etdi.

Sərginin açılış mərasimində GYF-nin fəaliyyətlərindən bəhs edən sənədli film nümayiş olundu, **Nazirlər Kabineti aparatı** *Qaçqınlar, məcburi küçüklərin problemləri, Miqrasiya və Beynəlxalq iş şöbəsinin müdir müavini* **Məhəmməd Məhərrəmov**, şair

Məmməd Aslan, Millət vəkili **Fazil Qəzənfəroğlu**, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin İdarə rəisinin müavini **Rauf İsmatov**, Səbail rayon İcra Hakimiyyəti başçısının birinci müavini **Xəlidə Bayramova**, Bilgəh qəsəbəsində yerləşən Mühəribə və əmək əlilləri üçün pansionatının direktoru **Bəhruz Əlmədətov** və sərgini təşkil etmiş xanımlar adından **Ruhiyyə Rəsulova** çıxış edərək Gəncliyə Yardım Fondunun bu və bənzəri xeyriyyəçilik fəaliyyətlərini yüksək qiymətləndirdilər. Sərgi üç gün davam etdi.

GƏNCLİYƏ YARDIM FONDUNUN NOVRUZ BAYRAMI MÜNASİBƏTİLƏ QOCALARI TƏBRİK ETDİ

Gəncliyə Yardım Fondunda ənənəvi olaraq keçirilən türk və azərbaycanlı xanımların əl əməyi sərgisinin buillik vəsaiti **“2008-ci ildə Qocalar evinə yardım”** layihəsi əsasında Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin Bilgoh qəsəbəsində yerləşən Mühəribə və əmək əlilləri üçün pansionatına kimsəsiz qoca və əlillərin ümumi sosial-məişət şəraitinin yaxşılaşdırılmasına sərf olundu. 19 mart 2008 tarixdə qocalara Novruz bayramı münasibətilə pansionatda bayram süfrəsi açıldı və kimsəsiz qocaların, əlillərin hər birinə bayram hədiyyəsi paylandı.

Tədbirdə Gəncliyə Yardım Fondunun əməkdaşları ilə birgə Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin təmsilçisi **Taleh Zahidov**, xalq şairi **Məmməd Aslan** və bir sıra hökumət və qeyri-hökumət təşkilat nümayəndələri iştirak edirdi.

Mühəribə və əmək əlilləri üçün pansionatının direktoru **Bəhrüz Əlmədətov** söz alaraq **Gəncliyə Yardım Fondunun Prezidenti Ahmet Tecim** bəyə və təşkilatın bütün əməkdaşlarına qocalar adından öz minnətdarlığını bildirdi və belə bir gündə kimsəsiz insanlara dəstək olmalarını yüksək təqdirə alqışladı.

Daha sonra fond adından **Lokman Helvacı** söz alaraq hər zaman bu kimi fəaliyyətlərlə qocalardan qayğılarını əsirgəməyəcəklərini vurğuladı. **Taleh Zahidov** da Nazirlər Kabineti adından çıxış edərək öz növbəsində GYF-nin bu cür xeyirxah işlərdə digər qeyri-hökumət təşkilatlara nümunə olduğunu vurğuladı. Xalq şairi **Məmməd Aslan** da ürək sözlərini öz çıxışında bütün qocalara ünvanlayaraq hər kəsin onlara qayğı ilə yanaşmasının vacibliyini söylədi. Tədbir musiqili bayram süfrəsi ilə davam etdi.

NOVRUZ BAYRAMI MÜNASİBƏTİLƏ YARDIMLAR PAYLANDI

Gəncliyə Yardım Fondu humanitar yardım, təhsilə dəstək, qaçqın və məcburi köçkünlərə, şəhid ailələrinə köməklik kimi fəaliyyətləri ilə hər zaman xalqımıza öz maddi-mənəvi dəstəyini göstərmişdir. Fondun qurulduğu gündən etibarən fəaliyyətlərinin mərkəzindəki əsas düşüncə; imkansızlara, ehtiyac sahiblərinə yardım göstərmək olmuşdur. Bu mənada tez-tez yardım kampaniyaları təşkil olunur və bu fəaliyyətlər geniş bir sahədə davam etdirilir.

Azərbaycan xalqının qədim milli bayramlarından olan Novruz bayramı münasibətilə fond qardaş Türkiyə Cümhuriyyətindən İstanbul Beynəlxalq Yardımlaşma və Qardaşlıq Dərnəyinin maddi köməyi ilə yardımlar payladı. Bu bayram günlərində Türkiyənin **“İstanbul Beynəlxalq Qardaşlıq və Yardımlaşma Dərnəyi”** beynəlxalq humanitar təşkilatının Azərbaycandakı Nümayəndəliyi və Gəncliyə Yardım Fondunun təşkilatçılığı ilə müxtəlif QHT-lər vasitəsilə ehtiyac sahiblərini unutmadı, qardaş Türkiyədən gələn ərzaq yardımı və əlil arabalarını onlara payladı. Həmişə olduğu kimi yenə də qaçqın və məcburi köçkünlər və müharibədən zərər çəkmiş əlillər diqqət mərkəzində oldu.

Humanitar yardımlar sahəsində bir çox işlər görmüş sözügüdə təşkilatlar Türk dünyası üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edən və xüsusən də Azərbaycanda rəsmi dövlət səviyyəsində qeyd olunan Novruz bayramında bu yardımları göstərməklə ehtiyac sahiblərinin bayram sevincini qat-qat artırmışlar. Belə ki, 22 mart 2008-ci il tarixdə Novruz bayramı

münasibətilə yoxsullara, qaçqın və məcburi köçkün ailələrinə, eyni zamanda əlillərə yardım edilməsi onların bayramını daha da əlamətdar etmişdir.

Bu yardımın bir hissəsi **Səbail Rayon İcra Hakimiyyətinin** rəsmi müraciəti əsasında **Səbail Rayon Qarabağ Müharibəsi Əlilləri**, Veteranları və **Şəhid ailələri İctimai Birliyinin** siyahısına uyğun olaraq şəhid ailələri, Qarabağ müharibəsi əlilləri, yataqxanalarda məskunlaşmış məcburi köçkünlər və tənha insanlara ərzaq yardımı və əlil arabası kimi bayram sovgatı olaraq paylamışdır. Beləliklə fond öz xeyriyyəçilik ənənələrinə sadıq qalaraq yerləşdiyi Səbail rayonunda yaşayan 200 (iki yüz) ehtiyac sahibi və əlil ailələrinin də Novruz bayramı günlərində sevindirmişdir. Məhz bu xeyirxah əməllərinə görə fond rəhbərliyi Səbail Rayon Qarabağ Müharibəsi Əlilləri, Veteranları və Şəhid Ailələri İctimai Birliyi tərəfindən Fəxri Fərmanlarla təltif olunmuşdur.

1 APREL NƏ ÜÇÜN ALDATMA GÜNÜDÜR?

Elşən RZAYEV

Hər nə qədər Roma İmperatoru Yuli Sezar bizim eradan əvvəl 46-cı ildə təqvim başlanğıcını Yanvar ayı olaraq elan etmişsə də, XVI əsrin ortalarına qədər Avropada yeni il bir qayda olaraq bahar aylarının başlanğıc tarixi olaraq da qəbul edilən Mart ayının 25-də başlayırdı.

1564-cü ildə Fransa Kralı IX Çarlz təqvimi dəyişdirərək yeni ilin başlanğıcını Yanvar ayının birinci gününə keçirdi. O zamankı şərtlərdə bu xəbərdən bir çox insanların xəbəri olmadı, bəziləri isə bu qərara etiraz edərək köhnə adətlərinə davam etdilər. 1 Apreldə şənliklər təşkil etdilər, bir-birlərinə hədiyyələr verdilər.

Digərləri isə bunları Aprel axmaqları olaraq adlandırır bu günə "Axmaqlar Günü"

adı verdilər. Bu gündə gülməli hədiyyələr verdilər, keçirilməyəcək tədbirlərə dəvət etdilər, həqiqətə uyğun olmayan uydurma xəbərlər yaydılar.

İllər sonra təqvimin ayları nizama düşdükdən və ilin ilk ayı olaraq Yanvarın hər kəs tərəfindən qəbul olunduqdan sonra fransızlar 1 Aprel gününü öz mədəniyyətlərinin bir parçası olaraq gördülər. Getdikcə bu adəti bəzədilər, zənginləşdirdilər və kütləvi hala saldılar. Bu adətin İngiltərəyə qədər yayılması təxminən 200 ilə yaxın davam etdi, oradan da Amerikaya və bütün dünyaya yayıldı.

1 Aprel zarafatlarının rəmzinin "Aprel Balığı" olmasının səbəbi isə mart ayının sonlarına doğru günəşin balıq bürcünü tərk etməsidir.

24 R. əvvəl 1429

GYF TƏQVİMİ

IV Ay
30 Gün

1

2008

APREL

ÇƏRŞƏNBƏ

AXŞAMI

Aləmlərin Rəbbi olan All
istəməsə, siz (bunu) istəy
bilməzsiniz! (Təkvir 29)

B	İmsaq	5 46	+11 Ağdam	Göyləri və yeri yarada göydən yağmur endirə o yağmurla sizin üçün ruzi olaraq (cürbəcür
	Sübh	6 13	+10 Ağdaş +5 Ağsu +5 Astara +11 Bərdə +13 Gəncə +8 Göyçay	

Səsimiz telefonda səs sürəti ilə getmir. Telefonun mikrofonuna danışdığımız zaman səsimiz burada elektrik axımına çevrilir. Qarşıdakı adamın telefonunda yenidən səsə çevrilənə qədər yolçuluğunu elektrik axımı olaraq davam etdirir.

Bildiyimiz kimi elektrikin sürəti işıq sürəti ilə eynidir. Dolayısı ilə səs telefonda işıq sürəti ilə hərəkət edir. 5 kilometr uzaqdakı bir dostunuzla telefonla danışarkən onun olduğu yerdə göy guruldasa şimşəyin işığının göy gurultusundan əvvəl gəlməsi kimi, göy gurultusunun telefondakı səsi də havadan gələn səsinə nisbətən qulağımıza daha tez çatır.

Səs sürəti dəniz səviyyəsində quru və 0 dərəcədəki havada saniyədə 331,4 metrdir. Mis naqillə isə saniyədə 3500 metrə qədərdir. Yəni səsimiz telefonda işıq sürəti ilə deyil səs sürəti ilə getsəydi (bu isə mümkün deyil) 600 kilometr uzaqlıqdakı bir nəfərlə danışdıqlarımızı telefonda 3 dəqiqə sonra eşidə bilərdik. Belə bir danışq nəticəsində gələcək telefon borcunu düşünürsünüz mü?

TELEFONDA SƏS NƏ QƏDƏR
SÜRƏTLİ GEDİR?

